

I (XLI). évfolyam.

2—3. szám.

1939. febr. márc.

MAGYAR GYÓGYPEDAGÓGIAI TANÁROK KÖZLÖNYE

A MAGYAR GYÓGYPEDAGÓGIAI TANÁROK ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK
HIVATALOS LAPJA ÉS SZAKFOLYÓIRATA

SZERKESZTI :
GYÖRGYFY ÁKOS

BUDAPEST, 1939.

KIADJA A MAGYAR GYÓGYPEDAGÓGIAI TANÁROK ORSZÁGOS EGYESÜLETE

A Magyar Gyógypedagógiai Tanárok Közlönye évenként tízszer jelenik meg. *Előfizetési ára:* Intézményeknek évi 24 pengő; magánosoknak évi 10 pengő; az egyesület tagjai tagdíjuk fejében kapják.

Tartalom:

<i>Kanizsai Dezső: Állatkísérleteink tanulságai a siket fül hangadagolási therápiájában</i>	— — — — —	37
<i>Eck Péter: A vakok mezőgazdasági foglalkoztatása</i>	— —	79
<i>A vakokat gyámolóító délmagyarországi egyesület közgyűlése</i>		85
<i>A gyógypedagógiai intézetek tanárainak tájékoztató Státusa</i>		89
<i>Hochreim Lajos: Státusügyünk</i>	— — — — —	94
<i>Egyesületi élet</i>	— — — — —	97
<i>Hírek</i>	— — — — —	98

Magyar Gyógypedagógiai Tanárok Országos Egyesülete

Elnök: Szentgyörgyi Gusztáv váci kir. orsz. siketnéma-intézeti igazgató.
Társelnökök (egyszersmint szakosztályi elnökök): Szép József váci kir. orsz. siketnéma-intézeti tanár, Schreiner Ferenc budapesti kir. orsz. vak-intézeti c. igazgató, Páneczél Imre, a gyulai gyógypedagógiai nevelő- és foglalkoztató intézet igazgatója.

Ügyész: dr. Schannen Béla ügyvéd.

Főtítkár: dr. Krieger György budapesti áll. kisegítő-iskolai tanár.

Szerkesztő: Györffy Ákos budapesti áll. siketnéma-intézeti tanár.

Kiadó: Györffy Pál budapesti áll. siketnéma-intézeti tanár.

Jegyző: Biró Sándor váci kir. orsz. siketnéma-intézeti tanár.

Pénztáros: Gáldy Andor budapesti kir. orsz. vak-intézeti tanár.

Ellenőr: Rédigér Károly budapesti áll. siketnéma-intézeti tanár.

Számvizsgálók: Fizáry Bódog budapesti kir. orsz. vak-intézeti tanár, Magyar László a budapesti nagyothallók-intézetének tanára, Révész Kálmán budapesti áll. gyógypedagógiai nevelő-intézeti tanár.

A választmány tagjai: Rendes tagok: Bács László, Erdélyi József, Füzesi Árpád, Gábor Lajos, Kanizsai Dezső, Krupa Pál, László Géza, Lett József, Murányi Antal, Schulmann Adolf, Simon József, Tóth Árpád, Ujvárosy József, Vida Lajos, Wayán Ferenc, Záborszky Árpád a siketnéma szakoktatás képviselőjében. Góts Ottó, Haberstroh József, Joó Sándor, Schnitzl Gusztáv, Dr. Tóth Zoltán, Vajda Lajos, Zsenaty Dezső a vakok szakoktatása képviselőjében. Dr. Baranyay Géza, Berényi Ferenc, Kerényi József, Kádas György, Láng István, Libusz József a szellemi- és értelmi fogyatékosok szakoktatása képviselőjében. Póttagok: Gogola Aladár, Kákonyi Sándor, Thüringer János, Szabó Gyula, Horváth Frigyes.

MAGYAR GYÓGYPEDAGÓGIAI TANÁROK KÖZLÖNYE

A MAGYAR GYÓGYPEDAGÓGIAI TANÁROK
ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK HIVATALOS
LAPJA ÉS SZAKFOLYÓIRATA

BUDAPEST, 1939
FEBR. MÁRC

I. (XLI.) ÉVFOLYAM
2-3. SZÁM

FELELŐS SZERKESZTŐ: GYÖRGYFY ÁKOS

Állatkísérleteink tanulságai a siket fül hangadagolási therápiájában.

Irta: Kanizsai Dezső.

A hallás feltételei.

A normál hallás tárgyi és alanyi feltételekhez kötött művelet. Tárgyi feltétel a külső hangforrás és a hangingereket vezető közeg. Alanyi feltétel az egyénnek a hangingereket felvevő, elemző és tudatosító képessége. Rendes hallásnál a légréteg a hangingert vezető közeg. A hangingereket felvevő és tudatosító képesség az egységes peripheriás és központi hallási-érzékszerv berendezésétől függ. Annak legalább olyfokú adottságát igényli, amely a természetes beszédet jellemző hangerőknek a halántéklebenyben elhelyezett hallóközpontba való projectionálását biztosítja. A külső feltételek adottak, mert az alanyt körülvevő tér állandó hangoknak és zörejeknek a forrása. Ha a megadott külső feltételek ellenére a hangingerek nem válnak az alany hallási érzeteivé, vagy csak részben lesznek azokká, a hibát kivétel nélkül a belső feltételek rendellenességeiben kell keresnünk.

A külső hangingerek physikai jelenségek. Rendes esetekben a hanginger a hallójáraton hatol be. Eléri a dobhártyát és a rezgő mozgásokat átveszik a hallási esontocskák, a kalapács, az üllő és a kengyel. Ideszámítva a helyzetükből kimozduló labirinth-folyadékokat, a hangingereknek a központ felé történő haladásának munkájában eddig inkább a physikai teljesítményeket látjuk. Eddig a dobhártya rezgett és a rezgések áttevődtek a hallási esontocskákra és kimozdították a labirinth-folyadékokat. Abban a pillanatban azonban, amikor a labirinth-folyadékok átviszik a hangingereket a cochleára, a membrana-basillarisra, physiologiás folyamatot kapunk és ez a physiologiás folyamat minden feltétel adottságának esetében a hallóidegen áthaladva már psychologiai folyamattá, majd rezultánsná válik. *A hallási érzet a hanginger psychologiai rezultánsa.*

A hangingerek vezetésének módjai.

A hangingerek vezetése háromféle módon történhetik: légvezetéses, csontvezetéses és tapintási úton.* Problémánknál rendkívüli fontossággal bír a hangingervezetés egyes módjainak az ismerete és megkülönböztetése, mert a hallásjavítás és hallásfejlesztés műveleténél nem egyszer halljuk, hogy a létrejött hibátlan reactiókat a tapintási hallás értékének ítélik. Ezért röviden meghatározzuk az egyes módokat:

1. Ha a hanghullámok közvetlenül érik a dobhártyát és ha —amint az az ép fülnél feltételezhető— a dobhártya mögötti csontocskák és egyéb alkatrészek azokat szabályszerűen végigvezetik, akkor rendes, légvezetéses úton létrejött hangingerületekről beszélünk.

2. Ha a rezgő test, pl. a hangvilla a koponyaacsontokkal jut közvetlen érintkezésbe, akkor a beteg fülénél a légvezetés hiányában a koponyaacsontok a rezgő test hanghullámait közvetlenül a csontos labirinth-falnak adják át és így jön létre a hallási érzet. Ez esetben a hanghullámok a közbeeső állomások elkerülésével továbbíttattak.

Miután azonban a közép-fület és a külső-hallójáratot levegő tölti ki, még az is lehetséges, hogy a koponyaacsontokról a rezgés a középső-fülben és a külső-hallójáratban levő megrezegtetett levegő útján jut a dobhártyára, majd a hallócsontocskákra és így vezetődik a hanghullám a hallási központba. Ennek előfeltétele azonban a dobhártya és a középső-fülben elhelyezett hallási csontocskák működésképesége.

A csontvezetéses hangingertovábbítás kétféle:

a) ha a hanghullámok közvetlenül érintik a koponyaacsontokat, akkor a csontvezetés indirekt, azaz közvetett;

b) ha a hangvillát a koponyaacsontokhoz illesztik és a hanghullámok a koponyaacsontokon keresztül terjednek tovább a fül belső részeire, akkor közvetlen, vagy direkt a csontvezetés.

Ha azonban a fül állapota miatt a hallási érzetek keletkezésénél csak a koponyaacsontokra vagyunk utalva, mert légvezetéses úton a hangingerek nem továbbíthatók, úgy csak rendkívül durván megkülönböztethető hangérzetekre szabad gondolni, akár közvetlen, akár közvetett módon történik a hangvezetés. A beszédnek csontvezetéses úton történt felvétele szegényes. Különösen a született siketnémáknál és a beszédet még nem hallott hallásmaradványosoknál, valamint azoknál, akik hallásukat első életéveikben veszítették el. Mert ezek a siketek a beszéd normál úton való megtanulására képtelenek és így nem rendelkeznek a beszéd acusticai emlékképeivel. A később nagyothallókká lett, vagy később megsiketült egyéneknél a csontvezetéses képesség jó szolgálatokat tehet a légvezetéses képesség pótlására.

* L.: „Handbuch Denker-Kaler: Schaefer u. Gisswein“.

3. A hanghullámok felfogásának harmadik módja a taktilis, tapintási hallás. Minden hangingerben vannak tapintási elemek elvegyülve. A beszéd meghallásánál s megértésénél a tapintási elemek csekély értékűek. Amit e téren hosszú-hosszú időn át kitarító gyakorlattal nagyothallóknál s siketnémáknál el lehetett érni, mutatványszámba megy. Ezért a tapintási-hallás értékét túlbecsülik, akik arra gondolnak, mintha a hibás fül csökkentértékű munkájának pótlására a tapintási jelenségek alkalmasak lennének.

Intenzív hangingerek hatása.

Általános érvényű az a megállapítás, hogy a fül hallási működés-képessége erős hangingerekkel negatív irányban befolyásolható. De a *Kepes-Kanizsai*-féle állatkísérletek bőséges anyagot szolgáltatnak annak a bizonyítására, hogy erős hangingerekkel a működésből kizárt fül tevékenysége megindítható, azaz a fül működésre bírható.

Közismert, hogy az ép fül működés-képességében csökkenés áll be, ha azt folyamatosan erős hangingerek érik. Látható egyes foglalkozásoknál: a kovács- és lakatosmesterségnél, a rotációs- és szövőgépek termeiben dolgozó munkásoknál, a mozdonyvezetőkönél, stb., hogy a hallási működés-képesség csökken. Ilyen munkahelyeken a munkások hallási érzékenysége a rendkívül erős és állandó dinamikus hangingerek behatására érzékenységéből veszít. Értékes irodalma van ennek a kérdésnek. *C. C. Bunch*: „*Der nervöse Hörmechanismus*“ (Washington) c. művében először részletes történelmi visszapillantást ad lárma-nagyothallás irodalmáról. Tűzrekről, telefonistákról, mérnökökről, repülőkről eszközölt megfigyeléseit tárgyalja. A lárma-nagyothallók már ismert zavarainak összeállítása után szerző utal a c_5 melletti felső hangterben audiometriailag megállapítható halláskiesésre. *Kawata, Seiichi*: „*Experimentelle Studien über die Lärmschädigungen des Gehörorgans*“ (*Zentralblatt*) címen beszámol ilyen irányú kísérleteiről. Bádogdobozban sok száz vasgolyócskát motorerővel forgatva, erős, kellemetlen zörejt idéztek elő. A zörej erőssége physiologiai értelemben 105 decibelnek felelt meg. Tengeri nyulakat több csoportra osztva, fél évig izgattak. Fülcsigáikból preparátumok készültek. Hatvan nap után már atrophias és degenerációs elváltozások voltak észlelhetők egyes sejtekben és a Corti-szerv támasztórostjaiban. Különösen a felső bazálfordulatban, egészen a csiga második kanyarulatának kezdetéig és a sejtrészekben a Ganglion-spirálének világos elváltozása volt fellelhető. A vestibulár-apparátusban nem voltak elváltozások. A csiga elváltozásai idővel egészen az érzősejtek (Sinneszellen) elkülönülésére vezettek.

W. A. Sgibownik és *G. L. Komendantovnak* fehér egereken végzett kísérletei is igazolták, hogy az erős, állandó hangingereknek kitett fül elváltozásokat szenvedhet. A „*Zentralblatt*“ így referál ezekről: A kísérletezők a leningrádi siketnéma intézet labo-

ratóriumában a középső és belsőfül kóros elváltozásait tanulmányozták. Először órákon át tartó hangingerekkel nyugtalanították a fület. Majd ugyanazokat az ingereket adták, de gyakori és szabályos megszakításokkal. Eredményeikből levonták, hogy a tapasztalt elváltozások s a közölt hangingerek között összefüggés áll fenn. Kísérleteikhez fehér egereket használtak. Tíz napon, napi tíz órán át szakadatlanul ugyanazt a hangingert közölték az állatokkal. Ugyanez a hangforrás egy másik terembe is ingert szolgáltatott. Ott másik három egér volt elhelyezve és a gerjesztett hangokat megszakításokkal adták. A megszakítások időközzeit óra jelezte. A második csoportba osztott egereket naponként összesen mintegy 4—4 és fél órán át ingerelték. Az első három egér az ingereket hamar megszokta és különösebb nyugtalanságot nem mutatott, míg az utóbbi három a ki- és bekapcsolásokkor a sarokba vetette magát és nem akart enni. Tizenkét nap után megölték az egereket, halántékukat megvizsgálták. A preparátumokról felvett képek a középső és belsőfülben egész sor elváltozást mutattak. Az I. csoport egereinek az állandó és hosszantartó inger ellenére kevesebb, de különösen belsőfüli elváltozását észlelték. A II. csoportnál annál többet. Ezt a körülményt annak tulajdonították, hogy az I. csoportbeli állatok az állandó ingerekhez alkalmazkodtak. A II. csoportnál az alkalmazkodás nem sikerült. A kísérlet tanulsága, hogy a hanghoz való alkalmazkodás csökkenti a sérülés mértékét.

Ezek a kísérletek — eltérőleg a *Kepes-Kanizsai*-féle csigájuktól megfosztott kutyákon végzett kísérletektől — épfülő állatokra vonatkoztak. Igazolták, hogy az erős hangingereknek kitett ép fül elváltozásokat, sérüléseket, traumákat szenvedhet. *A kutatások újabb kérdéseket vetnek fel. Mindenekelőtt, hogy mi a hangtrauma s a hanginger viszonya és mi a hanginger támadási útja? Véleményem, hogy a dinamikus hangingerek nem támadják meg mindjárt a fül corticális részét.* Az erős hanginger erőművi hatásával az ép fület érintve, szokatlan súlyú nyomással elsősorban a dobhártyát sérti. Csak azután a belsőbb részeket, amint az inger sorjában a közvetítő alkatrészek továbbító munkájával a csiga basillármembránjára jut. Minden bizonnyal a Corti-szervet érinti a legérzékenyebben. És így az erős hangingerek kedvezőtlen hatása a finomabb teljesítményekre rendelt belsőfülben, valószínűleg a csigában ebbeteti káros következményeit.

Ha a jólhalló fül hallási érzékenysége az erős s durva hangingerekre romlik és ezáltal a hallási ingerküszöb értékéből veszít, ma már — kísérleteink alapján — ennek a fordítottjára is kell gondolni. Azaz, hogy *bizonyos esetekben viszont az igen erős hangingerekre hiányosan rezonáló Corti-szerv fokozottabb tevékenysége az erősebb hatású ingerektől remélhető.* Sőt, tapasztalataimból következőleg a magasan fekvő ingerküszöb néha egyenesen kívánja az erősebb ingereket. Az egerekkel említett kísérleteknél a kifogástalan füleket rendkívüli hatásos hangokkal izgatták s ezzel a fülek állapotában kedvezőtlen *alaktani* változásokat idéztek

elő. Ezzel ellentétben a mi kísérleteink problémájánál a teljesen siketté tett állatokat olyan hangerők intenzitásának vetettük alá, hogy a dinamikus hangingerek látszólagosan ingerküszöböt doldoztak ki. *De ezeknek a dinamikus hangingereknek az erőbeli értéke viszont nem volt több az épfülűek viszonylatában, mint az a legcsekélyebb hangerő, amely a normálhallók ingerküszöb-határán mozgó hangenergia értékkel egyenlő.* Tehát amikor a rosszul hallónak, a hallásmaradványos siketnémának, vagy a később megcsikéltnek a hallási ingerküszöbüknek megfelelően adagoljuk a hangingereket, akkor tulajdonképpen a cochleát olyan fokú és oly minőségű munkához juttatjuk, mint aminőt a normális fül végez, ha még a Fletscher-i beszédhallási-mező hangerősségében sem beszélünk.

A hallási érzékenységnak gerjesztett hangingerekkel való fokozásáról értekezik *A. I. Bronstein* (Moszkva). „*Steigerung der Empfindlichkeit des Hörorganes durch akustische Reize*“ című munkájában kifejti, hogy egy 40—60 pernyi időn át tartó, periodikusan gerjesztett hang az ingerelt fül érzékenységének az emelkedését eredményezte. Ez az érzékenység azonban nem terjedt ki a másik fülre. Csak az ingerelt fülön volt megállapítható. Ezt az érzékenységet, amely tulajdonképpen a hallási ingerküszöb leszálítását jelentette, a fül megtartotta. Ez az általa előidézett hallási érzékenység arra a hangfrekvenciára vonatkozott, amelyhez a gerjesztett hang tartozott. A gerjesztett hangnál magasabb, vagy mélyebb hangokra már nem terjedt ki az érzékenység emelkedése. *Kísérleteinken alapuló megfigyelésem azonban, ha a kísérletező ugyanannál a személynél különböző rezgésszámokhoz tartozó egy és ugyanazokkal a hangokkal próbálta volna ki a hallási érzékszerv visszaadási képességének a fokozását, akkor az érzékenység emelkedését több ponton figyelhette volna meg.* A szerző az érzékenység erősödését központilag, tehát corticálisan magyarázza és a hallási érzékenység növelését a hallási figyelemhez köti. *Megállapítása nem egyezik meggyőződésemmel, mert a hallási érzékszerv egységében nem választható külön a corticális rész a peripheriás résztől.* Eddig seholsem lehetett bizonyítani, hogy a cortex egyedül is alkalmas a hangok acusticai szétválasztására. *Kísérleteink arra a megfigyelésre vezettek, hogy a kísérleti kutyák felé küldött hangingerek nem asszociálódhattak volna és nem válhattak volna tudatos érzetekké, ha az előzetesen évekig adagolt hangingerek a ronsolások ellenére idővel nem haladtak volna át a hallás tönkretett peripheriáján is.* Ezt pedig kizárólag csak azzal érhattük el, hogy a mérhetetlen mennyiségben és erővel adagolt ingerek hatással voltak a felvételt s kicanalizott területekre. Így természetes, ha feladatomban vizsgálódásom tárgya elsősorban a hangingerek hatására vonatkozik. Tárgyilagos célja és tartalma a hangadagolási eljárás hatáskeresése és az eddigi eredmény értékelése. Nevezetesen, a kísérletek igazolták, hogy a ronsolt fülű állataink a hangingerekhez kötött feladatokat a jólhalló és hasonló feladatokra

begyakorolt kutyák pontosságával és megbízhatóságával végezték. Feltűnő eredmény, hogy az utóbbi másfél évben a dinamikus hangingerek erőssége nagymértékben leszállítható volt. Mert míg azelőtt a harsogó kürt hangjaira végezték a gyakorlatokat, ma a kéziharmonika gyengébb hangjaira dolgoznak. Ha a kéziharmonika leghalkabb hangjaiból kiindulva a hangerőt észrevétlenül fokozzuk, a kutyák hanginger-küszöbe megfigyelhető és lejegyezhető.

Szakkörökben vita tárgya, vajjon a jelenségek az állatok tapintási, vagy hallási érzékszervének részvételével adódnak-e. Közismert az a tudományos felfogás, hogy a hasonlóan sérült hallószerv működésképesége megszűnik. Hiszen a felvett csiga, a labyrinth sérülése, az endolymphának és a perilymphának elfolyása külön-külön teljes megsiketülést okoz. Talán feltűnő, ha ezek tudatában mégis makaesul kitarok amellett, hogy állataink parancsteljesítését a peripheriás hallási érzékszerv működésének részvételével kell magyarázni. Tudományos körök előtt s szaklapokban annak a nézetemnek adtam kifejezést, hogy a dinamikus hangingerek az ingerek felvételére és megkülönböztetésére alkalmasították a kísérleti állatok egész hallási érzékszervét. Az erős hangingerek utat törtek maguknak a tudathoz és kiérlelték a szükséges hallási-bázisokat. Tudom, hogy a fül bonctani-, kórtani- és élettani irodalma éppen az ép csigát tartja a hallás legfontosabb tényezőjének. Kísérleti eredményeim viszont azt a látszatot keltik, mintha a szétroncsolt peripheriás érzékszerv az adaequát ingerekre működésképeségét részlegesen visszanyerte volna. Ezt sok részletjelenségből látom bizonyítva. Így pl. az állatok eleinte a dinamikus hangingerekre teljesen érzéketlenek voltak és csak a hosszú ideig tartó rendszeres adagolásokkal érhattük el a várt szabályszerű reakciókat. A peripheriának ezzel a móddal történt szolgálatba állítása merőben új, ellenkezik az eddigi tanításokkal. Ezért lesz még sokáig vita tárgya, vajjon valóban a peripherián vonulnak-e át az ingerek. Feltétlenül számolni kell ezzel az eshetőséggel. Elméletemet csak az vethetné el magától, akinek az azonos feltételű kísérletei az ellenkezőt bizonyítanák. Azonosak a feltételek, ha a kísérletező állatait a születés utáni legelső hetekben olyan radikálisan operáltatja meg, hogy majdan a róluk készítendő szövettani metszetek a mieinkhez hasonlóan mutassák be a peripheriás részeknek a műtétre bekövetkezett teljes pusztulását.

Roncsolt Corti-szerv is képes csökkent működésre.

Látszólagos az ellentét, ha az állatkísérleteknél a hallási érzékszerv peripheriás részéhez, a hangelemzés és a rezonálóképesség némi adottságaihoz kötöm a tudatos hallás létrejöttét. Való, hogy kísérleti állataink hallási érzékszervének peripheriáját a műtét teljesen tönkretette. Tárgyilag csak a halántéklebeny működésével volna igazolható a különböző hangingerek közti eligazodás.

Kézenfekvő az a magyarázat, hogy a különböző hangok, dallamok elemzési és megkülönböztetési munkálatait csak a halántéklebenynek céltszolgáló pszichológiai készségében szabadna megtalálni. De a tárgyilagos vizsgálat nem hagyja figyelmen kívül, hogy

1. az eredményeket hosszú évek nehéz munkájával értük el;
2. naponként átlagosan három órás dinamikus hangingerostromnak tettük ki a kutyákat;

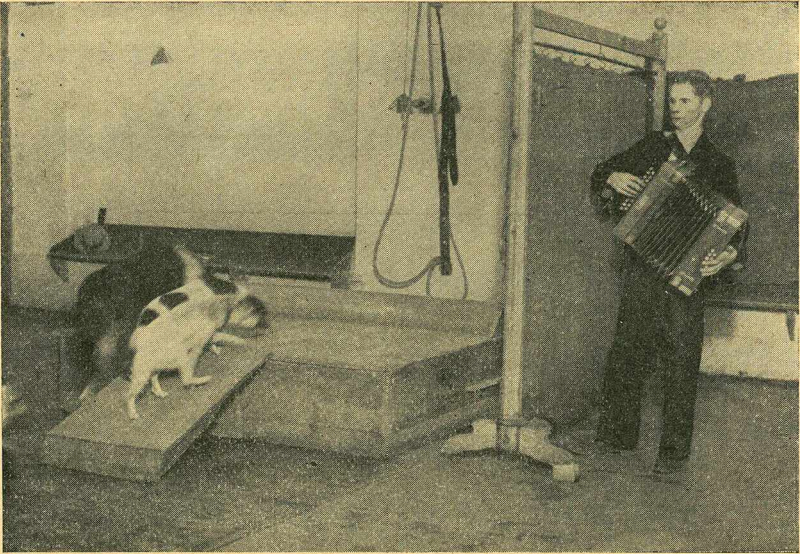

A megsiketített kutyák.

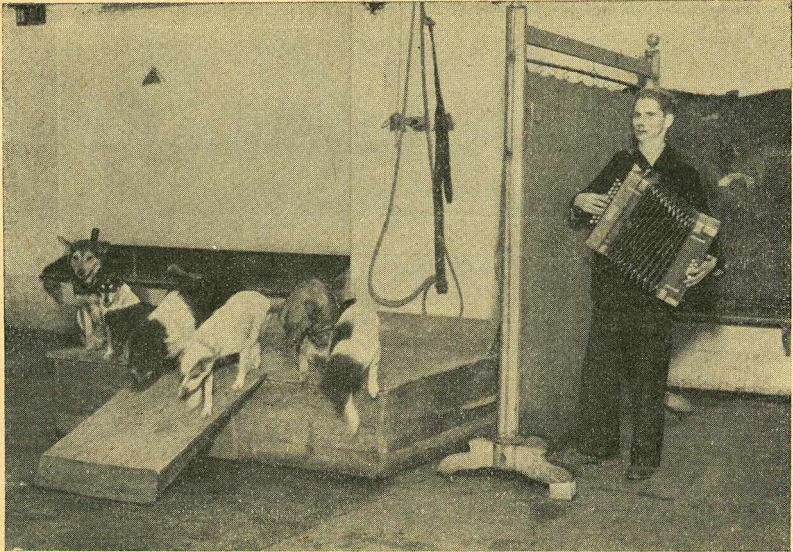
3. a hangingerok növekedő érzékelése lehetővé tette a dinamikus hangingerok erejének csökkentését;

4. az elhullt állatokról készült szövettani metszetek a hallás peripheriás érzékszervében a roncsolások ellenére bizonyos csomókat, apró részeket fedtek fel, amelyek a Corti-szerv maradványainak tekinthetők.

Összefoglalva megfigyeléseimet: a dinamikus hangingerok a kísérleti állatokra physikailag s physiologiailag hatottak. Ezzel magyarázom a megsiketített kutyák hallási érzékszervének mai működésképességét. Ez annál hihetőbb, mert a hallási érzékszerv élettanilag a külvilág hangingereinek visszahatásaként alakult.

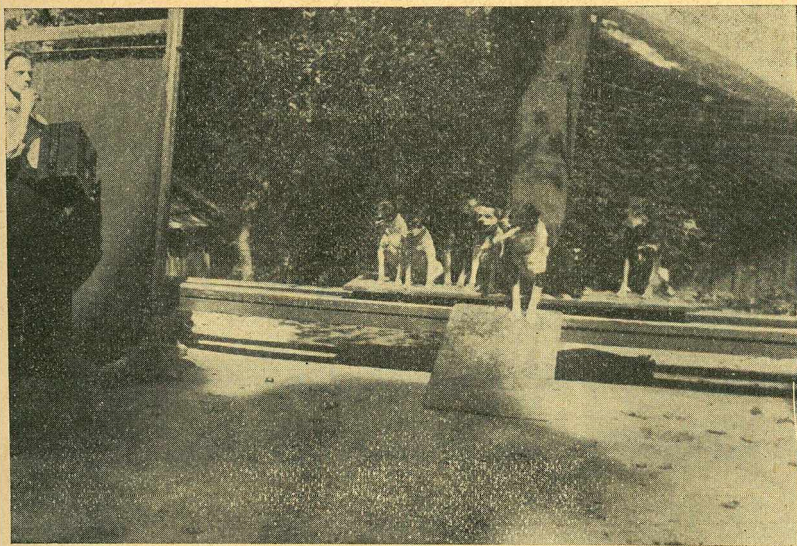

Harmonika hangjaira sorakoznak a dobogón.

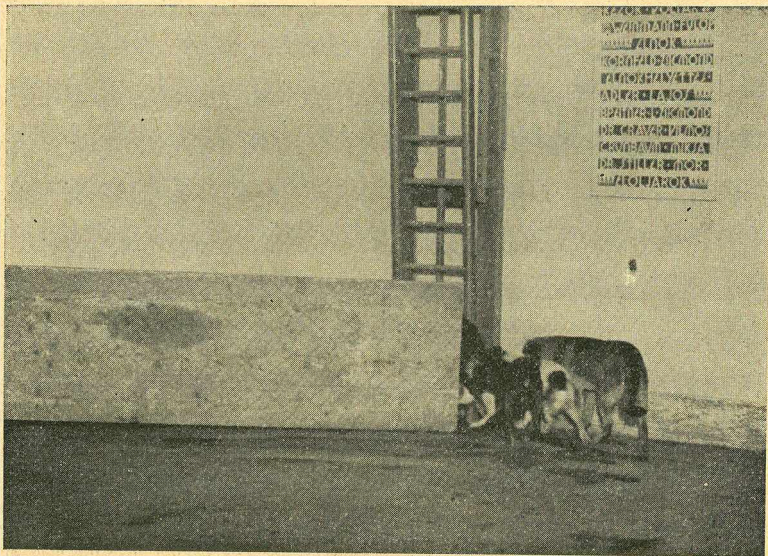
Más jelzésre szétoszlanak.

Dr. Paul Schilder a „*Medizinische Psychologie*“ c. értekezésében Köhlerre hivatkozva szükségesnek tartja megemlíteni, hogy a *külvilág zörejei élettanilag fontosabb szerepet játszanak életünkben a hangoknál*. Élettanilag az érzékszerv kifejlődése ezeknek a zörejeknek a hatására történt, amikor az egyre tökéletesedő szervezet a szakadatlanul érő ingerek ellenhatásaként magában szerveket érielt ki, amelyek a különböző jellegű ingerek felvételét lehetővé tették és teszik. Tehát a hallási érzékszerv kifejlődésének alapjául a külvilág zörejangjai szolgáltak. *A dinamikus hangingerekre az állatok hallási érzékszervében kétségtelen változás*

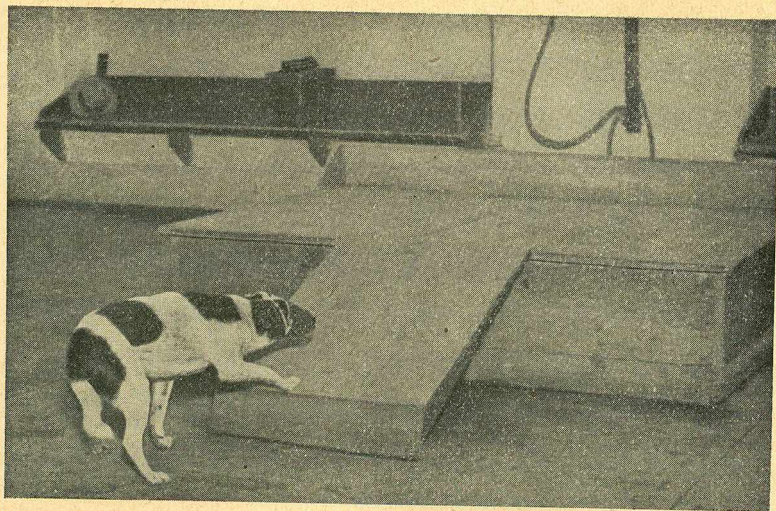

Síp hangjára más dobogón sorakoznak.

ment végbe. Az előzőleg működésképtelen hallási érzékszerv működésképesége amelllett bizonyít, hogy az eljárás hatására valahol változásnak kellett történnie. Vajjon nem ott kell-e keresnünk a változásokat, ahol az elváltozásokat létrehoztuk? Az állatok hallási érzékszervének központi része normális volt és — miután ahhoz nem nyúltunk — az operáció után is változatlan maradt. A peripheriás érzékszervet teljesen szétroncsolva, az a működés teljesítésére képtelenné vált. Majd dinamikus ingereket mennyiség, erő s idő tekintetében mérhetetlenül felfokoztunk és ennek a három tényezőnek együttes hatásaként jöhetett létre az a változás, amely az állatokat ma hangingerek felvételére s megkülönböztetésére alkalmassá teszi. Nem észszerű-e, ha a változások helyét az elváltozott, feldúlt helyeken keressük? Ha a dinamikus hangingerek a tönkretett peripheriás érzékszervre hatással nem lettek volna, úgy legfeljebb az ingerek inadaequális elemei: 1. a tapintási elemek a ta-

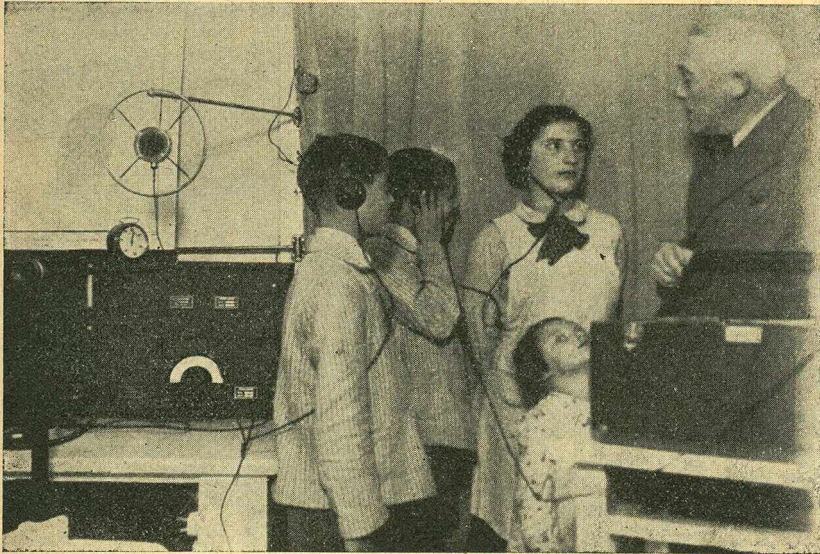

Más jelzésre elrejtőznek deszkafal mögé.

Lekötött szemmel egyenként is végzik a feladatot.

pintási ingerek pályáin át a központban, ha pedig 2. a vibratorikus elemek, úgy ezek az agyfelületen valahol, tapintási, illetve vibratorikus érzetekké alakultak volna. Ez esetben a hangingernek csak a tapintási s vibratorikus együtthatója rögzítődnék. Ha pedig csak a koponyaacsontokról tétettek volna át a rezgések valamelyik idegpályára, akkor fennmaradna az újabb kérdés, miért tétetnének éppen a hallóidegpályára? Fejtegetéseim álláspontja ezért az, hogy ha a Corti-szervnek a szövettani metszeteken látható csomkjai sem maradtak volna vissza, amelyeket a szövettani vizsgálatok is kimutattak, akkor a dinamikus hangingerekkel való fáradszhatatlan

Audiometriai vizsgálatok.

tevékenység sem hozott volna eredményt. Mert a Corti-szerv *tökéletes állapota* nem okvetlenül szükséges a hangingernek átvételéhez s továbbításához. *De viszont szükségesnek tartom, hogy a cochleában még rezonálóképes részek, csomkok legyenek.*

Rosszul értékeli a *Kepes-Kanizsai-féle* állatkísérleteket, aki arra következtet, mintha azt akartuk volna bizonyítani, hogy a Corti-szerv teljes hiányában, vagy teljes degenerációja mellett tudatos hallási érzetek kiválthatók lennének. Kísérleteink mellett bizonyítanak a leghíresebb anatómusok, physiológusok. Radikális műtéten átesett állataink az állítások megcáfolhatatlan bizonyítói. *Nevezetesen: hogy a cochlea részleges fejletlensége, elváltozásai és degeneráltsága ellenére hangingernek a hallási centrumban megkülönböztetésre alkalmas érzeteket kelthetnek.* Mindenkor hangoztattuk, éppen a kísérleti állatokról készített szövettani metszetek

és vizsgálatok alapján, hogy a Corti-szerv csomkjai, egyes nyomai a metszeteken felismerhetők voltak. Meggyőződésem, hogy ha állatainknál még ezekre — az eddig a hangingerfelfogás, vezetés és megkülönböztetés szempontjából hasznavehetetleneknek tartott — részekre sem akadtunk volna, a különböző hangingerek megkülönböztetésére nem kerülhetett volna sor. A peripheriás érzékszerv elsőrendű szerepet visz a hallás létrejöttének műveletében.

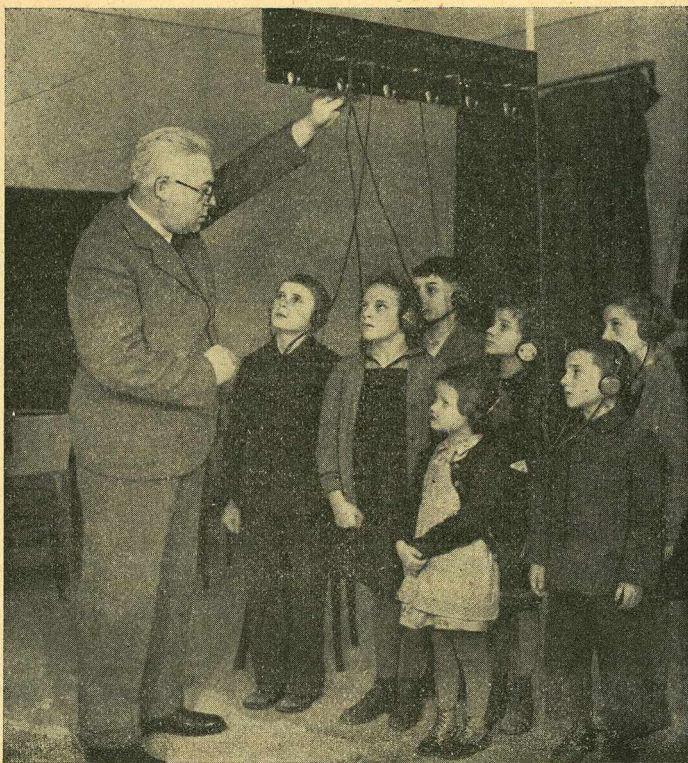
3 *Durva kezelés a hangkamrában.*

De annak teljes tökéletességét főkövetelménynek tekinteni, tudományos szempontból ma már túlhaladott álláspont. *Kreidl* a „*Handbuch der Neurologie des Ohres*“ c. könyvében említi, hogy a jénai klinika megfigyelése szerint a ductus cochlearis érzőhártyáinak nagyfokú elsatnyulásánál, a Corti-szerv tönkremenésénél, még mindig fennállhat egy viszonylag jó hallási képesség.

Zange szerint a hanghullámok a membrana-basillaris útján, a Corti-szerv kihagyásával, tovább adódhatnak az idegvégződésekhez.

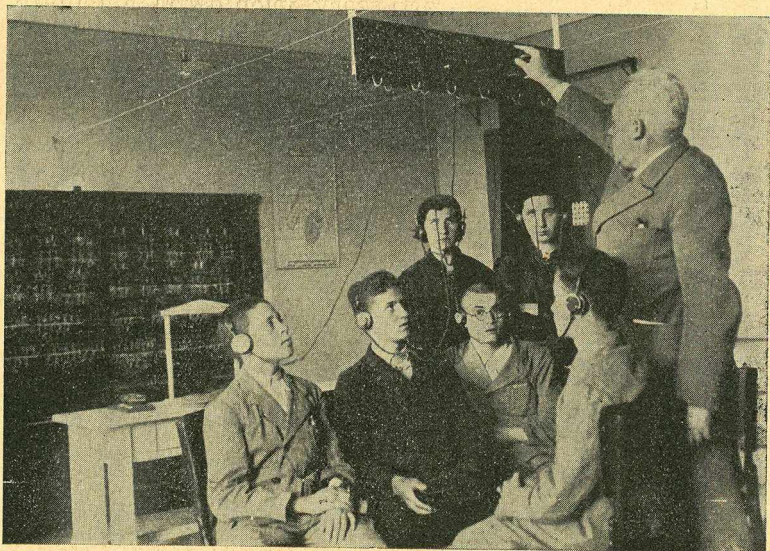
Wittmaack szerint a Corti-szerv jelentősége a hangfelerősítésben és a hangérzetek finomabb megkülönböztetésében van. A jénai klinika elsősorban a ducsejtek és idegvégződések állapotából következtet és nem tulajdonít elsőrendű jelentőséget a ductus cochlearis érintetlenségének.

Oppikoffer a tudatos hallás legfőbb tényezőjének a papillabasillarist tartja idegrostjaival.

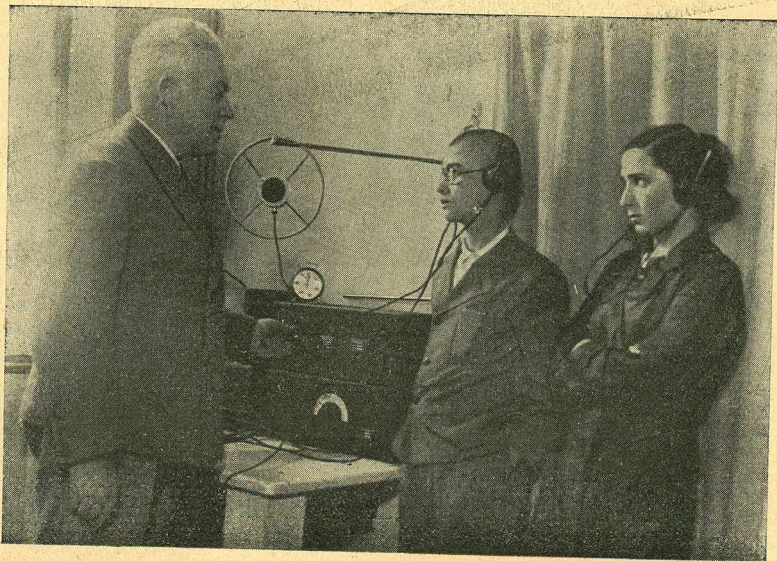

Kagylóskezelés potentiométeres tábláról.

Kulikowsky egyik értekezésében („*Anwendung der experimentalen Methodik von Wever und Bray bei der Erforschung der Rolle der Knochenleitung*“) állítja, hogy eredeti hangérzékelés a Corti-szerv részvétele nélkül lehetetlen, történjék az átvitel akár a levegőn, akár a csonton keresztül. Ez tehát azt jelenti, hogy ha az egész Corti-szerv hiányzik, a beszédet sem csonton át, sem tapintással a hallási központba vezetni nem lehet. Nem lehet ott sem érzékeltetni, sem visszaadni. Viszont nem egy fülészeti klinika és laboratórium igazolja, hogy nem szükséges a hallás peripheriás érzékszervének szerkezeti tökéletessége.

Generátorral gerjesztett csoportos hangkezelés javuló stádiumban.

Potentiós beállítás egyéni kezelésre.

L. M. Polwoks és S. J. Crowe „Über Anomalien der Schnecke bei Patienten mit normalem Gehör“ c. előadásában megemlékeznek arról, hogy a baltimorei fülészeti laboratóriumban számtalan sziklacsont keresztmetszetet vizsgáltak meg. Ezeknek birtokosait haláluk előtt audiometriailag kivizsgálták. 17 esetben akadt olyan jól halló fül, amelynek csigája, nyilván születéstől fogva, a tekervé-

Fülön át való beszélgetés.

nyek száma és viszonylagos helyzete miatt torz volt a modiolus csontos szerkezetében és a véredények folyásában.

Siebemann a Corti-szervet hangfelfogó készülékként hangsúlyozza.

Látható, hogy a legilletékesebb tudósok a cochleának tulajdonítják a hangingerek felvételének, elemzésének és továbbításának processusában a legfontosabb szerepet. *De ezek közül egy sem köti le elméletét a cochlea absolut hibátlansága mellett.* A mi kísérleteink is amellettszólnak, hogy a cochlea nagyfokú feldúlása és tönkretétele után a hangingerek még bevezethetők voltak a hallási központba és ott az emlékezetbe visszahívható tudatos érze-

tekké válhattak. Nem bírnak különösebb jelentőséggel azok a kivétel számba menő, siketnémákról készült preparátumok, amelyek elváltozásokat felfedezni nem lehet. Viszont feltűnő elváltozásokat felfedő preparátumok készültek jól halló egyének füleiről. Ezért feltétlenül foglalkozni kell a hallásfejlesztés gyakorlati célkeresésénél azzal a gondolattal, hogy az elfajult, fejletlen és elváltozott hallási érzékszervvel bíró betegek összességénél igen nagy számban található olyanok, akik még mindig értéket képviselő, ép alkatrészekkel rendelkeznek.

A hangingerek pályája és a dinamikus hangadagolás.

Ha keressük, hogy a hangingerek útja mely pályákon vezetett át, úgy foglalkozni kell azzal a kérdéssel, hogy a hangingerek vezetésénél, elemzésénél, tudatosításánál mik az elengedhetetlen feltételek. Tény, hogy a hangingerek a hallási érzetek kiváltásánál egyúttal tapintási és vibratorikus érzetet adnak. Azonban ha egy szónak, szólamnak vagy dallamnak a felismeréséről, tehát egy hangsornak megértéséről, azaz a hangesoporttal egyenértékű érzelméről beszélünk, akkor ennek az érzetnek a kiváltásánál a közölt ingerösszesség lényegét alkotó elemek viszik a főszerepet. Jelen esetben azok az elemek, amelyek az ingert a sajátos hangingerek osztályába sorozzák. Ha a megadott ingerből a sajátos rész hiányoznék, tehát az az elem, amely az épfülnél a tulajdonképpeni meghallást adja, akkor a kívánt hangérzet nem váltódhatnék ki. Kérdéses, vajjon elkülöníthető-e az inger tapintási s rezgési eleme azoktól az együttthatóktól, amelyeket hangtanilag gondolunk érzékelni. Ma még elképzelhetetlen az ingernek ilyen alapon való elemekre bontása és az ingerelemek elkülönítése. Az inger felbonthatatlan egész. *Akkor is, ha egy és ugyanazon ingerjelenség egyidejűleg több érzékszervnek ad munkát.* Viszont az egyes érzékszervek a komplex ingerjelenség azon együttthatóinak nyitnak csak utat, amelyeknek a befogadása éppen különleges hivatásuk. Tehát ha valamely hanginger által kiváltott ingerületet szó, szólam, vagy dallam alakjában ugyanazzal a szóval, szólammal vagy dallammal adunk vissza, akkor lehetetlen a jelenséget úgy magyarázni, mintha a hanginger érzete a tapintási vagy a rezgési képesség alapján keletkezett volna. A siketnémák, nagyothallók, később megsiketültek vibratorikus képessége sohasem esett kifogás alá. A tapasztalat nem tette szükségessé tapintó és vibratorikus készségüknek esetleges fogyatékosági feltevések miatt való kivizsgálását. Feltehető, hogy a tapintó és vibratorikus képesség a rendes képességű siketnémáknál elfogadhatóan működik.

A külvilágban keletkező ingerek rendes körülmények mellett *rendes ingerületre akkor vezetnek, ha mindenekelőtt érintkezésbe jutnak az érzékszervek végkészülékeivel.* Amikor hangingerek rendes úton létrejött érzeteiről beszélünk, tudnunk kell, hogy az inger, *mielőtt a hallóideg pályára lép, áthalad a peripherián és*

hogy mikor a rezgő lég a peripheriás részen átvonul, más ingrületet is válthat ki. De a hallási ingernek ezen nem specifikus elemeivel keltett ingerületei a normál hallás folyamatában alig kerülnek a tudat felszínére. Mert általában csakis a rendes lefolyású ingerek vezetnek adaequát ingerületekre. Ha jelen tételünknel a légrezgéseknek inadaequalis elemei váltják ki az ingerületeket, mert az acusticai inger specifikus komponensei nem voltak elemezhetők, továbbíthatók a periphéria valamely elváltozása miatt, úgy az inger inadaequalis elemei jutnak szerephez. Ezért tapasztaljuk, hogy ha a teljes siket fülébe nagy hangerővel kiáltunk, ő is jelt ad arról, hogy valaki kiáltott. Ezt az egységes hanginger inadaequalis együttathatóival kiváltott érzeteire jelzi, amelyekről megtanulta, hogy ezek olyanok, amelyeket fülbekiabálás eredményez. Az ilyen siketnémánál a beszéd hangingereinek sajátos elemei a periphériás érzékszerv kellő működésének hiányában nem tevődnek rá a hallóidegre, vagy ha rá is tevődnének, elemzés nélkül jutnának az agy felületére. Ennélfogva az ingerület sem lehet azonos az épfülü egyén érzetével s az inger a hangérzet kiváltásának szempontjából céltalannak bizonyul.

Ha a tapintási érzék és a rezgéseket felfogó képesség kihasználásának különösebb szerepet és fontosságot tulajdoníthatnánk, akkor a hallásfejlesztési gondolat és módszer a rendes siketeknél többé-kevésbé egyforma eredményeket hozó eljárást jelentene. A veleszületett és szerzett siketnémaság eseteinél a teljesen hiányzó és a mélyen lefokozott hallásnál sem jelentőséget, sem értéket nem tulajdonítok a tapintási és rezgési elgondolásnak a beszéd meghalásának kérdésében. Viszont szem előtt tartom a hallásmaradványos később megsiketültek és a nagyothallók hallási tevékenységénél a tapintási és rezgési lehetőségeket. Az ingerek ott valóban áttevődhetnek közvetlenül a hallóidegre. Erősen csökkent hallásuaknál s később megsiketülteknél sokszor ezért idézhetők fel a beszéd régi emlékképei. Mert a koponyaacsontok útján a központba jutott hangrezgések a gyakorlékonyság törvényénél fogva az előzőleg már rögzített beszédemlékképeket hiányosan, szakadásosan keletkezett ingerületek esetében kiegészítő lélektani tevékenységgel hibátlanul emelik az értelmiküszöb fölé. Ha azonban olyan beszédanyagot közlünk, amelynek emlékképeit a siket tudatába előzetesen nem helyeztük, úgy bármilyen hangerővel adagolva a szavakat, szabatos, biztos reprodukciókat nem kaphatunk. Ennek oka, hogy a leadott ingerek a hallási központban nem váltották ki a hangingerekkel megegyező érzeteket. A hibátlan ingerületek kiváltásánál szükséges, hogy az ingerek szabályszerűen vezettessenek át s el a periphérián az egységes központba, vagy hogy a tökéletlenül működő periphéria mellett a régebben közölt ingerek kiváltotta engrammák, ha kerülő úton is, előhívhatók legyenek. Főkövetelmény a hangingereknek legalább részben hangérzetek alakjában való megrögzítése. A siket egyén hallási központjába a beszéd hangképeit megjelenítő hangtani elemek mindaddig nem

vihetők be, amíg a tényleges hallás előfeltételeként egy bizonyos értékű hallási ingerküszöb nem mutatható fel. A hallás legegyszerűbb fokát két különböző hangingernek hallás útján történt megkülönböztetése adja. Ezt alapul véve, a tények tagadása lenne az az állítás, hogy a siket — akinél a hallásfejlesztő eljárás igénybevétele előtt hallási ingerküszöböt kimutatni nem lehetett, ma pedig szavakat és mondatokat fülével felfog és visszaad — a tapintási érzék és vibratorikus képesség felhasználásával cselekszik. Az a siket, akinél ingerküszöböt nem sikerül kiépíteni, szótagoknak és szavaknak utánmondására minden időre képtelen. Azt hiszem, senki sem magyarázza az eredménytelenséget a tapintási készség és a vibratorikus képesség hiányával.

A hallásfejlesztésnél én alkalmazom legelőször a dinamikus hangingerek adagolásának eljárását. *A feladat főkérdése, tudunk-e a hallás peripheriás érzékszervében élettani hatásokat, esetleg változásokat létrehozni olyképen, hogy a hallási érzékszerv működéséből, a hangingerek iránt mutatkozó érzékenységből beállott változásokra következtethessünk?* Eljárásom hangsúlya mindig a Corti-szerven nyugszik. Az alkalmazott módokat részletesen leírtam a „*Gyógyászat*“ 1937. évi 21—34. számaiban „*Siketnémák és nagyothalló gyermekek hallásfejlesztése*“ és a „*Monatschrift*“ 1938. évi 2. számában „*Über mein heiltechnisches Verfahren bei der Gehörentwicklung bei Taubstummen und Personen mit Hörresten*“ címen. Fontos, hogy a dinamikus hangingerek az egész érzékszervet érintsék, mert a Corti-szerv csak úgy közelíthető meg, ha a légrézgek előzőleg a Corti-szerv előtt és körülötte fekvő állomásokon vezetnek át. Mintán *Helmholtz* rezonanciaelmélete szerint a hangelemzés művelete a Corti-szervben történik, szétválasztott hangingereket csak úgy kaphatunk, ha a Corti-szerv a hallási érzet keletkezésének folyamatában legalább részben megfelelt rendeltetésének.

Ezek a felismerések érelték ki a hallásfejlesztésnél a dinamikus hangingeradagoláson alapuló módszeremet. *Annál inkább, mert a siketnémák hallási érzékszervéről készült szövettani metszetek sohasem árulják el azokat a nagyfokú hiányokat és elváltozásokat, mint a kísérleti kutyaokról készült szövettani metszetek.* Vizsgálódásaimon és megfigyeléseimen leszűrt meggyőződésem, hogy úgy a műtétileg megsiketített állatoknál, mint a siketnémáknál a nagy erővel nyújtott hangingerek az élettanilag hangingerek felvételére rendelt peripheriás érzékszervet különösen befolyásolták és most a hangingerek felvételének, elemzésének folyamatában a roncsolt peripheriának is megvan már a cselekvő szerepe.

Az audiometriai vizsgálat, mint az exact munka alapja.

Minden tudományos munkának megcáfolhatatlan igazságokra kell törekednie. Ezért a hallásfejlesztés munkájának igazságokból

kell kiindulnia. Senkinek sem érdeke, hogy klinikailag nem a leg-tökéletesebben kivizsgált beteganyagát idővel úgy mutassa be, mintha a betegnél a később kimutatható hallási jelenségek a gyógykezelési, vagy a hallásfejlesztő eljárásnak lennének köszönhetőek. Aki beteg- és növendékanyagát a szükséges audiometriai vizsgálatokon nem vezette át, tiszta lelkiismerettel sohasem állíthatja, hogy betege, vagy növendékanyaga a gyógykezelés és a hallásfejlesztés előtt teljesen siket volt. Legjobban kell óvakodnia az ilyen kijelentésektől akkor, ha a teljesen siketnémának tartott egyén néhány hónapi hallásfejlesztő gyakorlat után fülébe mondott szavakat és mondatokat ad vissza. Tudvalevő, hogy a siketnémaintézetek növendékanyagának nagyrésze hallásmaradványos. Mindamellettt vajmi kevés történt a siketnémáknak hallási fok, szellemi képesség és a siketnémaság osztályozása és csoportosítása terén. Pedig nem zetsz gazdasági okokból is fontos lenne a hallásmaradványosság, nagyothallás, beszédmaradványosság stb. szerinti csoportosításuk és elkülönítésük. A fülészetnek és a gyógypedagógiának abban a felsőrendű célkeresésben kellene kidomborítania törekvéseit, hogy minden fülészeti klinikának és siketnéma intézetnek eredeti klinikai és beszédpedagógiai céljain kívül dolgoznia kellene a siketek hallásmaradványainak a felfokozásáért és a hallásfejlesztés megoldását a kérdés tudományos és gyakorlati kiművelésében kellene keresniök. Ha az iskolák a siketek beszédét jobbá, tökéletesebbé, folyamatosabbá akarják tenni, ha küzdeni akarnak a siketnémák emberiesebb kiejtéséért, a több tudásért, a megnyugtatóbb lelki és szellemi kiképzetéséért, úgy rendkívüli áldozatokat kell még hozni a kérdés tudományos megművelése és a gyakorlati kivitel terén. Elhatárolandók a hallási fejlődésre reményt nyújtó esetek a reménytelenektől. Az utóbbiaknál az optikai és taktilis érzék és képesség kihasználásával teremtünk kultúrát, az első csoportba tartozóknál pedig legalább kísérletképpen a hangingereket kell a pedagógiai és a hallást megjavító élettani változásokat előidéző műveletek szolgálatába állítani.

A teljes siketséget a magam munkájánál úgy állapítom meg, hogy mindenkit, aki a Western Electric A. P. 2. audiométerrel termelhető legerősebb hangerőre ($C_3 = 64 - C^5 = 8192$) a nyolc oktávában hallási érzékenységet nem jelezett, abszolút siketnek minősítem. Nem vagyok figyelemmel a hangfejlesztővel termelhető, ennél erősebb hangokra kapott reakciókra. Mert ha a hangfejlesztő legerősebb hangjaira jeleznek is érzetet, nem vagyok biztos afelől, vajjon a keletkezett érzet nem a padlónak, bútor-daraboknak közvetlen rezonanciájából, vagy a rezgési áttételtől adódott-e? Gyakorlati értéke különben sem lenne ennek a hallásnak. Mert aki az audiométer $C_3 - C^5$ -ig terjedő oktáváinak egyikére sem érzékeny, a beszédből úgysem tudna sohasem valamit is átvenni, értékes hangkülönbségeket eszközölni és beszédet visszaadni. Tehát akinél az audiométer hangtermelő határait túlhaladó érzékenysé-

get vélek felfedezni, azokat a hallási fogyatékoságuk magas volta miatt a teljes siketek csoportjába osztom.

Az audiometriai vizsgálat nem teszi feleslegessé a szokásos hangvillás kivizsgálásokat. A hallási fok pontos kivizsgálása a hallási állapot kirajzolására indít. De mielőtt az audiometriai vizsgálatra sor kerül, nagyjában a kivizsgálendő anyag egyszerű vizsgálaton mehet keresztül. Megfelelő a Londonban alkalmazott vizsgálati mód. Azok a gyermekek, akik 20 lépés távolságból a rendes beszédet meghallják, jóhallók és rendes iskolába kerülnek. Azok pedig, akiknél a rendes beszéd meghallása csak 2 és 20 lépés távolságból érhető el, a nagyothallók iskolájába osztatnak be. Akik a rendes beszédet 2 lépés távolságból sem tudják érzékelni, a siketnémák iskolájában nyernek felvételt.

Vessünk egy pillantást arra a kérdésre, hogy egyes statisztikai adatok szerint az összlétszám viszonylatában milyen százalékszám esik a teljes siketekre, milyen a csökkent hallásúakra. Az utóbbi esetekben még külön eszközlendők hallási fok szerinti csoportosítások.

Fletcher szerint a jól halló akkor rendelkezik százszázalékos szómegértéssel, ha az alkalmazott szavak hangereje a rendes hallás ingerküszöbe felett legfeljebb 60 decibelnyit képvisel. Megállapításánál azonban nélkülözöm a hangforrás és a hangfelvételt eszközlő fül fölötti távolság megjelölését.

M. T. Phyllis „Hören und Sprechen bei tauben Kindern“ (Zentralblatt) című értekezésének kivonatában megemlíti, hogy Londonban a siketnémák iskoláiban körülbelül 500 gyermeket vizsgáltak ki. Az audiometriai vizsgálat szerint csak 3% volt teljesen siket, 6%-nál az egyik fül nem adott reakciót. A többenél kisebb-nagyobb mértékben kaptak hallási hatásokat.

Karl Mühl mondja, hogy a veleszületett és szerzett siketségben szenvedők gyakran rendelkeznek hallási értékekkel. 1934-ben megállapította, hogy növendékeinek 75%-a a zörejeket érzékelő csökkenthallású és 25%-ának annál valamivel fejlettebb hallása volt.

„Zur Frage der corticalen Taubstummheit“ című cikkemben (Monatschrift, 1938. 8. sz.) írom, hogy a hazai intézetek 1043 növendéke közül szó- és mondathalló volt 114, szótaghalló 80, zörejhalló 207. Ez az 1043 siket audiometriai vizsgálaton nem esett át és így bizonytalán tévesen állapították meg a teljesen siketek számát 542-ben.

Guilder és Hopkins állítják, hogy a veleszületett siketnémák 44%-a a beszédhangok terjedelmében értékesíthető hallás felett rendelkezik.

Gutzmann professzor és Lehmann igazgató Berlinből nem egyszer hangoztatják, hogy a siketnémák nagyrésze értékes hallási maradványokkal rendelkezik.

Seemann Prágából megemlíti, hogy olyan gyermekeket is látott, akikről a fülészorvosok pontos lelete teljes siketséget állapított meg, pedig hallásmaradványosok voltak.

„Hallásmaradvány” — „csökkenhallás”

Az úgynevezett „hallásmaradványosok” csoportjába sorozza az orvostudomány és a gyógypedagógia azokat, kiknek a hallási fogyatéka csak a közvetlenül a fülükre mondott, vagy pedig bizonyos távolságból, de igen nagy hangerővel közölt beszéd kisebb-nagyobb mértékben való felismerését teszi lehetővé. Megjegyzem, hogy a „maradvány”, „hallásmaradvány” megjelölés nem fedi pontosan a lényegét. Általánosságban a „maradvány” fogalom nagyobb mennyiség csökkenéséből, leolvadásából, elvonásából eredményként visszamaradt kisebb mennyiség megjelölése. Ezért az úgynevezett hallásmaradványosok csoportjába jogosan csak azok tartozhatnak, akiknek jelenlegi hallását nagyobb fokú, élesebb és szélesebb terjedelmű hallási állapot előzte meg. Csoportjukba csak a későbbi korban részben megsiketültek volnának besorozhatók, mert azoknál a meglévő hallás az előbbi halláshoz viszonyítottan mennyiségileg és minőségileg veszített értékéből. Jelenleg csak az előzőleg bírt hallásuk „maradványa” felett rendelkeznek. Az eredetileg némi hallással rendelkezők nem sorolhatók a hallásmaradványosok osztályába, mert a halláshiány fellépésének időpontja kizárja azt a lehetőséget, mintha meglévő hallásuk valamely előzőleg bírt nagyobb hallási mennyiségnek a lecsökkenése után maradt volna vissza. A két csoport között lényeges különbség van. Mert a fogyatékosokat okozó tényezők, az előzetes betegségek, családi terheltségek a hallásfejlesztés kérdésénél egymástól eltérő, független eljárásokat igénylő típusokat alkotnak. A felsorolt csoportok betegeinél az őket gyógykezelő és oktatásukkal, nevelésükkel foglalkozó fülészek és gyógypedagógusok lényeges különbségeket állapítanak meg sommatikus, lelki, szellemi és jellembeli magatartásban.

A „hallásmaradványos” szó tartalmának kifejtése után annak helyébe mindkét csoport megjelölésére a „csökkenhallású” elnevezést ajánlom. A beteg kórleletének felvételénél külön feltüntetendő, vajjon a csökkenhallás születéstől ered-e, betegség következménye-e, vagy valamely más oknál fogva egyszerre, vagy fokozatos leromlással következett-e be?

A hallási görbék értékelése.

A hallás érzékenységét és élességét a frekvenciaskála hosszúsága és az ingerküszöb értékek kikeresésénél igénybevett hangerő amplitúdója határozza meg. Minél hosszabb a mély hangoktól a magas hangokig terjedő rezgésszámok vonala s minél esekélyebb hangerővel érjük el a hallási ingerküszöböt, annál jobb a beteg

hallása. A hallási ingerküszöb a normál hallási ingerküszöbtől a fájdalomküszöbig terjedő mezőt egy alsó és egy felső részre osztja. Minél kisebb a normál hallási ingerküszöb és a kimért hallási ingerküszöb által behatárolt sáv, annál jobb a hallás. Viszont minél szűkebb a felső mező, azaz a kimért ingerküszöb és a fájdalomküszöb által behatárolt terület, annál rosszabb az egyén hallása. *A még meglevő hallás reális értékét nem fejezi ki a százalékos halláshiány.* A tényleges hallás számi képét megkapjuk, ha a maximális hallásból levonjuk azt a hányadost, amelyet a kóros halláshiány százszorosának a maximális halláshiánnyal való osztása ad.

$$\frac{\text{Hörverlust}}{\text{Hörverlust max.}} \times 100$$

Azonban a meglevő hallás valódi értékét sohasem a százalékos halláshiány számi kifejezése jelenti. Mindig függ a még felhasználható hallás gyakorlati értékétől. Nevezetesen, hogy az illető beteg a még jelenlevő hallását a normál beszélők körében miképpen értékesítheti. Ennél a kérdésnél — mint már fentebb említettem — több fontos körülményre kell gondolni. Így: születéstől áll-e fenn a csökkenthallás, a beszédfejlődés ideje alatt, vagy annak befejezése után keletkezett-e? Egyszeri, vagy fokozatos volt-e a leromlás? A hangingervezetés szempontjából nem hagyható figyelmen kívül a halláshiány oka. Nevezetesen: elváltozás, fejletlenség vagy elsatnyulás volt-e a kórokozó? Továbbá más a hallási kép, ha a hanginger útja légvezetéses s más, ha az ingerek csontvezetéssel továbbítódnak a hallási központhoz. Végül nem közömbös az audiogrammán feltüntetett hangingerküszöb alakja s térbeli elhelyezkedése.

Különbségeket látunk a még felhasználható hallás tekintetében az egyazon időben megsiketült és *egyforma százalékos számi értékeket képviselő halláshiányoknál*, ha a kirajzolt hallási ingerküszöbök a hallási mező más-más területein foglalnak helyet. Ezek a körülmények a halláshiány százalékos számi egyformasága mellett különböző értékű hallási lehetőségeket adnak. A normál-beszéd rezgő jellege a frekvenciaskála 350—3000 rezgésszám közötti területén mozog. Ezért az ezen számok terjedelmében, a magas amplitudóval előhívott ingerküszöb érzetek a normál és hangos beszéd felvételét összehasonlíthatatlanul jobban fogják akadályozni, mintha a hallási kiesés a 350-nél mélyebb és a 300 rezgésszámnál magasabb helyeknek fenntartott területeket zárna ki a működésből.

Ha összehasonlítjuk egy olyan csökkenthallású értékesíthető hallási képességét, aki a beszédet a siketnémák iskoláiban a szokásos módszerrel sajátította el, egy olyan betegével, aki később siketült meg és audiometriailag az előbbivel alakilag és területileg egyező ingerküszöbvel rendelkezik, azt tapasztaljuk, hogy míg az utóbbi közvetlenül a füle mellett közölt normálbeszédet még jól felfogja és

megérti, addig a siketnéma, — míg erre külön meg nem tanítjuk — a fülére legerősebben kiáltott szavak közül egyet sem tud visszaadni.

A megsiketülés időpontjának a szerepe döntő befolyású az *intellektuális hallás* értékének meghatározásában és a lefokozott hallás felhasználásának a folyamatánál. Lélektani értelemben a hallás intellektuális művelet. Jelen problémánál a régebbi időkről megőrzött mérhetetlen mennyiségű hang-, szó- és mondatengrammáknak, a legkisebb ingerelemeknek szélestömegű felidőzésétől és asszociálásától függ. A beszédet hallás útján megtanult csökkent-hallásúnál a régi szó- és mondatalakok hangingerei akkor is értelemmé válnak, ha az ingerek a hallási érzékszerv elváltozásai miatt nem váltják ki többé a hallási központban a régi mély és határozott érzeteket. Csökkent hatást kiváltó ingerek is alkalmasak a régi emlékképek hangtani felidőzésére. Mert az érzetsorok esetleges hiányait, hibáit, tévedéseit lélektanilag, szellemi képességünkkel egészítjük ki és helyesbítjük. Ezért téves az a felfogás, mintha a tudatos hallás kizárólag csak physika és physiologia lenne. A lélektani vonatkozások és követelések az agy intellektuális műveleteinek elengedhetetlen tényezői.

A Fletscher-féle mező hangenergia értékei.

Az audiogrammáinkon látható Fletscher-i beszédhallási mezőt úgy kell értelmezni, mintha az egész beszédhallási síknak csak ezt a részét izgatná a normál beszéd. Az ellipszisbe zárt terület képletesen azt fejezi ki, hogy a beszéd hangingerei az egész mezőnek csak erre a részére esnek és csak ezt a részt hozzák élettanilag izgalomba. Aki az audiogrammák közt eligazodva, azokat olvasni tudja, látja, hogy a 700—1500-ig terjedő rezgésterjedelemnél az igényelt legkisebb amplitudó 22—30 Phon erősségű és physiologiás értelemben ugyanennyi decibellel mérhető, míg a beszédhallási mező ugyanezen rezgésszámú vonalának legmagasabb hangereje a 60—70 Phont éri el. Mindazok a beszédhangok, amelyeknek rezgésszáma ennél kevesebb, vagy több, vagyis azok a hangok, amelyeknek előállításához 700-nál kevesebb, vagy 1500-nál több hangrezgés szükséges, ott a beszédmeghallás kezdő határán a rezgésszámok emelkedése, vagy csökkenése szerint kisebb, vagy nagyobb terjedelmű az amplitudó. De ezeknél a hangoknál a beszédhallási mező területén belül maradván, a hangerő felfokozásának a lehetőségei már korlátozottabbak. Így a Fletscher-i beszédhallási mezőben az 500 rezgésszám körüli beszédhangok erősségi lehetősége hozzávetőlegesen már csak 50 Phon erőig terjedő ingadozások között mozog. Vagy az 1000 rezgésszám körülieknél az erősség legfelsőbb határa 60 Phon. A 2000 rezgésszám körüli hangoknál a hangerők legfeljebb a 70 Phonig növekedhetnek, míg a 3500 rezgésszám feletti hangokhoz megkívánt erősségi értékek csak 40 és 60 Phon között váltakozhatnak. Látható, hogy az 1000

és 2000 rezgésszám közötti hangoknál a beszédhangokhoz megkívánt, azaz a leggyakoribb felerősítéshez kínálkozik a legtöbb alkalom, míg az 1000 rezgésszámon aluli és a 2000 rezgésszámon felüli hangoknál a hangerő fokozásának a lehetősége mind szűkebb és szűkebb térre szorítkozik. Míg végül a 4000 rezgésszámon felüli és a körülbelül 300 rezgésszámnál kevesebb hangoknál olyan amplitudóval dolgozunk, amely a képletes Fletseher-i beszédhallási mezőt már nem érinti.

Az audiometriai vizsgálatok megbízhatóságának feltételei.

A hallásfejlesztés kérdésénél tulajdonképpen nem beteg, hanem működésképeességében korlátozott, vagy működésteljesítésre egyáltalában képtelen fülekkel van dolgunk. A gyakorlati eredmények célkeresésénél a tudományos munka arra a tapasztalatra vezetett engem, hogy az összes csökkenthallásúaknak is csak töredéke az a csoport, akiknél a ma rendelkezésre álló műszaki segédeszközökkel érdemleges eredményeket tudnánk felmutatni. *Valóság, hogy összes siketnémáinknak legalább 80—85%-a csökkenthallású.* Ez azt jelenti, hogy ezek hallási reakciókra képesek. *Más kérdés, hogy a kapott reakciók a beszédhallás viszonylatában minő értékűek.* Az is bizonyos, hogy igen nagy részüknél a rejtett hallás az első—második vizsgálatnál, kísérletnél nehezen mutatható ki és hogy az egészen fiatalok, 4—8 éves korban levő siketnémáknál az audiometriai vizsgálatnál keresett hallási lelet pontos és megbízható kirajzolása körültekintő figyelmet kíván. A kiskorú siketnéma nem tudja, mit akarnak tőle. Azt sem tudja, hogy az esetleg nála kiváltódott hallási reactio tudatilag mit jelent. Csak ha jelbeszéd útján megértetjük magunkat vele annyira, hogy két vagy három különböző hangingerhatást különböző jelekkel megbízhatóan tudomásunkra hoz és ha a több napon át az egyes hangokra mért ingerküszöb értékeket kevés eltéréssel egyazon erejű hangingerhatásokra jelzi, fogadhatjuk el a kiváltott reactiók bemondását. Ha vizsgálatunkat nem a legnagyobb pontossággal és megbízhatósággal végezzük, a későbbi összehasonlító műveleteknél nem számolhatunk az igénybevett eljárás eredményeinek értékeivel. Szükséges, hogy az audiometriai vizsgálatokat egy és ugyanazon személynél több, egymást követő napon, a beteg lélektani magatartásával, az audiométer érzékenységgel, a magunk subiectivitásával számolva, eszközöljük. Gondolnunk kell a beteg esetleges fülzúgásaival, a közölt hangok kiváltotta utánhangzással, nem egyszer azzal, hogy a közölt hang a betegnél nem a közölt hangnak, hanem annak valamely felhangjának megfelelő érzetét hozza meg. Nem mindegy, vajjon az audiométer kagylóját közvetlenül ráteszszük-e a fülre, a fül elé, vagy a koponyaacsontokra helyezzzük-e. Aki erre nem gondol és még sok egyéb körülményt nem vesz figyelembe, nem rajzolhatja ki a beteg hallási állapotának reális képét.

Aki hallásvizsgálatokkal foglalkozik, tapasztalja, hogy fülbe-kiáltásnál milyen lényegesen befolyásolja a meghallást az a tény, ha a vizsgálatnál szükség szerint a beteg fül mögött a sziklacsontra rátesszük a tenyerünket és úgy beszélünk a fülkagylóra, vagy pedig tenyerünket a fülkagyló mellett úgy tartjuk, hogy az közvetlenül ne érintse a beteget. Akinél a közvetlen érintkezés jelentősen feljavítja a keresett hallási reactiókat, annál biztosra vehető, hogy az ingereknek hiányos légvezetési felvételét és továbbítását a koponyacsontok vezetése pótolja. Feltűnő különbséget kapunk, ha a csontvezetési csökkentéshallásúnál magunk, mint hangforrás és a beteg, mint hangfelfogó között akár a székre, akár a hátára támasztott kezünkkel közvetlenséget teremtünk meg. Annál a csökkentéshallásúnál, akinél az ingervezetés útja mindig a levegő, a csontvezetés pedig elhanyagolt, az említett feltűnő jelenségek nem számbavehető különbségek a hallás feljavítása kérdésében.

Normálhallás — beszűkült fájdalomküszöb.

Vizsgálataim során olyan kitűnően halló is akadt, akinek a hallási ingerküszöb értéke megfelelt a normálhalló hallási ingerküszöbének. De fájdalomküszöb értéke korántsem egyezett azzal a vonallal és magassággal, amelyet a normálhallók audiogrammain jelezni szoktunk. Három ilyen esetben megfigyelhettem a fájdalomküszöb görbéjének feltűnően alacsony állását. Ezek a ritka esetek új feltevésekre késztettek. *A látszat az volt, mintha a hallási mezőnek egy felülről-lefelé irányuló beszűküléséről volna szó.* Kár, hogy előző mérések lefektette audiogrammak nem álltak rendelkezésre. Ha a régebbi mérések amellet szóltak volna, hogy a fájdalomküszöb értékek azelőtt megfelelték az átlagos normálmagasságnak, illetve a fájdalomküszöbök a jelenleginél magasabban álltak, talán merészen szabadna arra gondolni, hogy felülről-lefelé haladó, tehát fordított irányú megsiketülési folyamattal állunk szemben. Itt is a hallási-mezőnek fokozatos kisebbedését, zsugorodását látjuk. *Ezért tanácsos az audiometriai méréseknél a hallási ingerküszöb mellett a fájdalomküszöb pontos kimérése és meghatározása is.*

N. H. Kelley: „Eine vergleichende Studie der Reaction von normalen und pathologischen Ohren auf gesprochene Töne“ c. értekezésében azt állítja, hogy kísérletekkel megállapítást nyert, hogy a normális fül a folyamatos beszédet legjobban 38 decibel erősséggel hallja az ingerküszöb felett. Két kóros fülnél ez az érték 23, illetve 20 decibelre szállt alá. Mindkét fajta fülnél az érthetőség a küszöb felett 6 decibellel kezdődött és 14 decibelnél már elérte a 90%-os értéket. Ez a tény arra enged következtetni, mintha az ingerküszöbgörbe e pontjainak érzékenysége a normálérzékenység alatt lenne. Lehetséges, hogy az említett kóros fülek fájdalomküszöb értékei is az átlagos fájdalomküszöb vonala alatt voltak. Kár, hogy szerző erre vonatkozólag semmit sem közöl.

A hallástöbblet értékelése.

Hallásfejlesztési eljárásom eredményeit két tényező összevetésével értékelem: a hallás relatív és abszolút eredményeivel. Relatív az eredmény, ha a beteg volt hallási frekvenciáját újabb regésszámú hangingerék felvételével megtoldom és ha a frekvencia hosszúságát jelképező ingerküszöb értékekhez a megkívánt hangerő amplitudójának erőértékét bizonyos Phon egységgel leszállítom. Ha a létrehozott és a normálhallók hallási ingerküszöbéhez közelített új hangingerküszöb viszonylagos értéke az előbbeni kóros halláshiány értékével szemben csökkent, az eredményt a hallásfejlesztés viszonylagos értékének kell tekinteni. *A javított hallás csak akkor abszolút érték, ha egyidejűleg a hangforrásnak a hangfelvevő fültől való távolságát is növelhettük.* Amíg a csökkenthallású ingerküszöbének értékei csak ugyanabból a távolságból mérhetők, mint a kezelés kezdetén, abszolút hallási többletről alig beszélhetünk. Azon siketnémáknál, akiknél a hallási fogyatékoság keletkezése születésük, vagy beszédfejlődésük legkorábbi idejére esett, hallási reakciókat pedig csak jóval a beszédhallási mező feletti rétegen adták, — ha eljárással elértem is a 8—10—15 decibeles ingerküszöbsüllyedést a beszédhangok terjedelmében — a tudatba áttett és ott elhelyezett szó- és mondatképek visszahívásánál a hangforrás és a beteg fül közötti távolságot az ingerküszöb leszállítása ellenére sem tudtam érdemlegesen növelni. Ezentúl is csak a fülre hangos beszéd formájában mondott és előzetesen begyakorolt szavak tudati visszahívásáról lehetett szó.

Más volt a helyzet néhány kezelésem alatt álló nagyothallónál. Ezek környezetük hangos beszédét már születésük óta — hiányosan bár, de valahogy — meghallják. Bár kiejtésük tisztasága ellen a szülői házban és az iskolában sok panaszz hangzott el, — mert hallási állaguk nem volt elegendő ahhoz, hogy fülükkel a kiejtést ellenőrizhessék — a dinamikus hangingerkezelés — amint azt a cikkben közölt audiogrammák bemutatják — nemcsak az illetők hallásában hozta meg a várt és az audiometriai méréssel is kimutatott javulást, hanem kiejtésük is megjavult. Ez a kedvező jelenség feltétlenül a többlethallás eredménye volt. *A nagyothallók hallásfejlesztésének munkája azonban hálátlanabb a siketnémák kezelésénél.* A nagyothalló környezete igen sok esetben türelmetlen, nincs figyelemmel a beteg állapotára. Kényelmi szempontokból nem törődik a távolsággal, ahonnan a nagyothallóhoz szól, úgyszintén figyelmen kívül hagyja a hangirányt. Lemond arról, hogy őt a nagyothalló megértse. Ha hangos szóval beszél hozzá, akaratlanul a nagyothalló hallásirányához igazítja hangenergiáját. Annyi hangerőt alkalmaz, hogy őt a nagyothalló éppen csak hogy megértse. Ha a kezelés hatása alatt a nagyothalló ingerküszöbe már kisebb hangerővel is elérhető, környezete akaratlanul most is csak annyi hangerőt fektet szavaiba, amennyi a már javult hallásnak a beszéd megértéséhez szükséges. Így természetesen nem

veszi észre, hogy hangerejét 8—10 Phon egységgel leszállította. Viszont a nagyothalló a kapott csökkent hangerővel közölt beszéd felfogásánál a hallásáról bírt régebbi véleményt látszik igazolni. A helyzet az, hogy az alkalmazott kisebb hangerő mellett a beteg sem hallhat jobban, pedig hallása ténylegesen javult. Ezért hálásabb azoknak a csökkenthallásúaknak a kezelése, akiket a környezet teljesen siketeknek tekint. Mert ha a kezelésből következőleg a legnagyobb hangerővel mondott szavaknak és mondatoknak utánmondására képessé tesszük, vagy ha a feltett kérdésekre precíz feleletet képes adni, örömmel megerősíti a bekövetkezett javulást.

A hangnyomás értékegységei és a hangirány.

A hangnyomást gyakorol a hallási érzékszervre. A nyomás erejétől függ az esetleg működésképes dobhártya rezgési ereje. Ha a rezgések a középső- és belfül még működésképes részeire is továbbíthatók, úgy szó lehet a hangingererek elemzéséről és továbbításáról. Ezért nem érdektelen a mi szempontunkból a hangnyomás mértékegységeivel való rövid foglalkozás. A hallási érzékszervre gyakorolt nyomás intenzitása függ a hangterjedési sebességétől és a hangforrás és a hangfelvételtre váró fül közötti távolságtól. A hangnyomás és a hangterjedési sebessége közti viszonyt a hangphysiologia 41.5 számmal jelöli. A hangnyomások egységét $\text{dyn/cm}^2 = \mu$ bar egységgel fejezi ki. A hangintenzitás egysége pedig a W/cm^2 . W-tal és erg/sec -mal az 1 mp alatt kifejezett hangerőt, azaz a hangeffektust jelöljük. $1 \text{ erg/sec} = 1\text{W}/10,000,000 = 10^{-7} \text{ W}$. Miután az 1 erg/sec . igen kis mértékegységnek bizonyult, annak tízszerese, azaz $10 \text{ erg/sec} = 1 \mu \text{ W}$ használatos.

Ezeknek a rendkívül kicsi, a gramm milliomodrésszével kifejezhető nyomási erőnek a hatása külön megoszlik és lefokozódik, ha a hang, amellyel a csökkenthallásúnál az effektust ki akarjuk váltani, a térben elszóródik. Jólhalló fülek a tér bármely irányából viszonylagosan egyformán veszik fel a hanghullámokat. A hibás fülnél külön vizsgálat és megfigyelés tárgya, hogy a hangforrásból elindított hanghullám iránya hogyan és hol éri a legközvetlenebbül a peripheriás érzékszerv külső felületét és hogy a hanghullám milyen szög alatt esik a külső hallójáratra. Bár a hangingererek a levegőrétegben minden irányban egyenlő mértékben, tehát gömbfelületen, hullámosan adják tovább egymásnak a rezgéseket, mégis célszerű a külső hallójáratra a merőlegesen elindított hanginger. Sokszor a hangforrás bizonyos rögzített helyzetéből a meghatározott iránnyal küldött hullám intenzitása feltűnően csökkenthető, míg ha más iránnyal indítjuk — a távolság hosszának meghagyása mellett, — ugyanannak a hangnak az intenzitását lényegesen emelni kell, hogy a hangenergia érzetkiváltásra alkalmas legyen. Ennél a kísérletnél a hangforrásnak a hallójáratától való távolsága ugyanaz maradt, de a hang iránya kb. 30—40 fokos szöggel elhaj-

lott. A hang acusticai érzékelése feltűnő hangerő többletet kívánt. Ugy tűnik, mintha a belső fülben is lenne valahol egy érzékeny pont, amely hasonlatos szerepű, mint a szemben az éleslátást biztosító sárgafolt s amelyet ha bizonyos irányból s meghatározott szög alatt érintenek a rezgő hullámok, a hangingerek kisebb intenzitása mellett biztosabb és élesebb acusticai érzeteket kapunk. Hogy a hangerő és a hangirány az érthetőség függvénye, azt minden jóhalló egyén tudja. A túlerős hang és a túlságosan felerősített beszéd kellemetlenül hat és a megértésnél nehézségeket okoz. Ahol hangingerekkel, beszéddel, hangszerekkel, vagy villamosság útján gerjesztett hangokat állítanak a hallásfejlesztés szolgálatába, mindenütt az adagolt hang az eszköz, amellyel az eljárást végezzük. Vajjon nem egyoldalú-e a kezelés, ha nagyszerűen arra gondolunk, hogy a fül állapota a szem viszonylatában nem kér-e a hangmegértés tekintetében olyan differenciált elbírálást, mint a rövidlátó és messzelátó szem, amelyeknél a látás hibáit éppen ellentétes lencsékkel korrigálják? Vajjon nem kell-e, különösen a nagyothallók kérdésénél, olyan készülék megszerkesztésével foglalkozni, amely a lencsékhez hasonlóan, a hanghullámok gyűjtését, vagy szóródását eszközölné?

A hangkezelés alapja és az adaptációsképeség.

Hangkezelésem két törvényen alapul:

1. Erősen differenciált hangok ellentétes ingerekként hatva érzékeny pontokat teremtenek a hallási érzékszervben;

2. Az adagolt hang rezgésterjedelmét s erejét mindig a beteg hallási ingerküszöbe s a hallási reakcióképeség határozza meg.

A már egyszer érzékeny pontokra lelt ingerküszöb értékének frekvenciatágításával és egyidejűleg a hangerő leszállítására vonatkozó törekvések mellett a beszédhangoknak, szavaknak és mondatoknak fülön át történő begyakorlására kell a fősúlyt helyezni. Ez utóbbi műveletekre csak akkor kerül sor, ha a csökkenthallású már egy bizonyosértékű hallási mennyiséggel rendelkezik. Miután a fülön át való beszédbegyakorlás élő erővel, a tanár saját hangerejével történik, a munka rendkívül fárasztó. Különösen az, ha egy tanárra naponként több csökkenthallású jut. A munkánál nem tanácsos felerősítő készülékeket igénybevenni, mert a felerősítők a beszédet eltorzítják és a normálbeszéddel nem egyező, azt nem fedő engrammákra vezetnek. Ha valamely csökkenthallásúnak jobb és balfüléről felvett hallási görbéje részarányos és ha beszéddel csak az egyik fülét gyakoroljuk be, akkor ennek a fülnek a beszéd felvételi képessége lényegesen túl fogja haladni a másik fület, anélkül, hogy a beszéd felvételnél elmaradt fülel szemben *a beszédre begyakorolt fül hallási képessége a hallási ingerküszöb leszállításával is igazolhatóan növekedett volna. Ez a jelenség az igénybevett fül adaptációs képességéből következik és pontos adatokat szolgáltat arra, hogy még a csekély hallási lehetőségekkel*

rendelkező hallási érzékszervnek is fontos és szükséges, hogy a normálbeszéd hangalakjaival működésre ingereljük. Hogy ebben a kérdésben teljes bizonyosságot szerezzek, a következő kísérletet végeztem: Egy siketnéma gyermeknél, akinek a két füléről külön felvett audiogrammák lényeges eltérést mutattak, csak a lényegesen rosszabbik fülön át deponáltam szó- és mondatalakokat, a jobbik fület nem vettem igénybe. Három hónap után a lényegesen értékesebb hallási ingerküszöböt kimutató fülön át ugyanazzal a hangerővel a betanított szó- és mondatképek megértése nem ment. Ez a kísérlet is bizonyítja, hogy a hangingerekkel igénybevett fül alkalmazkodott a begyakorolt beszédingerekhez, amelyek ennek a fülnek a pályáját sokszor befutották. Azok közül, akik a leghosszabb idő óta (két és fél év, több megszakítással) járnak kezelésre, a hallási ingerküszöb érdemlegesen alászállt a normálhallók hallási ingerküszöbe felé. A betegekről félévenként felvett audiometriai leletek is bizonyították ezt. Hat-nyolc hónap óta viszont egyiknél-másiknál a hallási ingerküszöb értéke nem változott, de fülön át a normálbeszéd megértése ezentúl is könnyebbé lett. Ugy látszik, mintha a javulási folyamat egy bizonyos fokon rögzítődnék, míg a beszédmegértés terén a fülre mondott normálbeszéd meghallása a hallási fok rögzítődése ellenére, az adaptációs készség folytán egyre könnyebb, biztosabb és gyorsabb lenne.

Miután a hallásjavítás lehetőségei korlátozottak és a beszédgyakorlatokat végzőre rendkívül fárasztó feladatot hárítanak, arra is kellene talán gondolni, vajjon célszerű-e a beszédgyakorlatokat mindkét fülön át végezni? Célszerűbb és érdemesebb a jobb eredményeket adó füllel többet foglalkozni, mint az időt és fáradságot a két fül között megosztani. Egy füllel kitűnően lehet hallani. Ugysem remélhető a siket hallási állapotának olyfokú javulása, amely lehetővé tenné, hogy a jövőben a hangos beszédet ne csak a határozottan az egyik fülére irányuló közlésből vegye át. A javult hallású, beszédet fülön át megértő siket távolsági hallása sohasem lesz olyan méretű, hogy a jólhallók, vagy akár a nagyothallók módjára a hallásnál mindkét fülét egyszerre vegye igénybe. A két fülön differenciáltan halló nagyothallók fejtartása mutatja, hogy az élesebb fülüket használva, a csekélyebb hallásút még kisebb munkára állítják be, mint amennyire a fül még képes volna.

A beszédmegértés, mint a mennyiségi és minőségi hallás függvénye.

Az egész munkaanyagnál magam felé irányított főkérdésem, vajjon valóban tudunk-e hallást fokozni a csökkenthallású siketnémánál, a nagyothallással születettnél és hallásmaradványosnál azzal az eljárással, amelyet a dinamikus hangingerekkel való hangadagolási kezelés jelent, vagy sem? A hallásfejlesztés kérdése kétirányú figyelmet kíván. Első kérdés: tudjuk-e a már bírt mennyiségi hallást valóban mennyiségileg növelni, avagy csak az

eddig nem értékelt, rejtett, betemetett mennyiségi hallás felkeltéséről s kihasználásáról van-e szó. Ha csak az utóbbi esetről lehetne beszélni, úgy a már előzőleg bírt hallásmennyiség tulajdonképeni minőségi értéknövekedését értük el. A mennyiségileg nem növekedett kvantitatív hallás, ha szegényes formában is, de lehetővé teszi esetleg, hogy a siket a fülén át felfogja a normálbeszéd azon anyagát, amelyet vele előzőleg begyakorolunk. Ezzel a siketet a hangérzetek új világához juttatjuk, amelynek előnyét egész lélektani és értelmi világa megérzi. Nagy eredmény, ha a hangerő intenzitásának csökkenése mellett egyidejűleg megnöveljük a hangfrekvenciasort. Ez az igazi érték a le nem tagadható hallási javulás bírálatát kiállja és bizonyos távolsági hallást is megengedhet. Főkérdés, mi a hallásmennyiség értéke a normálbeszéd viszonylatában? Elegendő-e a hallási mennyiség a fokozott erősségű fülbemondott beszéd megértéséhez? Ha erre a fokra eljutottunk, akkor a hallási mennyiség a pedagógus értékes támogatója lesz a siketnéma beszédkörének, a tiszta kiejtésnek megteremtésénél s a siketnéma beszédének meggyorsítása munkájában. Ugyanakkor azonban a hallási érzékszerv peripheriás részében a folytonos hangingerostromlással még hallási quantumtöbbletet is kiérlelhetünk, ami azután a normálbeszéd felvételének az előnyét fogja szolgálni. Az ilyen eredmény a siketnéma beszédképességét a hallási képességgel párhuzamosan és számtani arányban növeli.

Minél nagyobb beszédkörben mozgunk, minél több beszédanyagot ölelünk fel és *minél inkább lépjük túl a siketnémák megkötött beszédformáit*, annál inkább vagyunk kitéve hasonhangzású kifejezéseknél tévedéseknek. Különösen, ha a siket fáradtsággal küzdve már nem rendelkezik az auditív figyelemhez kívánt megfelelő energiák felett. Így a fülön át közölt beszédanyagot értelmileg sem felfogni, sem megtartani nem tudja. Minél műveltebb a hallásfejlesztés alatt álló csökkenthallású, annál könnyebben és biztosabban fogja kombinatív készségével magát a nehézségeken átsegíteni és korrigálni fogja a benne esetleg tévesen megvillanó acusticai képzetait. Azoknál a siketnémáknál, akiknek nincsenek szavakról acusticai képzetek, helytelen a kezelést mindjárt egész mondatoknak hangos közlésével kezdeni. Nem alapul beszédtherápiai gyakorlaton az a szabály, mintha mondatok, miután több bennük a ritmikus elem, könnyebben hatolnának be a csökkenthallású acusticai tudatába. Ha már némi értékesíthető hallási lehetőség mutatható ki az érzékszervben, célszerű a beszédadolást a hangtherápia tényezőinek szem előtt tartásával, ellentétesen ható hangelemekből álló s tartalmilag is jól differenciált, sok magánhangzót magukbanfoglaló szavakkal megkezdeni. Százszázalékig ki kell használnunk a siket vizuális adottságait. A munka folyamán tapasztaljuk, hogy a siket sokszor makacsul leköti magát a tudatában már régebben elraktározódott emléképekhez és nagyon nehéz őt onnan elszakítani. Ilyenkor ajánlatos a még kevésbé begyakorolt kifejezést mondatba szöve végig-

vezetni a hangpályán. Látni fogjuk, hogy a felelevenedett téves régi képzet helyébe az új fog lépni. Későbbi fokon az értelem s képzettség színvonalát figyelve felesleges lesz hang útján még be nem gyakorolt kifejezéseket egyenként begyakorolni. Célszerű a begyakorolni szándékolt új anyagot a hallás útján már felismerhető szóanyag közé keverve nyújtani. Mert a normálhalló beszéd-megtanulásnak az útja mondatképzésen vezet át s anyagát mondatok alkotják.

A rejtett halláslehetőségek kihasználása.

Siketnémák rejtett hallási lehetőségeikre rávezethetők. Így fejleszthető ki náluk is a hallási tudat. Ha a rejtett hallás értékei a beszédfrekvencia terjedelmében megállapíthatók, azt a megértés céljaira kihasználhatjuk. Akinél az első hallási reakciók a beszédfrekvencia határán kívül vannak, azok közül is egy bizonyos százaléknál a kitartó hangadagolással behatolhatunk a hangingerek azon rezgési körébe, amelyek már a beszédhangok terjedelmébe tartoznak. Számos kísérletező orvos és siketnémák beszédtherápiájával foglalkozó szaktanár követeli a siketnémák hallási lehetőségeinek hang útján való kihasználását és a hallásfejlődés megindítása érdekében a siket fülnek beszédhangokkal való megdolgozását.

Arthur Kern a „Zur Frage der Surdomutitas corticalis und des Hörerweckens“ (Deutsche Sonderschule, 4. 1937.) című értekezésében azt mondja, hogy a fülnek beszédgyakorlatokkal való állandó igénybevételével — már esekély hallásmaradványok esetén is — *nemcsak nagyobb működésképesség, hanem a hallás tényleges terjedése is lehetővé válik.*

Karl Mühl (Wien—Döbling) a „Zeitschrift für Heilpädagogik“ 1935. évi 66. számában megjegyzi, hogy a veleszületett és a szerzett siketségben szenvedők gyakran rendelkeznek hallásmaradványokkal.

Paul Hirsch Berlin-Charlottenburgból, nagyothallókról úgy nyilatkozik, hogy a *nagyothallókkal foglalkozók ismerik azt a tételt, hogy nagyothallók idővel jobban hallanak.* Jobban hallanak akkor is, ha az egyes hangokra kapott vizsgálati adatok ugyancsak azokat a vizsgálati eredményeket mutatják, mint amelyek a beiskoláztatásnál kimutathatók voltak.

S. Passy „*Irányelvek siketek és siketnémák nevelésénél*“ (Rev. oto-laryng. Sao-Paolo, 4. 145—149.) című művében azt írja, hogy a megfelelő gyakorlatok révén minden szerv rendkívüli teljesítményre képes. Így van ez a hallással is. Különösen, ha rendelkezésre állnak valamelyest hallási gyakorlatok.

Urbanschitsch professzor Wienből és Kroiss műveikben állandóan hangsúlyozzák a hallásmaradványos siketnémák hallási értékeinek kihasználhatóságát.

Huszonegy siket javulási képe.

Aki élettannal foglalkozik, az előtt nem kétséges, hogy a hangok inponderabilis ingerhatásaival hatásokat kiváltani s szervi változásokat létrehozni egy olyan hallási érzékszervben, amelynek működőképessége eddig alig volt látható, hosszú, türelmet igénylő feladat. Fanatikus lelkesedés kell a feladatok megoldásához és az észrevehető és lemérhető változás bekövetkezésének kivárásához. Hogy ennek a javulási folyamatnak a meggyorsítását valamiképen szorgalmazzuk, új kísérletre gondoltam. *Dr. Germán Tibor* egyetemi magántanár és *dr. Rósa László* főorvos tanácsának meghallgatása után rövidhullámú gépet helyeztem üzembe. Vizsgáltam, miként befolyásolja közvetlenül a rövidhullámú besugárzás az érzékszervet. Azaz, 1. kapunk-e hallási reakciókat a besugárzás után közvetlenül vizsgált olyan fiúknél, ahol eddig hangingerekre hatást nem tapasztaltunk és 2. vajjon fokozódik-e a hallási érzékenység azoknál, akik némi részleges hallással bírnak? *Ezt a kezelést rövidhullámmal kombinált dinamikus hangingerkezelésnek neveztem.* Siketnémák, nagyothallók és később megsiketültek állottak a kombinált hangkezelés alatt. Egy kivétellel valamennyien szakorvosi utasításra kapták a besugárzást és továbbra is kezelő orvosaik ellenőrzése alatt maradtak. *Hallási állapotukról lelet készült, amelyet kérésemre a kezelés megkezdése előtt és után dr. Germán Tibor egyetemi magántanár ellenőrzött.* Az 1937. év októberétől az 1938. évi május haváig, a szokásos iskolai szünetek leszámításával naponta kapták a rövidhullámú besugárzást és az elektroakusztikai hangkezelést. 1938 május havában újból ellenőriztük a hallási ingerküszöb görbéket. A megbízható és pontos megfigyelés végett egyeseknél naponként, a rövidhullámú kezelés előtt és után közvetlenül kimértem és lejegyeztem az audiométer egyes hangjaira jelentkező ingerküszöb értékeket. Egy-egy kimérés, besugárzás és újbóli kimérés 30—50 percet vett igénybe. *Vizsgáltuk, megrövidül-e a hangerő amplitudója a kezelés alatt, vagy sem? A leszűrt eredmények igazolták a besugárzásra fokozódó hallási érzékenységet. Voltak itt is kivételek, de a két audiometriai mérés közti különbség általában 2—3 decibelt tett ki. Ez azonban még nem jelentette az előző nap viszonylatában a hallási képesség állandó javulását. Mert csak a besugárzás előtt és a besugárzás után mutatkozott a hangerők különbsége.* Jelenként megemlítem, hogy nagyothallók és később megsiketültek közül egyesek a rövidhullámú kezelés közben a búgó gép zaja ellenére jobban hallottak. Jelentették, hogy ugyanakkor a teremben normálisan beszélők beszédfoszlányait meglehetősen távolságból felfogták, sőt szavakat megértettek, míg az ugyanazon hangerővel közölt beszédet a gép elzárása után nem értettek meg.

A kezelés előtt kiszámítottam az audiométerrel kimért ingerküszöb alapján a hallási hiányt, az általánosságban használt

képlettel: Pathologikus és maximális halláshiány hányadosa szorva százzal.

Érdemlegesnek a javulást csak egy bizonyos javulási minimum meghaladása után tartottam. Nevezetesen, ha a kóros halláshiány legalább az egyik fülön 5%-kal csökkent. Akik nyole heti kezelés után ezt a minimális javulást nem mutatták, azokkal a további kezelést nem tartottam érdemesnek. Nem foglalkoztam a sikettel, ha nem láttam a beszédhangok rezgésszámi frekvenciáiban, tehát az 500—2500 rezgésterjedelemben az ingerküszöb alászállási irányát.

Az alant bemutatott táblák közül az első tizenkét siketnéma gyermekre, a második nagyothallókra vonatkozik. A táblák magyarázatául szolgáljon a következő: A felső sor — a jobb és bal fülre elkülönítve — a legfelső rovatban tartalmazza a C₃—C₅ terjedő oktávák rezgésszámait. Nevezetesen: 64, 128, 256, 512, 1024, 2048 4096 és 8192. Baloldalt vannak feltüntetve a nevek kezdőbetűi a nem, kor és a siketség bekövetkezése időpontjának megjelölésével. Minden beteghez három szakasz tartozik. A két felsőbb szakaszban törtszámok láthatók. A törtszámok számlálói az egyes C hangok ingerküszöb értékeit kifejező Phon-erő értékek, a nevezők pedig a kóros halláshiány százalékos kifejezői. Ha a második szakaszba tartozó számláló kisebb a felette álló szakasz számlálójánál, akkor a két szám közötti különbség azt a számot jelenti, ahány Phon-egységgel kisebb hangerővel volt erre a hangra a kezelés után a hallási ingerküszöb elérhető. A két nevező közti különbség a viszonylagos javulási érték, amelyet minden hangra vonatkozólag a harmadik szakasz tüntet fel. Az audiométer mind a nyole hangjára vonatkozó átlagos javulási értékeket a jobboldalni oszlopok rovataiba írt számjegyek fejezik ki. Tehát az első szakasz tartalmazza az eredeti halláshiányt, a második szakasz a kezelés utáni halláshiányt és a harmadik szakasz feltünteti az egyes hangoknál bekövetkezett javulási százalékokat. A pontos vizsgálatokat és kiméréseket *dr. Germán Tibor* egyetemi magántanár ellenőrzése mellett a jobb és a bal fülről külön-külön végeztem. Érdekes jelenség, hogy ezeknél a siketnémáknál a bal fülön jobb értékeket kaptunk. Látható a nevek sorrendjében:

jobb fül 4%, bal fül 6%;	jobb fül 1%, bal fül 5%;
jobb fül 5%, bal fül 5%;	jobb fül 1%, bal fül 8%;
jobb fül 1%, bal fül 5%;	jobb fül 3%, bal fül 3%;
jobb fül 26%, bal fül 30%;	jobb fül 6%, bal fül 7%;
jobb fül 2%, bal fül 6%;	jobb fül 6%, bal fül 7%;
jobb fül 1%, bal fül 5%;	jobb fül 6%, bal fül 6%.

Az első táblán szereplők kivétel nélkül született siketnémák. Ezek közül sorrendben a hetedik az, aki két év óta kitartóan és pontosan veszi igénybe a kezelést. Az 1938. évi július hó 1-től október hó 3-ig szünetelt a kezelés. Az október havi kimérésnél

N É V		64	128	256	512	1024	2048	4096	8192	Átlag %
G. T. 13 éves fiú sz. siketn.	I.	34/61	40/56	47/55	58/57	62/59	65/71	73/90	41/100	68
	II.	30/53	32/44	40/47	57/56	58/55	65/71	72/88	41/100	64
	III.	8%	12%	8%	1%	4%	—	2%	—	4
R. T. 7 éves fiú sz. siketn.	I.	56/100	72/100	86/100	98/97	106/100	91/100	81/100	41/100	99
	II.	56/100	72/100	86/100	97/96	97/92	91/100	81/100	41/100	98
	III.	—	—	—	1%	8%	—	—	—	1
K. A. 10 éves fiú sz. siketn.	I.	53/95	68/94	82/95	95/94	95/90	91/100	81/100	41/100	96
	II.	53/95	65/89	74/86	78/77	84/79	91/100	81/100	41/100	91
	III.	—	5%	9%	17%	11%	—	—	—	5
M. I. 14 éves fiú sz. siketn.	I.	56/100	72/100	86/100	97/96	98/94	91/100	81/100	41/100	98
	II.	56/100	72/100	86/100	92/91	94/91	91/100	81/100	41/100	97
	III.	—	—	—	5%	3%	—	—	—	1
K. M. 15 éves fiú sz. siketn.	I.	56/100	62/86	74/86	84/83	91/86	91/100	81/100	41/100	92
	II.	56/100	64/89	73/84	84/83	81/76	91/100	81/100	41/100	91
	III.	—	—3%	2%	—	10%	—	—	—	1
St. A. 10 éves fiú sz. siketn.	I.	56/100	72/100	86/100	93/92	101/95	91/100	81/100	41/100	99
	II.	56/100	64/89	80/93	88/87	100/94	91/100	81/100	41/100	95
	III.	—	11%	7%	5%	1%	—	—	—	3
V. G. 24 éves nő sz. siketn.	I.	56/100	72/100	86/100	101/100	106/100	01/100	81/100	41/100	100
	II.	36/64	54/75	53/62	75/74	68/64	67/74	65/80	41/100	74
	III.	36%	25%	38%	26%	36%	26%	20%	—	26
T. J. 8 éves leány sz. siketn.	I.	56/100	72/100	82/95	90/89	94/89	91/100	81/100	41/100	97
	II.	56/100	69/96	77/89	78/77	86/81	83/91	79/95	41/100	91
	III.	—	4%	6%	12%	8%	9%	5%	—	6
D. V. 13 éves leány sz. siketn.	I.	50/89	62/86	77/85	91/90	102/96	91/100	81/100	41/100	99
	II.	50/89	60/83	70/81	90/89	95/90	91/100	81/100	41/100	9
	III.	—	3%	4%	1%	6%	—	—	—	—
K. J. 14 éves leány sz. siketn.	I.	52/94	63/87	79/92	86/86	93/87	91/100	81/100	41/100	99
	II.	50/99	49/67	68/79	80/79	88/83	87/96	81/100	41/100	8
	III.	5%	20%	13%	7%	5%	4%	—	—	—
B. P. 9 é. fiú sz. sktn.	I.	56/100	72/100	76/90	95/95	106/100	91/100	81/100	41/100	9
	II.	56/100	72/100	75/87	95/94	106/100	91/100	81/100	41/100	9
	III.	—	—	3%	1%	—	—	—	—	—
B. e. 9 é. fiú sz. sktn.	I.	51/90	60/93	78/91	84/83	97/91	91/100	81/100	41/100	9
	II.	45/80	54/75	64/74	76/77	89/94	91/100	81/100	41/100	8
	III.	10%	8%	17%	6%	7%	—	—	—	—

64	128	256	512	1024	2048	4096	8192	Atlas 0/0
45 80	43 60	58 67	67 66	81 76	77 85	81 100	41 100	79
35 63	38 53	52 70	62 61	72 68	75 81	81 100	41 100	73
17% ₀	7% ₀	7% ₀	5% ₀	8% ₀	3% ₀	—	—	6
56 100	72 100	86 100	96 95	98 93	91 100	81 100	41 100	98
54 100	67 93	78 91	87 86	93 88	83 91	81 100	41 100	93
—	7% ₀	9% ₀	9% ₀	5% ₀	9% ₀	—	—	5
48 86	57 79	84 99	99 98	96 90	91 100	81 100	41 100	94
40 71	48 69	75 87	95 94	93 87	91 100	81 100	41 100	89
15% ₀	10% ₀	12% ₀	4% ₀	3% ₀	—	—	—	5
56 100	72 100	86 100	96 95	96 91	91 100	81 100	41 100	98
51 91	54 75	78 91	86 85	85 80	91 100	81 100	41 100	90
9% ₀	25% ₀	9% ₀	10% ₀	11% ₀	—	—	—	8
52 92	54 75	55 62	62 61	83 78	83 91	81 100	41 100	82
45 80	42 58	50 58	65 64	80 75	78 85	81 100	41 100	77
12% ₀	17% ₀	4% ₀	—3% ₀	3% ₀	6% ₀	—	—	5
56 100	72 100	86 100	93 92	98 92	91 100	81 100	41 100	98
56 100	66 92	80 93	88 86	98 92	91 100	81 100	41 100	95
—	8% ₀	7% ₀	6% ₀	—	—	—	—	3
56 100	72 100	86 100	101 100	106 100	91 100	81 100	41 100	100
36 64	45 63	55 64	59 58	62 59	58 64	70 86	41 100	70
36% ₀	37% ₀	36% ₀	42% ₀	41% ₀	36% ₀	24% ₀	—	30
56 100	72 100	79 91	94 93	86 81	85 93	81 100	41 100	95
56 100	68 94	73 85	78 77	71 67	74 81	78 96	41 100	88
—	6% ₀	6% ₀	16% ₀	14% ₀	12% ₀	4% ₀	—	7
50 89	58 81	73 85	90 90	100 94	91 100	81 100	41 100	92
45 81	50 69	62 72	83 82	92 87	91 100	81 100	41 100	86
8% ₀	12% ₀	13% ₀	8% ₀	7% ₀	—	—	—	6
42 75	60 83	62 72	78 77	84 97	88 96	81 100	41 100	85
38 68	50 69	53 61	60 59	76 72	83 91	81 100	41 100	78
7% ₀	14% ₀	11% ₀	18% ₀	7% ₀	5% ₀	—	—	7
48 86	59 83	77 90	90 89	80 83	91 100	81 100	41 100	92
44 78	53 74	69 80	82 80	80 83	91 100	81 100	41 100	87
8% ₀	9% ₀	10% ₀	9% ₀	—	—	—	—	5
52 89	65 85	81 93	92 91	96 91	91 100	81 100	41 100	94
43 77	58 78	67 78	87 83	92 87	91 100	81 100	41 100	88
12% ₀	7% ₀	15% ₀	8% ₀	4% ₀	—	—	—	6

N É V		64	128	256	512	1024	2048	4096	8192	Átlag ‰
F. T. 9 éves fiú nagyothalló	I.	29/54	39/53	42/49	49/49	68/64	76/83	74/91	41/100	68
	II.	16/29	22/31	27/31	38/37	56/53	66/72	64/79	41/100	54
	III.	25%	22‰	18‰	12‰	11‰	11‰	12‰	—	14
M. M. 15 éves leány nagyothalló	I.	26/47	29/54	38/44	48/48	51/48	53/58	52/64	36/90	57
	II.	20/36	22/31	30/35	40/40	47/44	58/64	50/61	36/90	50
	III.	11‰	23‰	9‰	8‰	4‰	-6‰	3‰	—	7
H. M. 67 éves férfi nagyothalló	I.	56/100	57/79	61/71	67/66	70/66	66/73	69/85	41/100	80
	II.	45/80	46/64	48/56	58/54	55/52	60/66	65/81	41/100	69
	III.	20‰	15‰	15‰	12‰	14‰	7‰	4‰	—	11
N. J. 49 éves férfi nagyothalló	I.	56/100	59/82	60/70	68/67	68/64	86/93	74/91	41/100	83
	II.	50/89	50/69	57/66	64/63	58/55	75/81	68/84	41/100	76
	III.	11%	13‰	4%	4%	9%	12%	7‰	—	7
R. J. 42 éves férfi nagyothalló	I.	32/57	31/43	47/55	78/77	72/68	56/61	55/68	41/100	66
	II.	28/50	30/42	40/47	50/50	51/48	46/51	59/73	35/85	56
	III.	7%	1%	8‰	27‰	20%	10‰	-5‰	15‰	10
E. J. 38 éves nő nagyothalló	I.	44/78	49/68	62/72	76/69	62/58	71/79	81/100	41/100	78
	II.	32/57	35/49	45/62	55/54	50/47	56/63	70/86	41/100	65
	III.	21%	19%	10%	15‰	11%	16‰	14‰	—	13
P. I. 40 éves nő nagyothalló	I.	48/86	55/76	66/77	68/67	85/80	76/83	68/84	41/100	83
	II.	42/75	48/76	60/70	61/60	75/70	64/70	63/78	38/93	76
	III.	21%	9%	7‰	7%	10‰	13‰	6%	7%	7
H. L. 54 éves nő nagyothalló	I.	56/100	53/73	70/81	82/82	88/83	83/91	81/100	41/100	89
	II.	50/89	53/73	68/78	78/78	80/75	82/90	81/100	41/100	85
	III.	11‰	—	3‰	4‰	8‰	1‰	—	—	4
W. K. 60 éves nő nagyothalló	I.	36/64	47/65	50/58	54/54	50/47	60/66	74/90	41/100	68
	II.	29/52	41/57	42/49	47/47	50/47	58/64	63/78	41/100	61
	III.	12‰	8‰	9‰	7‰	—	2‰	12‰	—	7

64	128	256	512	1024	2048	4096	8192	Atlag %
9/16	22/31	16/19	21/21	57/54	72/79	76/94	41/100	51
3/5	8/11	18/21	13/13	40/38	65/71	74/90	41/100	44
11%	20%	-2%	8%	16%	8%	4%	—	7
32/57	40/56	38/44	50/50	64/60	67/73	58/71	41/100	64
26/46	34/47	40/47	50/50	57/54	65/71	55/68	41/100	60
11%	9%	-3%	—	6%	2%	3%	—	4
45/80	54/75	63/73	72/71	65/62	69/76	70/86	41/100	78
43/77	52/71	58/66	66/65	60/57	60/66	67/83	41/100	73
3%	4%	7%	6%	5%	10%	3%	—	5
56/100	55/76	60/70	65/64	62/58	79/87	74/91	41/100	81
46/82	42/58	58/67	65/64	57/54	71/78	70/86	41/100	75
18%	18%	3%	—	4%	9%	5%	—	6
32/57	35/48	45/52	44/44	47/44	35/38	40/49	37/90	53
27/48	25/35	40/47	37/37	29/27	34/37	42/51	32/78	45
9%	13%	5%	7%	17%	1%	-2%	12%	8
50/89	52/72	64/74	58/58	76/72	91/100	81/100	41/100	83
34/60	44/61	48/55	50/50	64/60	78/86	81/100	41/100	72
29%	11%	19%	8%	12%	14%	—	—	11
52/93	60/83	62/72	66/65	84/79	77/85	75/92	41/100	83
46/62	51/70	57/66	60/59	75/71	70/77	72/89	39/95	76
11%	13%	6%	6%	8%	8%	3%	5%	7
51/90	58/76	70/80	85/85	72/68	78/86	81/100	41/100	85
44/79	53/70	67/78	78/78	72/68	77/85	79/98	41/100	82
11%	6%	2%	7%	—	1%	2%	—	3
35/63	44/61	45/52	49/49	48/45	63/69	75/92	41/100	66
31/56	43/60	41/48	43/43	48/45	56/61	67/83	41/100	62
7%	1%	4%	6%	—	8%	9%	—	4

mindkét fülnél 5—6% visszaesés mutatkozott. Az azóta felvett kezelés a júniusi fokra melte az eredményt.

A két utolsó rovatba bejegyzett statisztikák egy petéből származott ikergyermekekre vonatkoznak. A másodiknak született iker hallása jobban fejlődik az elsőszülöttnél. Az elsőszülött gyermeknél érdemleges javulás csak a bal fülön mutatkozik.

A közölt statisztikák és audiogrammak annak az állításnak az igazolói is, hogy még azoknál a siketnémáknál, akiknél hallási nyomokat találunk, a szakértelemmel végzett kezelés sem vezet minden esetben feltűnő eredményekre. Az eredmény gyakorlati szempontból csak akkor ér valamit, ha a fülön át történő beszéd-közlés céljaira igénybe vehető. Erről külön munkával kell meggyőződni. A mélyen lecsökkentett halláshiány azonban csak nagyokára fog beszédfelvételre alkalmassá válni.

A második táblán nagyothallók és később megsiketültek szerepelnek. Ezeknek audiogrammaikat a név kezdőbetűinek megjelölésével szintén mellékelem. Feltűnő, hogy a későbbi megsiketülteknél és nagyothallóknál a jobb fül javulási százalékszám a magasabb. Százalékokban kifejezve:

jobb fül 14%, bal fül 7%;	jobb fül 7%, bal fül 4%;
jobb fül 11%, bal fül 5%;	jobb fül 6%, bal fül 6%;
jobb fül 10%, bal fül 8%;	jobb fül 13%, bal fül 11%;
jobb fül 7%, bal fül 7%;	jobb fül 4%, bal fül 3%;
jobb fül 7%, bal fül 4%;	

F. T. az első rovatban szereplő nagyothalló fiú. 9 éves. Távolsági hallása a régi távolsági hallásának 4—5-szörösére javult. Hangos beszédet öt méter távolságból fog fel. Egészen közletről a suttogó beszéden kívül a leghalkabb beszédet is megérti. A normáliskolába jár, a tanítást jól hallja.

M. M. tizenöt éves leány. Állítólag kifogástalan hallással született. Hallása fokozatosan leromlott. Ennek következtében beszéde is elváltozott. Egy év óta áll kezelés alatt. Beszédjavításával külön foglalkozom. Hallása, beszéde a kezelés következtében egyaránt megjavult. A gimnázium V. osztályának jeles tanulója. Állítja, hogy a tanárok előadásait jól érti. Távolsági hallása hangos beszéd esetében 2¹/₂—3 méter.

H. M. 60 éves. Később, fokozatosan siketült meg. A kezelés előtt a beszédből semmit sem értett. Hallócsövet használt. Csak azon át értette a nagyon erős hangú beszédet. Ma a hangos beszédet fülétől félméternyi távolságból felfogja.

N. I. 49 éves. Fokozatosan siketült meg. Semmit sem hallott a kezelés előtt. Ma a hangos beszédet 1/2 méterről megérti.

R. I. 42 éves. Fokozatosan romlott a hallása. 3 hónapig járt kezelésre. A hangos beszédet azelőtt is megértette. Bár ma sokkal kisebb hangenergiával közölt beszédet kitűnően meghall, azt mondja, hogy nem tapasztalt javulást.

E. J. 38 éves hölgy. Hallását fokozatosan veszítette el. Hallása feltűnően javult.

P. J. fokozatosan veszítette el hallását. Maga is észreveszi a bekövetkezett 7%-os javulást.

H. L. 54 éves hölgy, nyugalmazott tanítónő. Fokozatosan veszítette el hallását. Egyik fülén fülbehelyezett mikrofonnal valamit még felvett. *Javulási eredménye eddig csekély.*

W. K. 60 éves nyelvtanár. Hallása a jobb fülön 7%-kal javult. Hallási javulása olyan mértékű, hogy ma újból nyelveleckét ad és állítása szerint minden nehézség nélkül hallja tanítványait.

Megjegyzem, hogy a később megsiketültek és hallásukban fokozatosan leromlottak közül *6 olyan állt még kezelése alatt, akiknél érdemleges javulást nem értem el.*

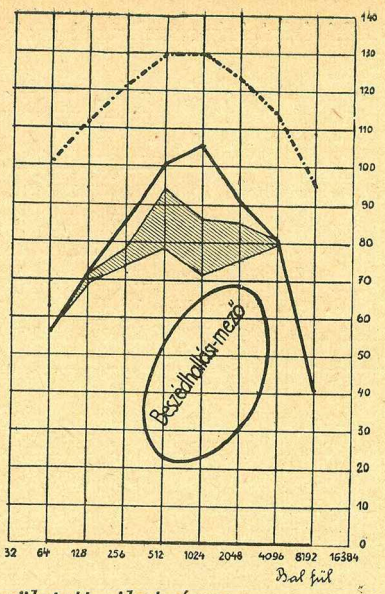
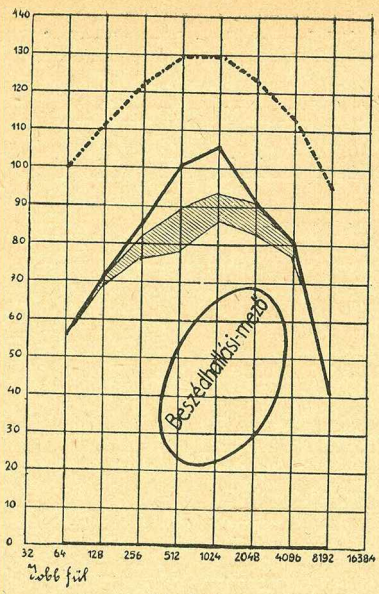
A második táblán szereplők is valamennyien orvosi ellenőrzés alatt állottak. Ezek közül R. I.-nél az ellenőrző fülész-szakorvos nem győződött meg a hallási javulásról. Úgyszintén W. K.-nál sem látta az orvos igazoltnak a bekövetkezett javulást.

Szükségesnek tartom még megemlíteni, hogy *a kezelési idő alatt egy kezelés alatt állónak sem romlott a hallása, beleértve azt a hatot is, akiknél érdemleges javulást nem sikerült kimutatni.*

Az audiogrammák magyarázó szövege.

Valamennyi esetről felvett audiogrammáimból a helyszűke miatt csak egyet-egyét mutathatunk be.

Az ordináta 5—10—15—20— egészen 140-ig Phonokban jelenti a hangerőt. Az abscissán levő számok másodpercenként 32—64—128— egészen 8192 rezgésig jelentik a C hangok oktávéit a mély 32-es C₃-tól a mp-kénti 8192 hangrezgés C⁵-ig. Az audiogramma alsó vastag vonala jelképezi a normálhallók hallási ingerküszöbét. Legfeljebb 6 Phon egységig fokozott hangerővel elért ingerküszöbnél a hallás normális. Ennél nagyobb hangerővel elért hallási ingerküszöb már hallási hiányt jelent. Az audiogrammába rajzolt ellipszis ábrázolja a beszédhallási mezőt: vízszintes irányban a beszéd hangjainak különböző frekvenciáit és függőleges irányban az intenzitást a halk beszédétől az igen hangos beszédig. Akinek az ingerküszöbe a bekerített beszédhallási mező köré vagy fölé esik, az hangos beszédet már nem hall meg és esetleg a távolsági hallása, nem egyszer teljesen, hiányzik. Minél magasabban és egyúttal távolabbra esik az ellipszistől a hallási görbe, annál siketebb az egyén. Az audiogrammakon a két hallási ingerküszöb bezár egy sávot. A sáv felső határa a kezelés előtti ingerküszöb, a sáv alsó határa a kezelés utáni ingerküszöb. Az ingerküszöb értékeit az ordináta és az abscissa metszéspontjai fejezik ki. A bezárt sáv az egyes audiogrammakon a hallási képesség többletét jelenti, amellyel a kezelés alatt a beteg hallási képessége javult. Ezzel a területtel közeledett a beteg hallása a normálhallók hallási

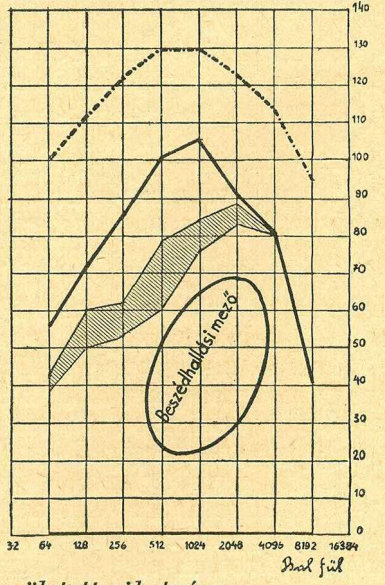
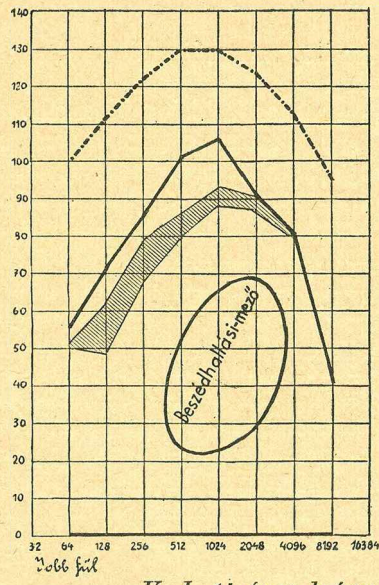

T. I. 8 éves leány, született siketnéma.

----- Fájdalomküszöb.

———— Az audiometer hangtermelő-képességének felső határa.
Az árnyékolt rész a javulási terület 8 havi kezelés után.

(I. I. táblázat 8. sor.)

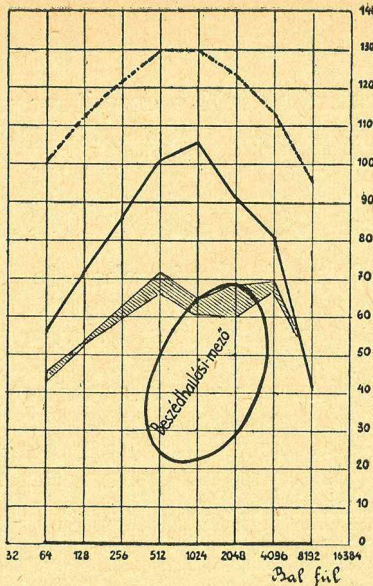
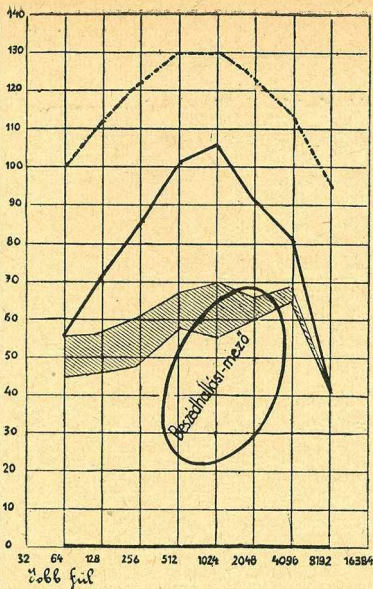

K. I. 14 éves leány, született siketnéma.

----- Fájdalomküszöb.

———— Az audiometer hangtermelő-képességének felső határa.
Az árnyékolt rész a javulási terület 8 havi kezelés után.

(L. I. táblázat, 10. sor.)

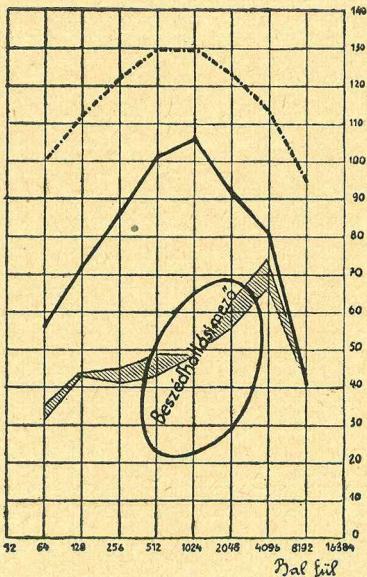
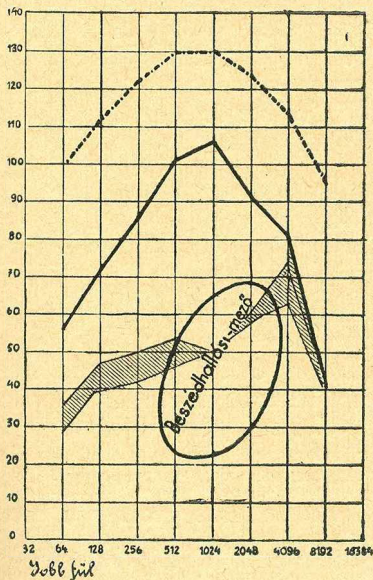
W. K. 60 éves asszony, nagyothalló.

----- Fájdalomküszöb.

———— Az audiometer hangtermelő-képességének felső határa.

Az árnyékolt rész a javulási terület 4 havi kezelés után.

(L. II. táblázat, 9. sor.)

H. M. 60 éves férfi, nagyothalló.

----- Fájdalomküszöb.

———— Az audiometer hangtermelő-képességének felső határa.

Az árnyékolt rész a javulási terület 10 havi kezelés után.

(L. II. táblázat 3. sor.)

ingerküszöbe felé s ennyit veszített értékéből a viszonylag kóros halláshiány. A javulási értékeket az egyes audiogrammákon százalékszámokban tüntettem fel.

A jövő feladatai.

Jelen értekezésemben foglalt munka *Itard, Bezold, Urbantschitsch, Kallischer, Ewald, Jellinek* és mások tanításaiból indult ki. Igazolni kívánom, hogy a siketnémák hallásfejlesztésére irányuló törekvés együttes klinikai és gyógypedagógiai munkát igényel. Ennek a rendkívül bonyodalmas és súlyos szervi elváltozásokból eredő kérdésnek a tudományos és gyakorlati feldolgozása — a siketség csökkentésének jegyében — olyan erővel kell, hogy történjék, amelyek a klinikai gyakorlatoknak, az élettannak, lélektannak és a gyógypedagógiának együttes tapasztalataiból adódnak. A jelenlegi törekvések és eredmények alig különböznek az előző évszázadok törekvéseitől s eredményeitől. A kérdés nem tudott magának eddig állandó iskolát teremteni, ahol a hosszú-hosszú évtizedekre kiterjedő kutatás meglepetésekkel szolgálhatott volna. A hallásfejlesztés kérdése eddig inkább a siketnéma intézetek megoldására váró kérdés volt, ámbar egyes helyeken szorgalmasan dolgoztak a kérdés tudományos feltárásán s próbálják elmaradhatatlan beszédgyakorlatokat is végeztek. Be kell látni, hogy az elváltozott, fejletlen és elkorcsosult fül állapotának javítására irányuló tudományos törekvések a baj természeténél fogva *elsősorban a kitünően felszerelt és áldozatoktól vissza nem riadó klinikákra tartoznak. A hallásfejlesztés kérdése ne legyen többé időszakos kérdés.* Továbbá, előzetes fantasztikus ígéreteknek egyelőre igen kismértékű beváltása miatt se kompromittáltassék a közvélemény előtt a szakkérdések e legnehezebbike. Ezért nem értekelem én még annyira sem az állatkísérletek eredményeit és az azt követő dinamikus hangadagoláson alapuló eljárásomat, mint amilyen értéke volt a maga idejében a szinte játékszernek tartott első kis gőzgépnek. De mégsem szabad megfeledkezni, hogy ennek az első kis gőzgépnek a folytonos javítása, tökéletesedése tette lehetővé a mai nagy hadihajók és óriási gőzgépek megépítését. A mai fok az első kezdetleges gép hiányában nem lett volna elérhető. *Hiszem, hogy a dinamikus hangingeradagolással elindított kísérleti munkám több és jobb technikával többre és jobbra fog vezetni.* Műszaki téren korlátlan az újabb és újabb eszközöknek az összeállítási és munkába állítási lehetősége. *Ha a szakkérdésben elmélyült gyakorló orvosok és gyógypedagógusok a szükséges műszaki ismereteket és a műszaki gyakorlatot külön hozzászerezik szaktudásukhoz, nagy hasznára lehetnek a kérdés megoldásának. De egyelőre nem szabad megfeledkezni arról, hogy a kérdés nem oldható meg egyszerre, hiszen a többi, ma már biztosan ható gyógymódok közül is nem egy, hosszú-hosszú évtizedek, sőt évszázadok kísérletezéseinek eredményeként jelentkezett.*

A vakok mezőgazdasági foglalkoztatása.

Irta : Eck Péter.

A vakok mezőgazdasági foglalkoztatásának első kísérletei hazánkban a temesvári Prochaska-féle gazdasági telepen indultak meg az 1918. évben. Ezeknél a kísérletezéseknél nemcsak szemlélőként vettem részt, hanem a telepen bizonyos felügyeleti jogkört is gyakoroltam. Jól ismerem tehát azokat a célkitűzéseket és indító okokat, amelyek a vakok mezőgazdasági irányó képzésének és foglalkoztatásának gyakorlati megoldását tűzték ki feladatul.

A vakok mezőgazdasági foglalkoztatásának gondolatát tehát a világháború vakjairól való gondoskodás hívta előtérbe. Ezt megelőzően Ausztriában már volt ugyan vakok részére mezőgazdasági intézmény, de igen kezdetleges állapotban. T. i. Alexander *Mell*, a vakok bécsi cs. és kir. tan- és nevelőintézetének igazgatója, akinek tulajdonképpen mezőgazdasági képzettsége volt, az intézet növendékeit még a világháború előtt nagy előszeretettel mezőgazdasági telepeken nyaraltatta s e közben ott mezőgazdasági munkákra is fogta őket. Az ausztriai vakok mezőgazdasági irányú foglalkoztatásának eszméje tehát Alexander *Melltől* származik. A háború vakjainak mezőgazdasági képzését és foglalkoztatását úgy Németországban, mint Magyarországon és másutt is, a gyógypedagógiai szakemberek bevonása nélkül próbálták megvalósítani. Megállapítható, hogy ezek a kísérletezések nem voltak eredményesek.

A háború vakjainak mezőgazdasági foglalkoztatásában az volt az elgondolás, hogy mindazoknak, akik a polgári életben mezőgazdasággal foglalkoztak, lehetőséget, módot és képességet kell adni arra, hogy vakságuk dacára polgári foglalkozásukat tovább folytathassák és eredeti munkakörüket a lehető legnagyobb megközelítéssel éppúgy betölthessék, mintha látók volnának.

A temesvári Prochaska-féle gazdasági telepen ez a foglalkoztatás nehézségekbe ütközött, mert hiszen nem volt még kitaposott út, amelyen lehetőleg rövid idő alatt a kívánt célhoz lehetett volna jutni. A kísérletek bizonytalanságok között ingadoztak. De nehézségeket támasztott a jószándéknak a Prochaska-telep kis terjedelme és a felszerelés hiányossága is. A telep 6 kat. holdat tett ki. Ebből mintegy 2 holdnyi területet foglaltak el a lakóépületek és a szökőkutas díszpark, másfél holdat a szőlő, 1 holdat a gazdasági épületek és azok udvara. Maradt tehát 2 holdnyi terület gazdasági célokra. De még ebből is leesett mintegy 300 négyszögöl a lucernásra. Alig 2 holdnyi területen mezőgazdasági képzést és foglalkoztatást gyakorlatilag megoldani nem is lehetett. A telepen a bőségesen rendelkezésre álló pompás modern gazdasági épületek bizony üresen tátongtak. Egy kölcsönlovon kívül más állatállomány nem volt. Az állattartással járó igen fontos munkák gyakorlati elsajátítására tehát nem nyílt lehetőség. Maradt az a munka, amire a 2 holdnyi szabad területen levő konyhakertészeti adottság alkalmas. Itt a vak katonák, a látó ápolószemélyzettől támogatva, igen jól el is végezték a szükséges munkákat. De mert maguk sem

reméltek ettől a foglalkoztatástól különösebb jövőt, nem lehetett csodálkozni azon, hogy az 1918. év őszén, a forradalom kitörésekor, mondhatni máról-holnapra egytől-egyig elhagyták a telepet.

Az így gazdátlanra vált telepet a vakok temesvári intézete vette át és megfelelő állatállomány betelepítésével igyekezett azt hasznosítani. A csekély termőterület azonban ebben a hasznosítási törekvésben sem lehetett nagyobb támasztéka a gazdálkodásnak, mert az állatok takarmányozásához szükséges terményeket a telep nem szolgáltatta és azokat drágán kellett megvásárolni. De nem lehetett hasznosítani a telepet nagyobb eredménnyel azért sem, mert érzékenyen terhelte egy alkalmazott gazdacsalád illetménye is. A vakok temesvári intézete ezért a nyári hónapokra, helyesebben tavasztól ősziig, összes gyámoltjait kitelepítette a gazdasági telepre. Itt a rendes ipari foglalkoztatás melletti üdültetés nagyon jót tett a gyámoltak egészségének. Ezzel a kivonulással vált tulajdonképpen hasznossá és értékessé a telep.

A telepet az intézet a következő években is ebben az irányban hasznosította. Sem vakok, sem féllátók nem vállalkoztak a telepen való gazdasági munkák végzésére. Nem pedig azért, mert az ipar mindig lényegesen jobb kereseti lehetőségeket nyújtott, mint a gazdasági munka.

A vakok mezőgazdasági foglalkoztatásának kérdését azonban mindezek dacára sem tartom eljteni valónak. Sőt a vakok üdültetésének szempontjait figyelembe véve s a kettőt egymással szoros kapcsolatba hozva, annak életrevaló megoldását jónak és célszerűnek vélem. Tudjuk, hogy a vakok hajlamosak a tüdővészre. A zárt műhelyekben való foglalkoztatásuk egészségi állapotukra hátrányos hatással van és ezért rendszeres évi üdültetésüket állandósítani kellene. Az eddigi üdültetési akciók olyan előnyökről tanuskodnak, hogy a további szervezésnek és kiépítésnek meg kell indulnia.

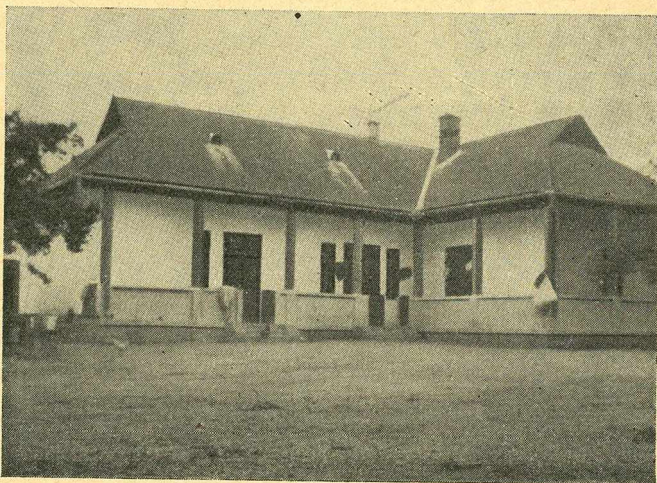
A mezőgazdasági foglalkoztatásnak jelentősége különösen azokra a vakokra bírna nagy fontossággal, akik földművelő családokból származnak és akik már bizonyos készséggel bírnak ilyen munkákban. Tapasztaljuk, hogy a földművelő családokból származó vakok, ha szüleik csak részben is kitudtak emelkedni a szegénységükből, és némi földhöz tudtak jutni, iskolai és gyakorlati kiképzésük után szívesen térnek vissza a szülői házba és bekapcsolódnak a mezőgazdasági munkába és ott is találják meg létfenntartásukat.

*

A vakok mezőgazdasági irányú foglalkoztatásának fontosságáról és megvalósításának lehetőségéről erőteljesen meggyőzött egy nemrég szerzett megismerés, amelyet Farkas Péter hernádnémeti-i vak gazdaembernek érdekes és tanulságos életéről szereztem.

1937-ben az őszi miskolci vásáron találtam rá Farkas Istvánra. Néhány zsák lencséjét, babját hozta ide. Jómagam vásárló

voltam és alku közben láttam meg nagy meglepetésemre, hogy vak emberrel van dolgom. Terményét nem kellett különösebben dicsérni. Láttam, hogy gondosan tisztított, szépszemű hüvelyeseket kínál a gazda. A vásárt csakhamar megkötöttük. Én megmondtam, ki vagyok. Ő is megmondta nevét, meg hogy hová való. A felesége a kocsí tetején figyelte a hirtelen vásárcsinálást, s a rákövetkező hamaros megbarátkozást. Végül szíves szóval hívtak, látogassam meg őket Hernádnémetiben, szerény hajlékukban.

Farkas Péter lakóháza.

Ennek a meghívásnak tettem eleget, amikor 1938. nyarán a legnagyobb dologidőben, az aratás és cséplés munkái közben felkerestem Farkas Péter világtalan gazdát. Látni, tapasztalni akartam, hogyan intézi sorát a vak ember a gazdák eme legnehezebb dolgának. Felesége bizony már nem ismert meg. Farkas azonban az első szavamra rámondta, hogy én vagyok az, aki az őszön jó áron megvásároltam a lencsét, meg a babot. Így rámismervén, egyszerű barátságossá, mosolygósra fordult a fogadtatás. Előkerültek fiai is, két tagbaszakadt, izmos, napbarnított szép szál ember s mintha régi jóismerősök lettünk volna, örömtől sugárzó arccal vezettek a házba.

Korántsem szerény hajlék ez a Farkasék portája Hernádnémetiben. Piros téglás, oszlopsoros tornáccal övezett nagy gazdaház, egyik a legszebb és legnagyobbik háza a falunak, vasrácsos kerítéssel, kis utcai virágos kerttel díszítve. Nem is cseréppel, hanem palával fedett a teteje. Farkas Péter gazduram maga építette saját elgondolású tervei szerint. Vaksága mellett is mindenre kiterjedt a figyelme. Mindent ő határozott meg, mi hogyan legyen megépítve, beosztva. Gazdaságának minden zegét-zugát ismeri, teljesen ura annak, ami azon él és mozog.

A nagykiterjedésű udvar közepén ott áll a cséplőgép és a traktor. A cséplőkészlet néhány falubeli jobb gazdaember közös tulajdona, akik között Farkasék bírják a legnagyobb érdekeltséget.

Farkas Péter gazduram gazdasága 70 hold föld. Ebből mintegy 40 holdnyi terület gabonaneműekkel: búza, árpa, zabbal volt bevetve, a többiben kukorica, bab, tök, répa, dinnye, uborka és lucerna termett. A földbirtokból 30 holdat örökölt szüleitől s mint mondja, „adósággal terhelten“ kapta, a többi 40 holdat ők szereztek hozzá. A feleségével való 32 évi közös munkának eredménye ez a gyarapodás, mely egymagában is szép eredmény. De büszkén vallja hozzá, hogy adósságuk nincs, és ami az apjától kapott telken csak látható, tehát lakóépületek és a gazdasági felszerelések, az mind az ő szerzeményük. Amijük van, azt Istenbe vetett hittel, takarékosággal, okos, észszerű gazdálkodással és igen nagy szorgalommal teremtették meg maguknak.

Farkas Péter gazduramnak ez a teljesítménye, vak ember létére, valóban rendkívüli. A látottak arról győztek meg, hogy a vakságnak itt semmi hátránya sem mutatkozott meg. Szinte jelentőség nélkülűvé zsugorodik a látszólagos szerencsétlenség Farkas Péternél. Amint mondja, a gazdaságot ő vezeti egyedül. Minden beosztás és munka az ő irányítása, ellenőrzése és tevékeny közreműködése mellett történik. Mindent tud, mi hol van. Ismeri földjeit, azoknak fekvését, minőségét, termőképességét. Ismeri állatait, azokat eteti-itatja, a teheneket megfeji. Az aratásban maga is résztvesz. Ott van az aratók között és ha van is hozzávaló kéz elégségesen, a kaszát a többiek sorában ép úgy forgatná, mint a többiek, ha felnövekedett fiai most is engednék. A szántást — maga elismeri. — egymagában nem végezhetné, de meg tudja mondani, jó-e a szántás, vagy sem. Kocsirakodásnál, kazalrakásnál, szénagyűjtésnél ott van, segít. Kukoricatörésnél, szárvágásnál, kötésnél benne van a munkában, úgy, mint a többiek. Krumplit, babot ott termel, ahol az legcélszerűbbnek mutatkozik.

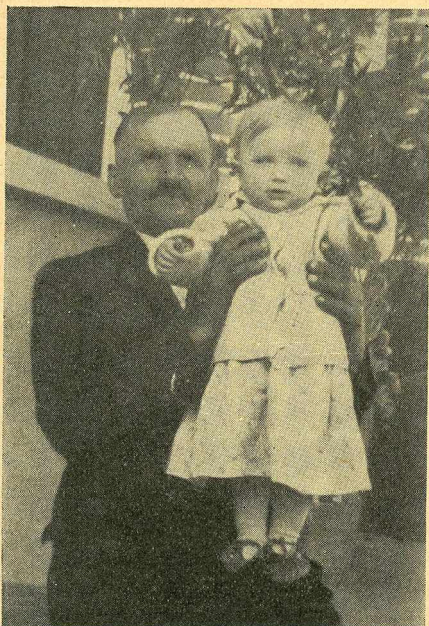
Az istállóban maga mutatja egyenként a lovakat, végigsimítja azokat fejtől a farokig és megmondja a nevüket. Bemutatja a teheneit is, melyik mennyi tejet ad, mivel takarmányozza azokat. Van igen szépen kitenyészített svájci fajtájú bikaborjúja. A sertésólaknál ismerteti a hízókat. Mikor állította be, mennyi kukoricadarát fogyasztottak, mikorra kerülnek eladásra. Ha nem lesz jó ára a hízott disznóknak, levágásra kerülnek itthon és csak a zsírt adják el. Annak mindig jó keletje van. A többi részeket a saját céljaikra fordítják. Az udvaron szertesét barangoló baromfiállományra csak legyint a gazda, az már asszonyi dolog.

Megmutatja végül a saját összeállítású darálóját, amelyet lóhajtásra készített s amellyel malomszerű rendszerrel könnyen és gyorsan lehet a napi szükségletet elkészíteni. Ezzel az egyszerű, de gyakorlati szerkezettel répát is lehet hamarosan összeaprítani.

Nagy vonásokban tehát ez Farkas Péter gazduraméknak valóban nagyszerű és dícséretes gazdasága. Meglepődtem a portájukon

látott példás renden és tisztaságon és azon, hogy Farkasék korszerű és úrius életfelfogást követnek. Nemcsak a náluk bevezetett rádió és az állandóan járatott ujság mutat erre, hanem az a felvilágosodott szellem is, ami az egész család körében él. Farkas Péter testi vaksága dacára nyitott szemmel látja és ismeri az élet összes megnyilvánulásait. Mindenről van helyes tájékozottsága. Ez teszi a család tekintélyévé. De ő az egész háznak eszelelke is. Hozzá igazodik a család minden tagja. És micsoda előrelátó bölcsesség nyilvánul meg abban is, hogy fiait a gazdasághoz kötötte és kis unokáit már zsenge korukban rávezeti a munka szeretetére.

Farkas Péter unokájával.

Mialatt beszélgetünk Farkas Péterrel, meg a két fiával, önkéntelenül elmélyülök és keresem a nyitját, miből származott, honnan indult ki, ami egy családot ily példaképül szolgáló felemelkedettségre tudott juttatni és kiegyensúlyozottá tenni. Elsőbb a választósságukban, a meggyőződéses vallási érzületeikben vélem felismerni azt az erőt, amiből Farkasék boldogságos élete kisarjadt. A másik titkát Farkasék előhaladásának abban az ősi magyar erőben látom, amit az édes anyatejjel szívott magába és kincses értéke a mi igen sok jó tulajdonságokkal felruházott magyar gazdáinknak. A nemzeti életnek ezt a két nagyjelentőségű és alapvető értékét kellene ápolni, erősíteni, megsokasítani és megszilárdítani szerte az országban, mert ezek sziklaszilárd talpkövei munkás népünk haladásának és boldogulásának.

De nézzük csak, hogy vakult meg Farkas Péter és hogyan nevelkedett?

Alig volt 4 éves, amikor gyerekes pajkosságból hegyes késsel önkézével kiszúrta mindkét szemét. Helyrehozhatatlan vakság lett ennek a borzalmas következménye. A szerencsétlenség súlya: a kétségbeesés, ránehezedett az egész családra. Csak a kis Péter nem vette azt fel s mintha misem történt volna vele, résztvett a gazdálkodás apró-cseprő dolgainak végzésében. Próbálkozásai eleinte egyben-másban balul ütöttek ki, de az erős akarat állandóan arra ösztökélte, hogy abban a házban, ahol mindenki az örömet okozó munkában él, ő is kivegye abból a maga részét. Ez az erős akarat mindjobban áthidalta azt a szakadékot, ami közte és a látók között

volt. Elmaradoztak a vaksággal járó hátrányok és végül is testvéreivel együtt különbség nélkül végezte a rábízott dolgokat.

Az iskolai években ő is a rendes iskolába járt. Itt már érezte a látás hiányát. Nem tanulhatott meg sem írni, sem olvasni. De mindent meghallott, ami az iskola falai között elhangzott. Amolyan kivételesen megtúrt tanulója volt az iskolának. Résztvett a beszéd- és értelemgyakorlatokban, megtanulta az olvasóleckéket kívülről, beleélte magát a földrajzi ismeretekbe s a nyelvtant, történelmet, alkotmánytant, természetrajzot, a hittant és általában az elméleti tárgyakat csak úgy hallásból sajátította el. Megtanult jól számolni is. Bizonyítványt azonban nem kapott, nem osztályozták. Résztvett társai játékaiban, jelen volt az iskolai ünnepeken és járt a templomba. Serdülő ifjú korában is mindenütt ott volt, ahol társai csoportosultak. Nem vonta ki magát közülük, sőt kereste a velük való együttléteket. Míg a szülői házban szerető otthont, addig kortársai között sok jó pajtást talált.

Elérkezett azután házasságának ideje és Juhász Márton gazdának Zsuzsanna leányát vette feleségül. Ez a frigykötés, a falubeliek egyöntetű elismerése szerint, nemesak boldog életté fejlődött, de vagyoniilag is nagy tekintélyre emelte Farkasékat. Két egészséges fiuk is született. A nagyobbik fiú 6 középiskolát, a kisebbik 4-et végzett, de egyik sem kíván többet elérni, mint amit apjuk vaksága mellett elért.

Ha nézem Farkas Péter 64 éves vak gazdának szikár magas alakját s azt a végtelen nyugalmat, megfontoltságot, ami tetteiben és szavaiban nyilvánul, ha nézem a kérges, kieresedett kezeket, amelyek már oly sok munkát végeztek és egy emberi élet jól végzett dolga után rászolgáltak a megpihenésre, de erőinek teljében ő még most is az elért dícséretes eredmények további fokozásán sáfárogdik változatlan buzgósággal, — a magyar faj élő példaképét látom magam előtt. Akaraterő és elszántság, józan életbölcselem és okos világszemlélet, haladó szellem és számító megfontoltság jellemzik egész lényét. Amikor pedig az asztalfőhöz ül és 8 tagból álló házanépétől körülvéve a magatermelt kenyérből mindenkinék szeg egy-egy karajt, soha nem felejtkezik meg Isten áldó kezéről, akinek minden jót köszönhet.

Ő is, meg a házanépe is elfelejti, hogy Farkas Péter gazda vak ember, mert hiszen semmivel sem más, mintha látó volna.

*

Farkas Péteréket azóta többször is meglátogattam, hogy a különböző gazdasági munkáknál Farkas Péter szorgoskodását megfigyeljem.

Egyik ilyen alkalommal a behordás idejében a csűrben találtam, amint a búzakévéket rakosgatta. Azután az üres kocsihoz ment és míg két eseléd az egyik oldalt, addig ő maga egyedül a másik oldal vendég-rúdjaikat szedte széjjel és bogozta ki a kötelekből és rakta be a kocsiába.

Máskor búzacsépléskor toppantam be. Farkas ott forgolódt a cséplőgép eresztőinél és aggatta a zsákokat a nyílások alá. A megtelt zsákokat bekötözte és fia segítségével a közeli mérlegre helyezte.

Távózásomkor mindig csak úgy rajzottak bennem a gondolatok Farkas Péter vak gazdaember tevékenykedése nyomán. Meggyőződtem: Nem lehetetlenség, hogy vak ember a mezőgazdaságnál is jól megállja a helyét. Farkas Péter példaadó élete fennen hirdeti ezt a ténnyt!

A vakokat gyámolító délmagyarországi egyesület közgyűlése.

A Vakokat Gyámolító Délmagyarországi Egyesület f. évi január hó 28-án tartotta Szeged város székházában évi közgyűlést. A közgyűlést — melyen nagyszámú és előkelő közönség jelent meg — *Dr. Pálffy József* polgármester a következő elnöki megnyitással vezette be:

„Mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim! Tisztelt Közgyűlés! Amikor a Vakokat Gyámolító Délmagyarországi Egyesület évi rendes közgyűlésére összegyűlünk, mindnyájan érezzük, hogy ez az egyesület nem olyan, mint más társadalmi, szociális, közművelődési, vagy politikai célzatú alakulat, ahol minden különösebb következmény nélkül egyszerűen számon adjuk egy lefolyt esztendő kisebb-nagyobb jelentőségű eseményeit, amelyek lehetnek kihatásaikban bármily jelentősek és értékesek, de semmiesetre sem olyan felelősségteljesek és nagy jelentőségűek, mint a Vakokat Gyámolító Egyesületben végzett munka, ahol a legszerencsétlenebb embertársaink gondozására, nevelésére és existenciájának megalapozására vállalkoztunk.

Lehetnek gyönyörű szociális, karitatív, kulturális, társadalmi és hazafias feladatok, amelyek a jószívű és áldozatkész embereket egyesületekbe tömörítik; lehetnek igen nemes célkitűzések, amelyek bajjutott embertársainkat megsegíteni töreksenek; lehetnek egyesületek, hitbuzgalmi alakulatok, amelyek krisztusi szellemben, szeretetteljes, meleg emberbarái érzéssel lelki vigasztalást és igen számottevő anyagi támogatást nyújtanak a rászorulóknak; a magyar betegségek: a tuberkulózis, az alkohol, a trachoma, a venereás betegségek elleni védekezés terén az orvosi munkának, az egészségügyi hatóságok működésének társadalmi alakulatok útján való támogatása, a magasabb és népi kultúra előmozdítása egytől-egyig szükséges, fontos és elismerésre méltó fáradozás a kultúra és civilizáció díszes hajtásai, de mind közt nincs egy sem, amely célkitűzésében, feladatában és kihatásaiban nagyobb,

szebb és emberibb lenne, mint a vakok gyámolítása... Talán egy van, ami még ennél is nagyobb: a kórházi ápolásra fel nem vehető gyógyíthatatlan, szegény betegekről való gondoskodás.

A szélsőségekre hajlamos mai társadalmi felfogás szinte túlzásba esik a szociális gondoskodás terén. Ma már odajutottunk, hogy nem szegény segítés, hanem szegény kultusz van. Eljutottunk oda, hogy ma holnap a pár holdas, nagy családdal élő kiscgazda, vagy egy szerény külvárosi viskó tulajdonosa, aki mint „ingatlan birtokos“ nem részesülhet népjóléti támogatásban, megirigyelheti a közsegeyes szegényt, kinek akármilyen szerényen, de létfenntartása biztosítva van, öregsége és munkaképtelensége idején eltartásáról intézményesen gondoskodás történik, betegsége esetén pedig gyógyellátásban részesül. Vagy a törvényes házasságban élő szegény munkásasszony megirigyelheti a könynyelmű hajadont, akiről gyermekével együtt az állam gondoskodik.

Mindezekben lehet túlzás, lehet falsum. De abban, hogy kivétel nélkül minden esetben csakis önhibájukon kívül a legszánandóbb helyzetbe jutott, szerencsétlen vakoknak minden tőlük telhető módon segítségére legyünk, abban túlzás vagy falsum nem lehet. Itt csak nemes vetélkedés lehet aziránt, hogy minél inkább segítségére tudjunk lenni azoknak az embertársainknak, akik az élet legszebb adományát, a látást nélkülözik. Hunyjuk le egy pillanatra látó szemünket és fordítsuk vizsgálatunkat önmagunk felé, úgy látni és hallani fogjuk az élet igazságát, amely kötelességünké teszi, hogy segítsünk a vakokon. Gondoljunk arra, hogy merő véletlen csupán, hogy a Gondviselés kegyeltjei közt foglalhatunk helyet és nem a szenvedők között, ahová saját elhatározásából senki sem kívánkozott. És ha meghallgatjuk szívünk és lelkünk parancsát, úgy megértjük, hogy nekünk látóknak kell meglátni a vakokat épen azért, mert ők minket nem láthatnak és megértjük, hogy ez a közgyűlés más, mint a többi közgyűlés. Erről a közgyűlésről nem távozhatunk azzal az érzéssel, hogy sajnálkozásunk kifejezésével, az évi jelentés meghallgatásával eleget tettünk emberbaráti kötelességünknek, mert az a kötelesség e falakon kívül, az életben kezdődik, amikor szerencsétlen embertársainknak az ő sorsuk elviselhetőbbé tételével segítségére sietünk.

Hála a tudomány és a gyógypedagógia nagyszerű fejlődésének, a vakok ma már bekapcsolódhatnak a társadalmi és nemzetgazdasági életbe és egyenértékű, hasznos tagjaivá válnak az emberiségnek. Állam és társadalom összefogva arra törekszik, hogy a szükséghez mérten minél tökéletesebb intézményeket tartson fenn a vakok gondozására, nevelésére és kiképzésére.

A szegedi intézet hivatása magaslatán áll. Csakhogy anyagi gondokkal küszködik. Ezért én, amikor megköszönöm mindazoknak, akik az intézetet szeretetükbe fogadták és bármiként is támogatják, csak azt kérem a jelenlevőktől és a jelenlevőkön keresztül a város egész társadalmától, hogy vegye pártfogásába ezt a nemes hivatású intézetet és támogassa legalább azzal, hogy a vakok boltjában vásárol. Ezt mindenki megteheti, mert a vakok készítményeiért befolyó minden fillér ezen szerencsétlen embertársaink helyzetének javítására fordíttatik.

Ezekkel a gondolatokkal üdvözlöm a megjelenteket és a közgyűlést megnyitom.“

A mély hatást keltett és meleg tapssal fogadott elnöki megnyitó után *Dr. Damjanovich Lajos* miniszteri tanácsos gróf Teleki Pál kultuszminiszter üdvözlétét tolmácsolta. *Molnár Béla* igazgatónak mindenre kiterjedő jelentése után *Dr. Ditrői Gábor* szemész professzor a látás szervének orvosi védelméről tartott tájékoztató előadást és megindokolta abban a javaslatban foglaltaknak feltétlen szükségességét, amelyet a Vakokat Gyámolító Magyarországi Egyesületek Országos elnöksége a vaksággal kapcsolatos megelőzési, profilaktikus intézkedéseknek megtételére nézve a kormány elé terjesztett. A javaslat szerint a magyar vakügyi statisztika adatai kimutatják, hogy a látók házasságából 0.15 vak egyén származik, a vakok házasságából ellenben 2.3% a született vakok száma. Az elmondott adatokat a különböző államok statisztikája is igazolja. Ha a vakság terjedésének e nagymértékű emelkedéséhez még hozzászámítjuk azokat az örökletes és káros tulajdonságokat, amelyeket egyes vak egyének az utódokra átvihetnek és ha az egészségügyi indokok mellett a családalapításra vállalkozó vak egyén kereseti viszonyait is megismerjük, akkor indokoltnak látjuk e kérdés tüzetesebb megvizsgálását. Egyesületeink tanácsadó tevékenysége a vakok családalapításával kapcsolatban sok esetben nem jár megfelelő eredménnyel. Felelőtlenül, a felvilágosítások ellenére oly vak egyének kötnek házasságot, akiknél feltétlenül megállapítható, hogy a családalapítás az utódokra nézve gazdasági és egészségi szempontból egyaránt káros. Még azoknak a vak egyéneknek családalapítását sem lehet megakadályozni, akiknek már a szüleik is vakok voltak, testvéreik sem látnak és egészen bizonyos, hogy vakságukat az utódokra is átviszik. Ily egyének kettős veszedelmet jelentenek, szaporítják a vakok számát, gyarapítják a nem kívánatos emberi tulajdonságokat, növelik az elégedetlenkedő családok számát. Oly intézkedések megtételére van tehát szükség, amelyeknek alapján a vakok családalapítása az egészségügyi követelmények figyelembe vételével történik, de nem hagyja figyelmen kívül ez az intézkedés a vak egyén gazdasági helyzetét sem. A vakság megelőzése érdekében az alábbi javaslatok lettek a M. kir. Kormány elé terjesztve:

a) Alkosson törvényt a M. kir. Kormány a vakoknak a házasság előtti kötelező egészségügyi vizsgálatáról. Mondja ki a törvény keretében, hogy oly vak egyén, aki örökletes vakságban szenved, vagy pedig megállapítható, hogy káros tulajdonságokat visz át az utódokra, házasságot nem köthet.

b) Rendelje el a M. kir. Kormány, hogy azokról a vak egyénekről, akik házasságot szándékoznak kötni, családfelelő készítenő és az átöröklésre vonatkozó véleményt el kell készíteni. A családfelelőt a Vakokat Gyámolító Országos Egyesület Betegsegélyző Társasköre, a M. kir. Áll. Gyógypedagógiai, Gyógytani és Kórtani laboratórium támogatásával készíti el.

c) Rendelje el a M. kir. Kormány, hogy a Vakokat Gyámolító Magyarországi Egyesületek országos elnöksége keretében egészségügyi tanácsot kell szervezni. Az egészségügyi tanács a vakok házasságára nézve az illetékes hatóságoknak egészségügyi, társadalmi és gazdasági szempontból véleményt ad.

A javaslatban foglaltakat a közgyűlés egyhangú tetszéssel, helyesléssel fogadta s lelkes ovációban részesítette az előadót. Ezután *Dr. Várkonyi Hildebrand* bölcsészeti dékán mutatott rá a *Vakok Egyesülete* és a *Nevelők Egyesülete* rokoncéljaira, majd a „*Gyógypedagógia helye az általános neveléstudományban*“ címmel megtartotta rendkívül értékes és tartalmas előadását. Az előadónak szóló taps után *Dr. Tóth Zoltán* főiskolai igazgató, országos előadó „*A vakság a lelkiélet kialakulásában*“ című értekezése következett. Előadó kifejtette, milyen lelki életet él a vak ember, milyenek képzeti és problémái. A lebilincselő, mindvégig nagy figyelemmel kísért előadásért *Dr. Várkonyi Hildebrand* professzor mondott köszönetet. Az elnöki zárszó után a közönség — melynek soraiban *Dr. Kisparti János* kir. főigazgató, *Koltai Lajos* tanügyi főtanácsos, *Dr. Szókefalvi Nagy Béla*, a polgári isk. tanárképző főiskola igazgatója, *Klug Péter* ny. orsz. szakfelügyelő, kir. kormányfőtanácsos is megjelent — nagy tetszéssel hallgatta a kir. kat. tanítónőképző-intézet 100 tagú kiváló karának záró énekét.

A MAGYAR TANÁRI ÉS TANÍTÓI EGYESÜLETEK EGYETEMES SZERVEZETÉNEK előkészítő bizottsága február 15-én ülésezett az OKTE. székházában s kb. 2 órás tanácskozás keretében megállapította a 7 pontból álló működési szabályzatot. Az alakuló ülést, amelyiken az elnöki tanácsot megalakítják, néhány hét múlva hívja egybe *Bernolák Kálmán* tanügyi főtanácsos, I. gimnáziumi igazgató, aki az értekezleten is elnökölt. Az ülésen 12 tanügyi szervezet képviselői vettek részt, de sokkal többen jelentették be csatlakozásukat az életrevaló mozgalomhoz. Az értekezleten a „*Magyar Gyógypedagógiai Tanárok Országos Egyesülete*“ képviselőjében elnökünk, *Szentgyörgyi Gusztáv* vett részt s azon fel is szólalt. Azt indítványozta, hogy a tanügyi egyesületek nemcsak ebben az összefogó szervezetben, hanem minden testvéregyesületi közgyűlésen is mutassák meg az egymás iránt való érdeklődést. Az összetartozást így is ápoljuk, érdeklődünk személyes megjelenéssel valamennyi ágazat pedagógiai szakkérdései iránt, amelyek kölcsönösen termékenyítőleg fognak egymásra hatni. *Rákossy Zoltán*, az Orsz. Polgári Iskolai Tanáregyesület nevében szintén ily értelemben szólalt fel s meghívta a polgári iskolák szaküléseire a többi egyesületek tagjait, megjegyezvén, hogy hasonló meghívásra ők is elmennek a más iskolák szaküléseire.

A gyógypedagógiai intézetek tanárainak tájékoztató Státusa 1939.március 1-én.

Sorszám	N é v	C í m	Fizetési osztály és fokozat	Állomás- hely	I n t é z e t
1.	Dr. Tóth Zoltán	igazgató	VI. 1.	Budapest	Ifj. Vakok int.
2.	Istenes Károly	"	VI. 2.	"	Siketn. "
3.	Ehling Jakab	"	VI. 3.	"	" "
4.	Simon József	szakelőadó c. tanú. tan.	VI. 3.	"	Tanker. főig.
5.	Török Sándor	igazgató	VI. 3.	Szeged	Siketn. "
6.	Szentgyörgyi Gusztáv	"	VI. 3.	Vác	" "
7.	Plichta Béla	tanár	VII. 1.	Szeged	" "
8.	Vissi János	"	VII. 1.	Sopron	" "
9.	Wolkóber János	"	VII. 1.	Vác	" "
10.	Rédiger Károly	"	VII. 1.	Budapest	" "
11.	Sándor Lajos	"	VII. 1.	"	Vakok orsz.
12.	Erdélyi József	"	VII. 1.	Eger	Siketn. "
13.	Piroska Károly	"	VII. 1.	Debrecen	" "
14.	Karnay Árpád	c. igazg.	VII. 1.	Budapest	Gyógyped. "
15.	Záborszky Árpád	c. "	VII. 1.	Vác	Siketn. "
16.	Ivány József	tanár	VII. 1.	Budapest	Kisegítő isk.
17.	Abrahám János	"	VII. 1.	Szeged	Siketn. "
18.	Pirovits Jenő	"	VII. 1.	Budapest	" "
19.	Láng István	igazgató	VII. 1.	Szeged	Kisegítő isk.
20.	Müller Lajos	tanár	VII. 1.	Szombath.	Ifj. Vakok
21.	Vass János	"	VII. 1.	Sopron	Siketn. "
22.	Schreiner Ferenc	c. igazg.	VII. 1.	Budapest	Vakok orsz.
23.	Ujvárosy József	tanár	VII. 1.	"	Siketn. "
24.	Schulmann Adolf	igazgató	VII. 1.	"	Beszédhib.
25.	Hochrein Lajos	c. "	VII. 1.	"	Siketn. "
26.	Lett József	"	VII. 1.	Kecskemét	" "
27.	Schnitzl Gusztáv	c. "	VII. 1.	Budapest	Ifj. Vakok
28.	Krupa Pál	tanár	VII. 1.	Vác	Siketn. "
29.	Juhász Zoltán	"	VII. 1.	Eger	" "
30.	Wayán Ferenc	igazgató	VII. 1.	Sopron	" "
31.	Faragó Géza	c. "	VII. 1.	Budapest	Gyógyped.
32.	Deschenszky Nándor	tanár	VII. 1.	Kaposvár	Siketn. "
33.	Tamás István	"	VII. 1.	Debrecen	" "
34.	Joó Sándor	igazgató	VII. 1.	Szombath.	Ifj. Vakok
35.	Tóth Árpád	"	VII. 1.	Debrecen	Siketn. "
36.	Besenyői Mátyás	tanár	VII. 1.	Vác	" "
37.	Berinzs István	"	VII. 1.	Budapest	Vakok orsz.
38.	Jávor Gyula	"	VII. 1.	Debrecen	Siketn. "
39.	Sturm József	c. igazg.	VII. 1.	Eger	" "
40.	Zengő Péter	c. "	VII. 2.	Szeged	" "
41.	Supka Károly	tanár	VII. 2.	Kecskemét	" "
42.	Fiedler Lajos	c. igazg.	VII. 2.	Budapest	Vakok orsz.
43.	Pető Ferenc	c. "	VII. 2.	"	Siketn. "
44.	Takács Gyula	tanár	VII. 2.	Sopron	" "
45.	Góts Ottó	"	VII. 2.	Budapest	Vakok orsz.
46.	Gábor Lajos	c. igazg.	VII. 2.	Szeged	Siketn. "
47.	Dankó István	tanár	VII. 2.	Eger	" "
48.	Maár János	"	VII. 2.	Sopron	" "
49.	Zsenaty Dezső	"	VII. 2.	Budapest	Vakok orsz.
50.	Kádas György	igazgató	VII. 2.	Kisújszállás	Gyógyped. "

A gyógypedagógiai intézetek tanárainak tájékoztató Státusa

Sorszám	N é v	C í m	Fizetési osztályés fokozat	Állomás-hely	I n t é z e t
51.	Kákonyi Sándor	tanár	VII. 2.	Szeged	Siketnéma int.
52.	Konrád György	"	VII. 2.	Budapest	Vakok orsz. "
53.	Vető János	igazgató	VII. 2.	"	" " "
54.	Gyovay József	tanár	VII. 2.	Szeged	Siketn. " "
55.	Jónás A. Jenő	"	VII. 2.	Kecskemét	" " "
56.	Szép József	"	VII. 2.	Vác	" " "
57.	Fizáry Bódog	"	VII. 2.	Budapest	Vakok orsz. "
58.	Zsemberi József	"	VII. 2.	Vác	Siketn. " "
59.	Solymos Sándor	"	VII. 2.	Eger	" " "
60.	Zsembai Ferenc	"	VII. 2.	Vác	" " "
61.	Némethy Kázmér	"	VII. 3.	Budapest	Vakok orsz. "
62.	Szabó Géza	"	VII. 3.	Eger	Siketn. " "
63.	Füzesi Árpád	"	VII. 3.	Budapest	" " "
64.	Gáspár Árpád	"	VII. 3.	Kecskemét	" " "
65.	Dr. Bessenyei Elemér	"	VII. 3.	Budapest	Gyógyped. " "
66.	Györgyfy Ákos	"	VII. 3.	"	Siketn. " "
67.	Dr. Bärzsi Gusztáv	igazgató	VII. 3.	"	Gyógyped. " "
68.	Molnár Béla	"	VII. 3.	Szeged	Ifj. Vakok " "
69.	Gogola Aladár	tanár	VII. 3.	Vác	Siketn. " "
70.	Kovács Zoltán	"	VII. 3.	Szeged	" " "
71.	Páncél Imre	igazgató	VII. 3.	Gyula	Gyógyped. " "
72.	Leopold Rezső	"	VII. 3.	Eger	Siketn. " "
73.	László Géza	"	VII. 3.	Kaposvár	" " "
74.	Berényi Ferenc	tanár	VII. 3.	Budapest	Gyógyped. " "
75.	Dr. Schnell János	"	VIII. 1.	"	Gyerm.lélekt. " "
76.	Gresz József	"	VIII. 1.	Szeged	Siketn. " "
77.	H.-né Schröder Gizella	km. tnő.	VIII. 1.	Kaposvár	" " "
78.	Haberstroh József	tanár	VIII. 1.	Budapest	Vakok orsz. " "
79.	Dr. Baranyay Géza	igazgató	VIII. 1.	"	Kisegítő isk. " "
80.	Cs.-né Báthory Margit	zenetanár	VIII. 1.	"	Vakok orsz. " "
81.	Révász Kálmán	tanár	VIII. 1.	"	Gyógyped. " "
82.	Dr. Bernát István	"	VIII. 1.	"	Tanfelügyelő. " "
83.	Gerstner Ödön	rajztanár	VIII. 1.	Vác	Siketnéma int. " "
84.	Gáldy Andor	tanár	VIII. 1.	Budapest	Vakok orsz. " "
85.	Vajda Lajos	"	VII. 1.	"	" " "
86.	Horváth Kálmán	"	VIII. 1.	"	Ifj. Vakok " "
87.	F.-né Tichy Marianna	km. tnő	VIII. 2.	"	Vakok orsz. " "
88.	T.-né Szabados Ilona	"	VIII. 2.	Debrecen	Siketn. " "
89.	Thüringer János	tanár	VIII. 2.	Budapest	" " "
90.	Lusztig Jenő	"	VIII. 2.	Kecskemét	" " "
91.	Horváth Frigyes	"	VIII. 2.	Budapest	Vakok orsz. " "
92.	Dr. Krieger György	"	VIII. 3.	"	Kisegítő isk. " "
93.	Greisinger István	zenetanár	VIII. 3.	"	Vakok orsz. " "
94.	Fehérvári Sándor	tanár	VIII. 3.	Szeged	Ifj. Vakok " "
95.	Szomor Endre	"	VIII. 3.	Budapest	Siketn. " "
96.	T.-né Darvas Olga	km. tnő.	IX. 1.	"	" " "
97.	Bács László	tanár	IX. 1.	Kaposvár	" " "
98.	Jármer Lajos	zenetanár	IX. 1.	Budapest	Vakok orsz. " "
99.	Gábori Lajos	tanár	IX. 1.	Eger	Siketn. " "
100.	Zs.-né Szakszon Gizella	"	IX. 1.	Budapest	Kisegítő isk. " "
101.	Murányi Antal	"	IX. 1.	"	Siketn. " "
102.	Dr. T.-né Abel Vilma	"	IX. 2.	"	Vakok orsz. " "
103.	Szabó Gyula	"	IX. 2.	Debrecen	Siketn. " "

A gyógypedagógiai intézetek tanárainak tájékoztató Státusa

Sorszám	N é v	C í m	Fizetési osztály és fokozat	Allomás- hely	I n t é z e t
104.	Tinschmidt Ernő	mb. igazg.	IX. 2.	Komárom	Siketnéma int.
105.	T.-né Markovits Vilma	tanár	IX. 3.	"	"
106.	B.-né Kovács Irén	"	IX. 3.	Budapest	Gyógyped. "
107.	Fertőszegi Berta	"	IX. 3.	Sopron	Siketn. "
108.	Tóth Imre	"	IX. 3.	Kisujszállás	Gyógyped. "
109.	Végh Ferenc	"	IX. 3.	Sopron	Siketn. "
110.	J.-né Vajda Vilma	"	IX. 3.	Gyula	Gyógyped. "
111.	özv. S.-né Reinwarth Lujza	"	IX. 3.	Budapest	" "
112.	Haraszthy Kálmán	"	IX. 3.	Debrecen	Siketn. "
113.	Szilárd Margit	"	IX. 3.	Budapest	Gyógyped. "
114.	Bartal Sándor	"	X. 1.	Kisujszállás	" "
115.	K.-né Metzner Anna	"	X. 1.	Gyula	" "
116.	Dr. K.-né Grábler Matild	"	X. 1.	Székesf.-vár	Főigazgatóság
117.	Angyal József	"	X. 1.	Kecskemét	Siketnéma int.
118.	Gáspár János	"	X. 1.	Debrecen	" "
119.	Tatay Vilma	"	X. 1.	Eger	" "
120.	G.-né Kállay Teréz	"	X. 1.	Debrecen	" "
121.	Laczkó István	"	X. 1.	Kisujszállás	Gyógyped. "
122.	A.-né Kelemen Sarolta	"	X. 1.	Kecskemét	Siketn. "
123.	Nyitribusz Ilona	"	X. 1.	Budapest	Kisegítő iskola
124.	Berényi Ü. Sándor	"	X. 2.	Szeged	Siketnéma int.
125.	Jónás László	"	X. 2.	Budapest	" "
126.	Bors Vilmos	"	X. 2.	"	Vakok orsz. "
127.	Györfly Pal	"	X. 2.	"	Siketn. "
128.	Duráczky József	"	X. 2.	Kaposvár	" "
129.	Biró Sándor	"	X. 3.	Vác	" "
130.	Tamás Lajos	"	X. 3.	"	" "
131.	Ujváry Ferenc	"	X. 3.	Kaposvár	" "
132.	Bilau Lőrinc	"	X. 3.	Kisujszállás	Gyógyped. "
133.					
134.					
1.	Bründl Ödön	középkisk. rajztanár	VI. 3.	Sopron	Siketnéma int.
1.	özv. M.-né Szloveszkó Erzsébet	óvónő	IX. 1.	Vác	" "
1.	özv. G.-né Lakatos Ilona	km. mesternő	XI. 1.	"	" "
2.	V.-né Püspöky Teréz	"	XI. 3.	Szeged	Kisegítő isk.
1.	S.-né Tóth Róza	Braille könyvt.	XI. 1.	Budapest	Vakok intézete
2.	Balkay Géza	" nyomd.	XI. 1.	"	" "

Helyettes tanárok:

Sor-szám	N é v	Állomáshely	I n t é z e t
1.	B.-né Tihanyi Erzsébet	Vác	Siketn. intézete
2.	Barcza Erika	Budapest	Gyerm. lélekt. int.
3.	K.-né Papp Sárolda	Gyula	Gyógyped. int.
4.	Tekes Júlia	Budapest	Vakok intézete
5.	Farkas Mária	Kaposvár	Siketn. intézete
6.	Horényi János	Debrecen	" "
7.	Síposs Jenő	Vác	" "
8.	Tapodi Ernő	Budapest	Kisegítő isk.
9.	Csizmazia Kálmán	Szeged	Siketn. intézete
10.	Weszelovszky Lajos	Budapest	" "

Óradíjas helyettes tanárok:

Sor-szám	N é v	Állomáshely	I n t é z e t
1.	T.-né Vári Kornélia	Vác	Siketn. int.
2.	K.-né Payér Ilona	Budapest	Vakok fogl. "
3.	Marosfalvi Albertina	Győr	Kisegítő isk.
4.	E.-né Nagy Ilona	Budapest	Gyógyped. "
5.	Pesky Mária	Kaposvár	Siketn. "
6.	Horváth Lajos	"	" "
7.	Láng Mária	Budapest	Kisegítő isk. "
8.	Szalay Vilma	Vác	Siketn. "
9.	Sófalvi Rózsa	Budapest	Beszédh. "
10.	Vissi Margit	Sopron	Siketn. "
11.	Lehmann László	Kaposvár	Siketn. "
12.	D.-né Neu Klára	"	" "
13.	Kondra Pál	Kisújszállás	Gyógyped. "

Óradíjas helyettes kézimunka mesternők:

Sor-szám	N é v	Állomáshely	I n t é z e t
1.	L.-né Sipos Aranka	Szeged	Kisegítő iskola
2.	özv. B.-né Vánky Mária	Kecskemét	Siketn. intézete
3.	G.-né Mlinkó Teréz	Eger	" "
4.	I.-né Hámory Adéi	Szeged	" "
5.	Hellebrandt Gizella	Kaposvár	" "

ÁDOB-ista

Sor-szám	N é v	Állomáshely	I n t é z e t
1.	R.-né Groák Vera	Budapest	Kór-és gyógyt. lab.

Díjas nevelő tanárok:

1. Csomor Anna, 2. Sz.-né Szemeshegyi Klára, 3. Bojtay Béla, 4. Kovács K. Margit, 5. Molnár Kálmán, 6. Dr. Kozmutza Flóra, 7. Gy.-né Salfay Ida, 8. G.-né Konkoly Mária, 9. Hanyvári Pál, 10. Fehér Sándor, 11. Seper Jenő, 12. Kapitány Lajos, 13. Farkas János, 14. Máriafalvi Zoltán, 15. Kniesz Ilona, 16. D.-né Dalmai Mária.

Díjtalan nevelő tanárok:

1. Pataky László, 2. Simon Etel, 3. Fizáry Marianna, 4. Lovász Árpád, 5. Tóth Adél, 6. Gáspár Árpád, 7. Kiss Vera, 8. Havas Mária, 9. Dávid Klára, 10. Takács Irén, 11. Jónás Erzsébet, 12. Farkas Béla, 13. Wayand Teréz, 14. Lengyel Mária, 15. Hegedüs Mária, 16. Géhl Klára, 17. Dalik Ilona, 18. Mészáros Jenő.

A Békésmegyei Pártfogóegyesületnél elhelyezkedett tanárok:

Kisújszálláson van: 1. Esőssy József, 2. Laborfalvy Gyula.
Gyulán van: 3. Csulei Kornélia, 4. K.-né Szulyovszky Lilla, 5. Dunay Blanka, 6. Nagy Györgyi.

Elhelyezésre váró tanárok:

1. Aggházy Irén, 2. Baradlai Margit, 3. Bárány Gizella, 4. Csada Magda, 5. Csermely Mária, 6. Csordás Margit, 7. Dobronai Vilma, 8. Dorsch Klára, 9. Haris Malvin, 10. Hámori Endre, 11. Kelemen Mária, 12. Koritsánszky Mária, 13. Markovits Tibor, 14. Molnár Vera, 15. Pocskay László, 16. P.-né Mittelmayer Magda, 17. Polgár Magda, 18. Schuller Magda, 19. Szilágyi Izabella, 20. Tóbbik Éva, 21. Tóth Jolán, 22. Turchányi Hedvig, 23. Sz.-né Várady Szilvia, 24. Vissy Gabriella.

Más intézményeknél elhelyezkedett gyógyped. tanárok:

1. v. Hegyháti Alajos, 2. Kabdebó László, 3. Kökény Anna, 4. Kőteles Géza, 5. Takács Géza, 6. Taliga Miklós, 7. Tihanyi Andor, 8. Vadász Zoltán.

Státusügyünk.

Irta: Hochrein Lajos.

Szerkesztőnk jóvoltából hosszú évek után újból megjelent lapunkban rangsorunk. Nem hivatalos kimutatás ez. Csak magánösszeállítás azok részéről, akik szeretnek a számok különféle alakulásával foglalkozni. Lehetnek benne hibák is. Éppen azért senki se gondoljon arra, hogy esetleg erre az összeállításra hivatkozva megfellebbezze rangsorhelyét. Csak arról lehet szó, hogy az esetleges tévedésről ki-ki értesítse a Szerkesztőt, aki — ha az észrevételezés jogos — egy következő leközlésnél figyelembe veszi azt.

Pár szót azonban szeretnék szólni Státusunkról, annak mai és multbeli állapotáról.

I. A Normálstátus az 1924. évi IV. tc. alapján kiadott 1925. évi 7000. M. E. sz. rendelettel lett megállapítva, mely meghagyta az 1925. évi július 1. előtti állapotot, vagyis a 150+1 létszámot. (Az egy állás egy középiskolai rajztanári állás, mely még most is megvan.)

Az 1933—34. évi költségvetésben még megvolt a 150+1 rendes és 3 h. tanári állás. Az 1934—35. évi költségvetés ezt a létszámot leszállította 147+1 r. tanári állásra és a h. tanári állás számát fel-emelte 7-re. Indokolás nincs. Az 1935—36. évi költségvetés 140+1 állást hagy meg. Indokolás: Megszűnt egy VI. rangosztályú, és 6 tanári állás, hogy a megállapított létszám elérhető legyen s helyette felvesz 4 új h. tanári állást, ami így 11-re emelkedett. Az 1936—37. évi költségvetés megtartja a 140+1 rendes és 11 h. tanári állást, de az 1937—38. évi már csak 134+1 rendes és 11 h. tanári állást hagy meg. Indokolás: 2 r. tanári állás a tanügyi központi igazgatáshoz, 4 r. tanári állás a felső ipariskolák és ipari szakiskolák alcíméhez lett áttéve. Az 1938—39. évi költségvetés is megtartotta a 134+1 rendes és 11 h. tanári állást.

Intézeteinknél a 135 rendes és a jelenlegi 10 h. tanáron kívül működik még 13 óradíjas h. tanár, 1 ÁDOB-os nevelő-tanár, 16 díjas nevelő-tanár és 18 díjtalan nevelő-tanár; továbbá 6 nevelő-tanárt a Békésmegyei Pártfogó Egyesület foglalkoztat Gyulán és Kisújszálláson. Ez összesen: 199 tanár. A 13 óradíjas h. tanár osztályt vezet. Éppen így 6 díjas nevelő-tanár is. A többi 10 díjas nevelő-tanár, az 1 ÁDOB-os és a 18 díjtalan nevelő-tanár pedig 219 órában tanít, ami 10 tanár teljes óraszámát jelenti. Ezek alapján megállapíthatjuk, hogy a gyógypedagógiai intézeteknél 199 tanár személyében 180 tanár tanít teljes óraszámában.

A felsorolt adatok azt igazolják, hogy Státusunk kerete nagyon megszűkült. Pedig a növendékek létszáma nem lett kisebb. Ezt az is bizonyítja, hogy 180 tanár óraszámára van szükség, hogy a tanítás munkája elvégezhető legyen. Világos tehát, hogy vissza kell állítani az 1925. év előtti Normálstátust, a 151 állást, amihez még hozzá kell számítanunk a Felvidék visszacsatolásával visszavert kartársak állását is. 160 rendes és 20 h. tanári, összesen 180

állásban találhatjuk meg azt a létszámot, ami a Státusunkra kiszabott munka elvégzésére szükséges.

Státusunkhoz tartozik még 1 óvónői, 2 kézimunka mesternői, 2 Braille könyvt. és nyomdász és 5 óradíjas h. kézim. mesternői állás is. Ezeket azért nem vettem be számításaimba, mert nem valószínű, hogy helyükre okleveles gyógypedagógiai tanár kerüljön.

II. Státusunk létszámának felemelésén kívül van még egy kívánsága a gyógypedagógiai tanárságnak.

Mint fiatal tanár résztvettem az 1910. évi Státusrendezési mozgalmakban, melynek eredményeképpen a X. fiz. osztályba történik a gyógyped. tanári kinevezés. Később sokat dolgoztam az 1925—27. évi fizetésrendezési kérelmek ügyében is, amely meghozta részünkre az egyetlen igazságos fizetésrendezést, az 1927. évi 9000. M. E. sz. rendelettel biztosított automatikus előlépést. Ez a nagyjelentőségű esemény osztatlan örömet váltott ki belőlünk és észre se vettük, hogy egy fájó seb van a rendeletben. Ugyanis a fenti rendelet 5. pontjának 5. bekezdése szerint az összlétszám 5%-a kinevezendő a VI. fiz. osztályba. Viszont, mi az 1925—27. években a Státusrendezéssel kapcsolatban azt kértük, hogy az 1925. évi 7000. M. E. sz. rendelettel már automatikus előlépést élvező népiskolai tanítóknál egy fiz. osztállyal magasabb előléptetésben részesüljünk. És mivel ők ezen rendelet 19. pontjának 3. bekezdése értelmében — jól megérdemelten — a VII. fiz. osztályba összlétszámuk 10%-ban nevezhetők ki —, sőt a napokban ezt 20%-ra kérték felemelni, — abban az időben ennek arányában mi is kértük, hogy a VI. fiz. osztályba összlétszámunk 10%-a legyen kinevezhető. Ez azonban továbbra is csak 5%-ban lett megállapítva. Egyesületünk elnöksége úgy ebben, mint a Státus létszámának emelése érdekében is, kérvényt nyújtott be a VKM-hez. Bízunk és reméljük, hogy testet-lelket kimerítő nehéz munkánk elismeréseként, indokolt kérésünk meghallgatásra is talál már az 1939—1940. évi állami költségvetésben.

III. De van még egy szívünkhöz nőtt ügyünk, amit szintén e cikk keretében kell elmondanom.

A Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola működése a f. tanév kezdete óta szünetel. Szünetel pedig állítólag azért, mert látszólag annyi a végzett tanár, hogy hosszú évekig biztosítva van az utánpótlás. Hogy ebben a kérdésben mi a valóság, azt ismét a számok mutatják meg.

A kötelező szolgálati évek kitöltésével 1939. évben megüresedik 4 állás; 1940-ben 2, 1941-ben 1, 1942-ben 6, 1943-ban 4, 1944-ben 11, 1945-ben 6, 1946-ban 7, 1947-ben 8 állás, összesen 49 hely. Ez a 49 állás 1947-ig biztosan megüresedik. De nem valószínű, hogy az évek során csakugyan csak annyi szabadul fel, mint amennyit itt kimutattam. Kevesebb nem, de több annál inkább! Számításaim alapjául csak a teljesen kitöltött szolgálati éveket vettem. De ha valaki beszámíttatja hadiéveit, már előbb fog megüresedni egy-egy hely. És a halál ellen sem vagyunk bebizto-

sítva. De az egészen bizonyos, hogy 1947. június 30-ig a fentebb kimutatott 49 ember eltávozik. Ezek kitöltik szolgálati éveiket s helyükre új emberekre lesz szükség. Most az a kérdés, lesz-e elegendő tanár?

Számítási alapul vegyük a mai létszámot, vagyis: 135 rendes, 10 helyettes, 13 óradíjas helyettes, 1 ÁDOB-os, 16 díjas nevelő; 18 díjtalan nevelő, Gyulán és Kisújszálláson elhelyezkedett 6 nevelő és 24 elhelyezkedésre váró tanárt, összesen: 223 egyént. Ha ebből levonjuk az 1947. jún. 30-ig bekövetkezendő 49 nyugdíjazást, marad 174-es létszám. Ha ezt a fenti sorrendbe beosztjuk, akkor a következő helyekre jut tanár: 135 rendes, 10 helyettes, 13 óradíjas helyettes, 16 díjas nevelő-tanár, összesen 174.

Tehát 8 év alatt anélkül, hogy valaki elhalna, vagy hadiéveit beszámíttatná, eltűnik az 1 ÁDOB-os, a 8 díjtalan nevelő-tanár, a 6 Pártfogyóegyesületnél működő nevelőtanár és a 24 még elhelyezkedésre váró tanár, sőt még hiányzik 6 tanár, hogy a mai 180 egyén munkáját el lehessen végezni. Így még a már állítólag máshol elhelyezkedett 8 okleveles tanár közül is szükség lenne 6-ra. De ezekre nem lehet számítani, mert hiszen még a kötelező nevelőtanári szolgálatra sem jelentkeztek!

Ebből következik: Nem lehet arra várni, hogy csak a Tanítóképző Főiskolát végzettekkel nyissák meg a Tanárképzőt. Nem pedig azért, mert — sajnos — egész bizonyos, hogy a halál is fog közöttünk aratni és lesznek olyanok is, akik beszámíttatják hadiéveiket is és így előbb mennek nyugalomba, mint ahogyan fenti számítás történt. De számítani kell arra is, hogy a nők közül — mint a tapasztalat mutatja — 25—30% úgy megy férjhez, hogy végleg eltávozik a pályáról. A férfiak közül sokan a fővárosnál és egyebütt helyezkednek el. Számításba kell venni végül azt is, hogy a most tárgyalás alatt álló törvényjavaslat is távolít el nőket pályánkról. Tehát nem mondok merészet, ha azt hangoztatom, hogy normális számítás szerint már 1944-ben új tanárookra lesz szüksége a Státusnak. Ezt kell mondanom annál is inkább, mert az elhelyezkedésre várók névsorának összeállításánál alig lehetett a 24-es létszámot kimutatni, mert azok nagyrésze másfelé történt elhelyezkedésük miatt már nem lehet számítani. Mindezek csak növelik számításaim értékét. Szükséges lenne hivatalosan megállapítani, hogy tulajdonképpen mennyi is még a valódi felhasználható tartalék?

Tisztázandó még az a kérdés, mennyi legyen az a létszám, ami a Tanárképzőbe való felvételnél számításba jöjjön? Véleményem szerint 10—12 hallgató. Még pedig az első 4 évben csak férfi, azután negyed részben nő is. Indokolásom röviden ez: A 25—30 év előtti időkben évenként 12 hallgatót vettek fel az intézetek fejlesztésére, így ez a mennyiség most is elég lenne az üresedések pótlására. Kezdetben azért csak férfiakat, mert a fentebb kimutatott adatok szerint a Státusban 1947-ben 93 férfi és 81 nő lesz. A 8 év alatt nyugalomba vonuló 49 férfi helyére az ifjú férfi tanár

nemzedéknek másfelé történt távozása miatt nagyobb részben csak nő kerülhet. Nem kell bővebben indokolnom, hogy ez nem egészséges állapot.

Hogy mikor kezdődjék a tanárképzés újra felvétele? A fentiek alapján bátran ki merem mondani: 1939. szeptember 1-én.

Egyesületi élet.

MEGHIVÓ.

A Gyógypedagógiai Tanárok Országos Egyesülete 1939. évi március hó 22-én d. u. 3 órakor a Siketnémák áll. intézete előadótermében, Budapest, VIII., Festetics-utca 3.

VÁLASZTMÁNYI ÜLÉST TART,

amelyre az Egyesület t. tagjait tisztelettel meghívja Szentgyörgyi Gusztáv elnök. Választmányi ülés után siketügyi és beszédpedagógiai szakülés és szakosztályi választmányi ülés lesz.

*

Meghívó. A siketügyi és beszédpedagógiai szakosztály 1939. március hó 22-én, szerdán délután 4 órakor a siketnémák budapesti állami intézetének vizsgatermében szakosztályi ülést, utána pedig szakosztályi választmányi ülést tart, melyre a szakosztály tagjait és egyesületünk minden tagját is ezúton is meghívja a szakosztály elnöksége. A szakosztályi ülésen a megnyitó beszédet *dr. Kemenes Illés*, budapestkörnyéki tankerületi királyi főigazgató mondja. *Dr. Bárczi Gusztáv* igazgató pedig: A beszédnevelés problémái címen tart előadást. Kérjük a kartársak minél nagyobb számban való szíves megjelenését.

*

A siketügyi és beszédpedagógia szakosztály közleményei.

Közli: Szép József, a siketügyi és beszédpedagógiai szakosztály elnöke.

FELKÉREM AZOKAT a mélyen tisztelt Tagtársakat, akiket szakelőadás tartása céljából megkeresni és felkérni bátor voltam, hogy válaszirásaikat most már haladéktalanul megküldeni sziveskedjenek!

ÉRTESEM a Szakosztály tagjait, hogy legközelebbi nyilvános szakelőadásunkat március 22-én d. u. 4 órakor Budapesten, a siketnémák állami intézetében fogjuk megtartani. Első nyilvános szakelőadásunkat

a magyar nevelésügy és tanügykormányzás egyik vezéregyénisége, dr. *Kemenes Illés* tanker. kir. főigazgató fogja bevezetni. Az előadó-asztalnál Dr. *Bárczi Gusztáv* igazgatót, a ma leggyakrabban emlegetett szakférfiaink egyikét fogjuk üdvözölni, aki előadását: „*A beszédnevelés problémái*” címmel fogja megtartani. Minél nagyobb számmal vegyünk részt a rendkívül érdekesnek ígérkező előadáson.

SZAKOSZTÁLYUNK ÜGYRENDJÉT a kiküldött négyes bizottság átnézte, elkészítette. A választmánynak való bemutatás és sokszorosítás után minden tag megkapja.

A SZAKOSZTÁLY TAGJAIT kérem, hogy cikkeikkel minél sűrűbben keressék fel Közlönyünket.

NYUGDIJAS KARTÁRSAINKAT is kérem, hogy ügyünkre és működésükre irányuló emlékezéseiket, tapasztalataikat megírni és lapunkban való közlésre megküldeni sziveskedjenek.

A SIKETÜGYI ÉS BESZÉDPEDAGÓGIAI szakosztály elnöksége kéri az összes illetékes tanári testületeket, igazgatóságokat és magát Dr. *Bárczi Gusztáv* igazgatót is, hogy a *Dr. Bárczi-féle* tanítási módszerrel kapcsolatos és azzal foglalkozó mindennemű írásait, jelentéseiket, tanulmányaikat, cikkeiket, fordításaikat, módszeres értekezéseiket, jegyzőkönyvi kivonataikat, a címmel összefüggő mindennemű feljegyzéseket egy-egy példányban másolatban vagy eredetiben, a Szakosztály irattára számára most és a jövőben is mindenkor megküldeni sziveskedjenek.

SZAKOSZTÁLYUNK ELNÖKSÉGÉNEK terve, hogy a váci intézet falai között annak idején nemes elhatározással megalapított múzeumot *Országos Siketügyi és Beszédpedagógiai Múzeummá* bővítse. Kérjük tehát összes tagtársainkat és igazgatóságainkat, hogy — múzeumi megőrzésre érdemes és értékes — minden tárgyat, fényképeket, feljegyzéseket, írásokat, okmányokat, gyűjteményeket, növények kézirtevényeit, füzeteket, rajzokat, tanmeneteket — a megszállott területek intézeteire vonatkozókat is — stb., stb. értékeik közül kiválogatni és azokat egészen rövid leírás, vagy megnevezés kíséretében a váci Alma Mater címére, a múzeumban való elhelyezés vagy letét céljából megküldeni sziveskedjenek. (Az Orsz. Siketügyi és Beszédpedagógiai Múzeum kérdésére még visszatérünk. — Szerkesztő.)

Hírek.

MINISZTER VÁLTOZÁS. Kormányzó Ur Ófóméltósága gróf Teleki Pál vallás- és közoktatásügyi minisztert m. kir. miniszterelnökké, Hóman Bálint dr.-t pedig vallás- és közoktatásügyi miniszterré nevezte ki. Amennyire fájlaljuk gróf Teleki Pál miniszterünk távozását, mert izzig-végig pedagógus volt s annak minden ténykedésében kifejezést is

adott, éppen annyira örülünk Hóman Bálint dr. visszatérésének a vallás- és közoktatásügyi miniszteri székbe. Aki a magyar oktatásügyet csaknem minden vonatkozásában újjászervezte, még adósa maradt a gyógy-pedagógiai oktatásügynek. A tanterv megreformálása, annak alapján megfelelő tankönyvek iratása, a növendékek szelektálása kérdésének a gyakorlatban való megvalósítása, a növendéklétszám szakszerű megállapítása az *eredményes* oktathatóság érdekében, a tanárképzés elejtett fonalának kézbe vétele, a tanári ellátás ügyének méltányos rendezése, a státus kereteinek kibővítése az ügy érdekében s az ifjú tanárnemzedék jövőjének megmentése céljából mind oly kérdések, melyek halasztást nem tűrő megoldást sürgetnek a magyar gyógypedagógiai oktatásügy eddig elért európai színvonalának megtarthatása végett. Ezek megoldását teljes reménykedéssel várjuk Hóman Bálint dr. miniszterségétől.

A VKM. a miskolci tankerületi közoktatási tanács tagjává *Leopold Rezső* egri siketnéma-intézeti igazgatót, a szombathelyi tankerületi közoktatási tanácsba pedig *Petróczy-Wernitz József* gyógypedagógiai igazgatót nevezte ki.

MEGERŐSÍTÉS. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter *Tóth Árpád* debreceni siketnéma-intézeti megbízott igazgatót igazgatói tisztségében megerősítette. (58.388/1939. V/2. ü. o.)

A FELVIDÉKI MAGYAR HÁZAK céljaira a kaposvári siketnéma-intézet tanári kara 10 pengőt, 90 növendéke pedig zsebpénzéből egyenként 10 fillért adományozott. — A Somogyi Ujság a szegénysorsú siketnéma növendékek áldozatoságáról elismerő hangon emlékezik meg és követésreméltó példának állítja Kaposvár diáktársadalma elé.

TÓTH ZOLTÁN dr., a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola igazgatója február 14-én, a Népegészségügyi Múzeum szociális előadás-sorozatában „Az értelmi és erkölcsi élet fejlődése” címen előadást tartott a Népegészségügyi Múzeum előadótermében.

GÁSPAR JÁNOS debreceni siketnéma-intézeti tanár a debreceni Szülők Iskolájában január 31-én nagyértékű előadást tartott: *Hogyan nevelje a szülő gyermekét a helyes magyar beszédre?* — címmel. A rendkívül nagy tetszéssel fogadott előadást február 3-án a Máv. műhelytelepen, febr. 5-én pedig a nyúlasi áll. elemi iskola helyiségében ismételte meg Gáspár János kartársunk.

A MAGYAR PHONETIKAI TÁRSASÁG február 21-én tartotta meg évi rendes közgyűlését és XXIX. tudományos ülését az egyetemi orr-gege-fülklinika előadótermében. Előadást *Sófalvi Rózsa* gyógyped. tanár tartott: *Adatok a hibásbeszédűek örökléstanához* címen. Előadásában ama 100 családja alapján, melyet maga állított össze, a gyógyped. kórtani laboratórium vizsgálatait ismertette, amelyek kimutatták, hogy öröklésileg a hibásbeszédűek mely őstalajból származnak. Az előadást lapunk egyik legközelebbi számában fogjuk közölni. Az előadás-hoz *dr. Némái József* egyet. m. tanár a vérkerngési zavarokkal kapcsolatban, *Sulyomi-Schumann Adolf* igazgató pedig az örökléstanai megismeréseknek a javításmódban való érvényesítése szempontjából szólott

hozzá. *Sarbo* professzornak, a Társaság távozó elnökének meleg köszönetet mondott a közgyűlés. A tisztújítás folyamán a következőket választották meg: elnök: *dr. Bajkay Tibor* egyet. m. tanár, ügyv. alelnök: *Sulyomi-Schulmann Adolf* győgyeped. igazgató, ülésvezető alelnökök: *Istenes Károly* siketnéma-int. igazgató és *dr. Némái József* egyet. m. tanár, főtitkár: *dr. Polyánszky Tibor* gége-klinikai orvos, titkár: *Sófalvi Rózsa* győgyeped. tanár, pénztáros: *dr. Szecey György* gége-klinikai orvos, ellenőr: *dr. Molnár Imre* zeneakad. tanár, számvizsgálóbizottsági tagok: *dr. Bárczi Gusztáv* győgyeped. igazgató, *dr. Krepuska István* és *dr. Laub László* egyet. m. tanárok, póttagok: *Szilvássy Sándor* győgyeped. tanár és *Ujhelyi Erzsébet* színművész, a választmány tagjai: *dr. Ajkay Zoltán* gége-klinikai orvos, *Balassa József*, *dr. Deseő Dezső*, *dr. Lénárt Zoltán* egyet. r. tanárok, *dr. Kelemen György*, *dr. Liebermann Tódor*, *dr. Safranek János* egyet. rk. tanárok, *dr. Réti Aurél* egészségügyi főtanácsos, *dr. Szolcsányi János* gége-klinikai orvos, *Bognár Elek* színművész, *Meszleny-Martón Elemér* szföv. tanácsjegyző.

XI. PIUS PÁPA HALÁLA alkalmából a siketnémák váci kir. orsz. intézetének kápolnájában a növendékek és a tanári testület jelenlétében *Kontúr László* hittanár február 14-én gyászmisét mondott. Az intézet tanárai az elhunyt nagy papára vonatkozó képeket összegyűjtötték és azokat magyarázó szavak kíséretében az intézeti epidioszkopon bemutatták a növendékeknek.

HALÁLOZÁS. *Kiss Matild*, a siketnémák váci kir. orsz. intézetének már évtizedek óta nyugalomban élt ápolónője, február 13-án Vácon, 85 éves korában elhunyt. Temetésén az intézet h. igazgatója, a tanári testület több tagja és a VII. és VIII. osztályú növendékek jelentek meg. Ravatalára az intézet nevében koszorút helyeztek. *Ny. b!*

TEMESVÁRON meghalt *Bundy József*, az intézetben kívül álló vakok egyesületének fáradhatatlan ügybuzgalmú elnöke. *Bundy József* mint rokkant főhadnagy került haza a világháborúból és rokkantnyugdíját élete végéig a vakoknak adta. Nemsokára szemidegsorvadás következtében maga is megvakult. Ekkor megszervezte a vakok gyámolító egyesületét, mely műhelyeiben a munkabíró vakoknak munkát, az elnyomorodott vakoknak pedig segélyt biztosít. Méltó, nagy részvétellel kísérték utolsó útjára.

A SIKETNÉMA LEÁNYOK VÁCI FOGLALKOZTATÓ-INTÉZETE ismét nagyobb megrendeléshez jutott. 8000 drb. zöld katonai ing megvarrására kapott megbízást. Érdekes, hogy az első és a második megbízásnál is az intézet árszámítását fogadták el olyannak, mint amely a többi fehérnemű készítő cég részére is irányadó. A mostani munka — az anyagot nem számítva — kb. 6000 pengő értékű.

A SIKETNÉMÁK VÁCI KIR. ORSZ. INTÉZETÉNEK 915. sz. *Simon Antal* eserkészcsapata febr. 19-én jól sikerült tábori beszámoló ünnepélyt tartott az intézet dísztermében a következő műsorral:

1. Magyar Hiszekegy... Elmondta: *Neukum László*.
2. A magyar eserkész imája (vers). Irta: *Zsembai Ferenc*. Elmondta: *Sziklai József*.

3. A június 14—22.-i nógrádi nagytáborról beszámolót mondott *Zsembai Ferenc* tanár, csapatparancsnok.
4. A tábor (vers). Irta: Fehérvári Imre. Elmondta: *Valentiny Pál*.
5. A halászat (cserkésztréfa 3 rövid képben). Irta: Zsembai Ferenc.
6. Nagy Ernő megbízott rajvezető segéd tiszté avatása.
7. Nem félünk (vers). Irta: Nagy Ernő. Elmondta: *Jakab István*.
8. Cserkészbűvészkedés. Bemutatta: *Jurnyik Ferenc* és *Körmendy Károly*.
9. Tréfás cserkészképek vetítése.
10. Himnusz. Elmondta: *Szabó Károly*.

A táborozási beszámolóban kiemelte a parancsnok, hogy az egész idő alatt nem volt semmi baj. Dacára a rossz időjárásnak, még csak meghülés sem volt. Az idő egyébként alaposan próbára tette a fiúkat, mert mindvégig hűvös, esős volt ... de — hála Istennek — a fiúk kiállották a próbát. A táborozás végén tisztelgett a csapat a nógrádi hősi emléknél, nagy csokor virágot helyezett talapzatára, ami a lakosságot szemmel láthatólag megindította.

„A halászat“ c. cserkésztréfa sok kacajt váltott ki a nézőkből. Használóképpen a cserkészbűvészkedés, amelynek bemutatói önmaguk állították össze a számokat s minden külső irányítás nélkül készültek rá és hogy jó sikerrel, az eredmény igazolta. Sok derűs percet szerzett a tréfás cserkészképek vetítése. *Horváth István* cserkész pompás meglátással vetett papírra a tábor életéből való karikatúrákat. A nem mindennapi készséggel megrajzolt karikatúrák a tábor mindennemű viszon­tagságait vetítették a nézők elé.

Ünnepélyes és hiszem, hogy nagy nevelő értékű jelene volt a cserkészünnepélynek *Nagy Ernő* siketnéma faszobrász cserkész-segéd­ tiszti avatása. Nagy Ernő a parancsnoknak évek óta-segítő munkatársa. Szelíd lelkülete, becsületessége, tudása és cserkészfelkészültsége méltóvá tette erre a tisztségre. A IX. cserkészkerület segéd tiszti vizsgáját elfo­ gadta, őt ilyennek igazolta. Zsembai Ferenc parancsnok meleg szavakkal méltatta az ünnepélyen Nagy Ernő munkáját, majd kivette tőle az ünne­ pélyes fogadalmat és átadta neki a segéd tiszti igazolványt. *Záborszky Árpád* c. igazgató köszöntötte őt az igazgató és tanári testület nevében s kívánta, hogy továbbra is végezzen jó munkát. Nagy Ernő meghatot­ tan mondott köszönetet a kitüntetésért.

A kis ünnepély többi szereplője is igyekezett a legjobbat nyújtani. A d. u. 5—7-ig tartott cserkészest volt zárt-intézeti növendékeink far­ sangi víg-estje.

—i.—c.

INTÉZETEINK NÖVENDEKEI kedélyének ápolása, nevelése ér­ dekében vidám farsangi estet rendeztek csaknem minden gyógypeda­ gógiai jellegű intézetben. Igen sikerült műsora volt a *siketnémák buda­ pesti állami intézetében* rendezett vidám estnek. A szereplők mind siket­ némák voltak, akiket Thüringer Jánosné intézeti kézimunka- és torna­ tanárnő és Lovász Árpád nevelő-tanár tanítottak be a tréfákra és tán­ cokra. *A vakok budapesti József Nádor Kir. Orsz. intézete* farsangi elő­ adását febr. 19-én tartották meg.

A MAGYAR TANÍTÓK OTTHONA farsangi matinéján Gyulai László, Rozványi Aurél és Szaucsek István kartársaink is szerepeltek.

MÉSZÁROS JENŐ, aki nevelőtanári gyakorlatát a váci siketnéma-intézetnél végezte, február 18-án lemondott e tiszteről, mert Budapest Székesfővárosnál kapott alkalmazást. A fővárosi erdei iskolánál alkalmazták tanítónak, teljes ellátással és készpénzfizetéssel. Kevésszámú férfi nevelő tanáraink száma tehát megint megkevesbedett. És pedig azért, mert a gyógypedagógiai oktatásügy terén a fiatal tanárok helyzete jelenleg igen nehéz és státusba jutásuk csaknem reménytelenül kesedelmes. Égetően szükséges a tanári állások lényeges szaporítása!

PATAKY LÁSZLÓ NEVELŐTANÁR ugyancsak a fővárosi erdei iskolához kapott beosztást.

SIMON ETEL NEVELŐTANÁR a siketnémák egri intézetétől, a siketnémák budapesti állami intézetéhez nyert beosztást.

LEHMANN LÁSZLÓ óradíjas helyettes tanár a vakok bpesti intézetétől a kaposvári siketnéma-intézethez helyeztetett át.

HIBAIGAZÍTÁS. Lapunk 1939. évi első számának 31. oldalán értelemzavaró *sor felcserélés* történt. *A legelső sor három sorral felfelé teendő* s ez esetben a közlemény értelme hibátlanra válik. Kérjük ennek szíves tudomásul vételét. (Szerk.)

PÉNZKÜLDEMÉNYEK kizárólag Gáldy Andor tanár, egyesületi pénztáros címére küldendők. Budapest, XIV., Ajtósi-Dürer-sor 39.

A LAP SZÉTKÜLDÉSÉVEL kapcsolatos megkereséseket, a kiadóhivatal vezetőjének, Gyórfy Pál tanárnak címére kell küldeni. Budapest, VIII., Festetics-utca 3.

KÖZLEMÉNYEK, CSEREPÉLDÁNYOK, ismertetésre szánt könyvek Gyórfy Ákos szerkesztő címére küldendők: Budapest, VIII., Festetics-utca 3.

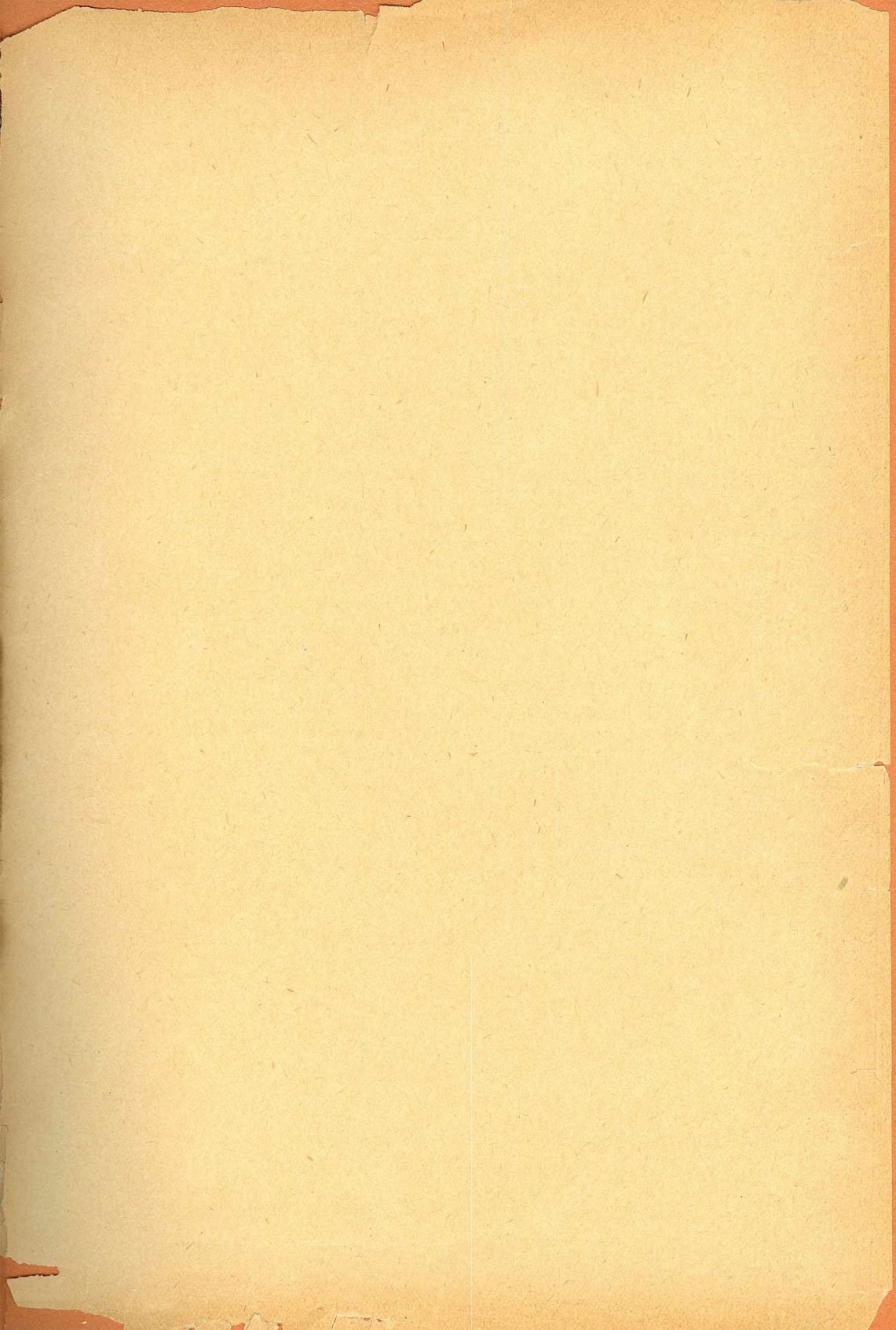
LAPUNK ÁPRILIS HAVI száma részére mindennemű közlemény beküldését március 25-ig kéri a szerkesztő.

Laptulajdonos: Magyar Gyógypedagógiai Tanárok Országos Egyesülete.
Felelős kiadó: Szentgyörgyi Gusztáv.

Máté-nyomda Budapest, VIII., József-utca 61. Telefon: 13-92-59.

Gyógypedagógiai Nevelő Otthon

(MAGÁNINTÉZET)

Gondterhelt szülőknek új lehetőség nyílik arra, hogy ideges, nehezen nevelhető, vérszegény, testi és szellemi fejlődésükben visszamaradt, beszédhibás és érzékszervi fogyatékos gyermeküket iskoláztassák, képeztessék. F fiatal gyógypedagógus házaspár a fővárosi erdő legszebb helyén, közvetlenül a Jánoshegy és Svábhegy lábánál nevelőotthont nyitott, melyben a modern pedagógia eszközeivel és módszereivel szakszerű nevelésben, oktatásban és ipari foglalkoztatásban részesítik a reájuk bízott gyermekeket és fiataikorúakat. Az otthon fekvése, felszerelése és berendezése minden tekintetben megfelel a modern pedagógia és higiene követelményeinek. A fővárosból autóbuszátszállóval 20 percen belül elérhető. Érdeklődők kérjenek bizalommal bővebb felvilágosítást, prospektust.

„Reménysugár”
családi nevelőotthon

BUDAKE SZI

Rákóczi-utca 86. szám

TEL.: 165-547

mellékállomás: **33**

MÁTÉ ERNŐ KÖNYVNYOMDÁJA
Budapest, VIII., József-utca 61. sz.